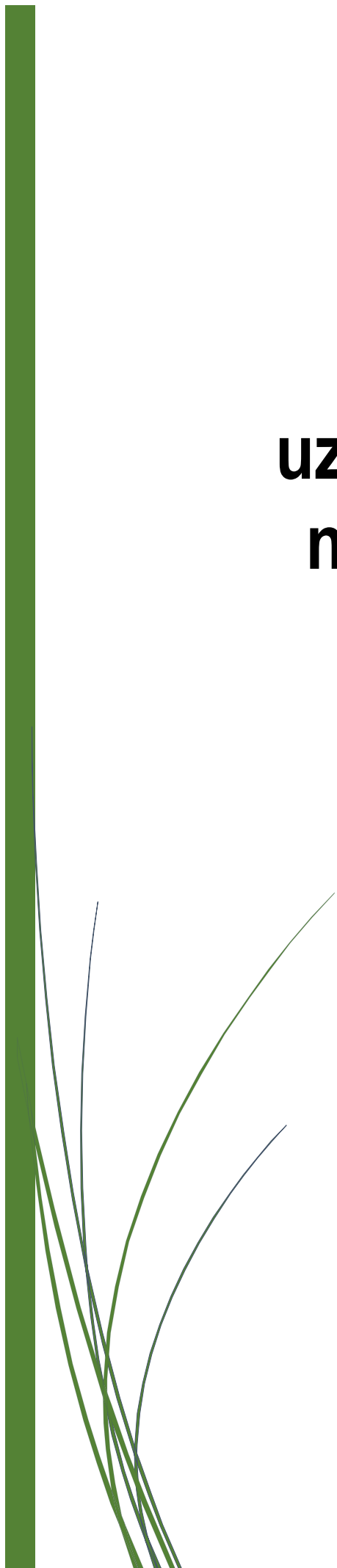

Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027

Spis treści

Podstawowe terminy	3
1. Wprowadzenie.....	5
1.1. Geneza powstania dokumentu	5
1.2. Metodologia i partycypacyjny sposób przygotowania dokumentu	9
1.3. Rozwój polskich uzdrowisk.....	10
1.3.1. Pojęcie i podział uzdrowisk	10
1.3.2. Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce	21
1.3.3. Rozwój działalności uzdrowiskowej	26
1.3.4. Sytuacja ekonomiczna uzdrowisk.....	28
1.4. Prawne podstawy funkcjonowania polskich uzdrowisk	30
1.4.1. Źródła finansowania gmin uzdrowiskowych	34
1.4.2. Akty prawne regulujące funkcjonowanie uzdrowisk	35
1.4.3. Podstawa prawna funkcjonowania Uzdrowiska Gołdap	37
2. Streszczenie	40
2.1. Tytuł	40
2.2. Lokalizacja	40
2.3. Obszar	40
2.4. Czas trwania.....	40
2.5. Mapka sytuacyjna / plan obszaru	41
2.6. Cele programu.....	42
2.7. Środki realizacji celów/ główne planowane przedsięwzięcia i ich orientacyjny koszt.....	42
3. Charakterystyka obecnej sytuacji na obszarze uzdrowiska	44
3.1. Elementy charakterystyczne dla uzdrowiska	44
3.1.1. Ogólne informacje o gminie	44
3.1.2. Turystyka i rekreacja.....	48
3.1.3. Potencjał turystyki uzdrowiskowej i medycznej w województwie warmińsko-mazurskim.....	58
3.1.4. Lecznictwo uzdrowiskowe w gminie Gołdap	63
3.1.5. Pozostałe elementy gospodarki.....	79
3.2. Analiza SWOT	86
3.3. Określenie kluczowych problemów i wyzwań stojących przed przyszłym uzdrowiskiem w szczególności tych, które stanowią barierę dla rozwoju turystyki i rekreacji	91
4. Planowane zadania w ramach Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027	93
4.1. Wizja rozwoju Gminy Gołdap jako uzdrowiska i ośrodka turystyczno-rekreacyjnego	93
4.2. Kompleksowość i spójność wewnętrzna Planu rozwoju uzdrowiska	106

4.3.	Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć	107
4.4.	Lista dodatkowych projektów i przedsięwzięć kluczowych z punktu widzenia kompleksowego rozwoju uzdrowiska	109
5.	Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno-społeczno-gospodarczego gminy i regionu	115
5.1.	Strategia na rzecz Odpowiedzialności Rozwoju do roku 2020 z perspektywą 2030 roku	115
5.2.	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	116
5.3.	Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego	117
5.4.	Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025	121
5.5.	Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Gołdap do roku 2030	122
5.6.	Miasta dobrego życia 2030. Program rozwoju miast sieci CITTASLOW województwa warmińsko-mazurskiego	123
5.7.	Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego subregionu EGO na lata 2020-2030	124
6.	Plan finansowy Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027	126
7.	Zarządzanie Planem rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027	128
8.	Badania ankietowe	131
	Załącznik nr 1. Karta projektu	137
	Spis map, rysunków, schematów i tabel	138

Podstawowe terminy

Definicje zamieszczone w *Planie rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027* pochodzą z *Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych*.

Uzdrowisko	Obszar, na terenie którego prowadzone jest lecznictwo uzdrowiskowe, wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych, spełniający warunki, o których mowa w art. 34 ust. 1 (ustawy uzdrowiskowej) (szczegółowo wskazane w podrozdziale 1.4. <i>Prawne podstawy funkcjonowania polskich uzdrowisk</i>), któremu został nadany status uzdrowiska.
Obszar Ochrony Uzdrowiskowej	Obszar spełniający warunki, o których mowa w art. 34 ust. 1 pkt 1, 2, 4 i 5 (szczegółowo wskazane w podrozdziale 1.4. <i>Prawne podstawy funkcjonowania polskich uzdrowisk</i>), któremu został nadany status obszaru ochrony uzdrowiskowej.
Gmina uzdrowiskowa	Gmina, której obszarowi lub jego części został nadany status uzdrowiska w trybie określonym w ustawie.
Lecznictwo uzdrowiskowe	Zorganizowana działalność polegająca na udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej, prowadzona w uzdrowisku przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego albo poza uzdrowiskiem w szpitalach i sanatoriach znajdujących się w urządzonych podziemnych wyrobiskach górniczych, przy wykorzystaniu warunków naturalnych, takich jak: właściwości naturalnych surowców leczniczych, właściwości lecznicze klimatu, w tym talassoterapia i subterraneoterapia, oraz właściwości lecznicze mikroklimatu, a także towarzyszące zabiegi z zakresu fizjoterapii.
Rehabilitacja uzdrowiskowa	Zorganizowana działalność prowadzona w uzdrowisku przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego, mająca na celu przywrócenie pacjentowi zdrowia lub możliwej do osiągnięcia dla danego stanu samodzielności ruchowej i społecznej, przy wykorzystaniu naturalnych surowców leczniczych.
Operat uzdrowiskowy	Dokument zawierający charakterystykę wyodrębnionego obszaru pod względem możliwości uznania go za uzdrowisko albo obszar ochrony uzdrowiskowej, ze szczególnym uwzględnieniem dostępnych na tym obszarze naturalnych surowców leczniczych i klimatu.
Strefy ochrony uzdrowiskowej	Część obszaru uzdrowiska albo obszaru ochrony uzdrowiskowej, określone w statucie uzdrowiska, wydzielone w celu ochrony czynników

	leczniczych i naturalnych surowców leczniczych, walorów środowiska i urządzeń uzdrowiskowych.
Naturalne surowce lecznicze	Gazy lecznicze oraz kopaliny lecznicze, w tym wody lecznicze i peloidy, których właściwości lecznicze zostały potwierdzone na zasadach określonych w ustawie.
Właściwości lecznicze klimatu	Czynniki atmosferyczne sprzyjające zachowaniu zdrowia, leczeniu lub łagodzeniu skutków lub objawów chorób.
Urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego	Urządzenia służące do leczniczego wykorzystania naturalnych surowców leczniczych oraz właściwości leczniczych klimatu.
Zakład lecznictwa uzdrowiskowego	Zakład leczniczy, w którym podmiot leczniczy wykonuje działalność leczniczą w rodzaju ambulatoryjne lub stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, działający na obszarze uzdrowiska, utworzony w celu udzielania świadczeń zdrowotnych z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej, w ramach kierunków leczniczych i przeciwwskazań ustalonych dla danego uzdrowiska, w szczególności wykorzystujących warunki naturalne uzdrowiska przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych.

1. Wprowadzenie

1.1. Geneza powstania dokumentu

Gołdap jest jedyną miejscowością uzdrowiskową w województwie warmińsko-mazurskim, położone w rejonie z najczystszym powietrzem w Polsce, w sąsiedztwie pięknej i unikatowej Puszczy Rominckiej. Gołdap stanowi bazę dla rozwoju turystyki uzdrowiskowej i usług zdrowotnych. Od 2000 roku posiada status uzdrowiska o profilu borowinowo-klimatycznym.

Na terenie uzdrowiska Gołdap na chwilę obecną w zakresie leczenia uzdrowiskowego prowadzą **Sanatorium Uzdrowiskowe „Wital”** i **Szpital uzdrowiskowy „Wital”**. Zakłady te pierwszych pacjentów z Warmińsko-Mazurskiej Kasy Chorych przyjęły 19 kwietnia 2001 roku. Zakres działania poszczególnych podmiotów został opisany w podrozdziale 3.1.4. *Lecznictwo uzdrowiskowe w gminie Gołdap*.

Rozwój funkcji uzdrowiskowej był jednym z głównych celów Gminy określonym w **Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Gołdap do roku 2025**. Gmina Gołdap zaczęła rozwijać uzdrowisko poprzez realizację kilku projektów w perspektywie finansowej 2007-2013. Jednym z pierwszych realizowanych działań było *Wykonanie odwiertu solankowego i budowa tężni w parku zdrojowym w Gołdapi*. W 2010 roku wykonano prace wiertnicze związane z **odwiertem wód mineralnych (GZ-2)** o głębokości 426 m. W kolejnym roku rozpoczęto prace budowlane przy pijalni w ramach zadania *Budowa pijalni wód mineralnych w uzdrowisku Gołdap wraz z wykonaniem podziemnego ujęcia wód leczniczych*, a zakończono w 2013 roku.

Rysunek 1. Pijalnia wód mineralnych

Źródło: 101countriesbefore50, <https://101countriesbefore50.com/polska/goldap/> (14.05.2021)

Ponadto w sąsiedztwie pijalni wód mineralnych w Parku Zdrojowym powstały **tężnie solankowe** w konstrukcji z drzewa iglastego i gałęzi z krzewów śliwy tarniny, o wysokości ok. 8 m.

Rysunek 2. Tężnie solankowe w Gołdapi

Źródło: 101countriesbefore50, <https://101countriesbefore50.com/polska/goldap/> (14.05.2021)

Innym, ważnym, zarówno dla mieszkańców, jak i turystów oraz kuracjuszy, przedsięwzięciem był *Rozwój funkcji uzdrowskiej w Gołdapi poprzez urządzenie plaży i budowę parków: zdrojowego i kinezyterapeutycznego*. **Rozbudowano plażę miejską** o dodatkowe elementy zagospodarowania terenu, takie jak drewniany pomost, stanicę wodną wraz z wypożyczalnią sprzętu wodnego. Wybudowano również **park kinezyterapeutyczny**, który pozwolił na stworzenie optymalnych warunków leczenia, rekreacji i wypoczynku zarówno mieszkańcom jak i przybywającym tu kuracuszom i turystom. Ponadto utworzono **Park Zdrojowy**, który składa się z mola i promenady. Innym kluczowym projektem była realizacja przedsięwzięcia pn. *Rozbudowa Parków: Kinezyterapeutycznego i Zdrojowego oraz budowa ścieżki zdrowia łączącej oba Parki w Uzdrawisku Gołdap* w latach 2016-2018, którego celem było wprowadzenie nowych rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych i wzbogaceniu ich o nowe nawierzchnie czy ulepszenie dostępu infrastruktury uzdrowskiej dla rozwoju uzdrowiska w Gołdapi. Ważnym działaniem Gminy była *Rekultywacja jeziora Gołdap w Uzdrawisku Gołdap*, które położone jest w zachodniej części Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej. Północno – zachodnia część masy jeziornej znajduje się na terenie Obwodu Kaliningradzkiego (Federacja Rosyjska). Nad jeziorem znajduje się sanatorium „Wital”, szpital uzdrowski „Wital”, a także ośrodki wypoczynkowe, domki letniskowe, hotel z usługami SPA i Wellness, plaża miejska. Zwiększenie potencjału turystycznego Gołdapi nastąpiło również poprzez **rozwój bazy rekreacyjnej sportów wodnych** w ramach projektu *Urządzenie nabrzeża jeziora Gołdap*.

Rysunek 3. Pomost pływający w Gołdapi

Źródło: Ośrodek Sportu i Rekreacji w Gołdapi, <https://osirgoldap.pl> (14.05.2021)

W 2020 roku Gołdapska Promenada Zdrojowa została rozbudowana aż do ulicy Jeziorowej. Ponadto realizowany jest projekt *Rozbudowa ciągów kinezyterapeutycznych i wzbogacenie zieleni w uzdrowisku Gołdap*, który zakłada m.in. zamknięcie pętli kinezyterapeutycznej wokół strefy "A" ochrony uzdrowskiej, budowę skweru kinezyterapeutycznego we wschodniej części centrum uzdrowiska Gołdap. Obecnie najważniejszą inwestycją, która wpłynie na rozwój uzdrowiska w Gołdapi jest *Budowa Zakładu Przyrodoleczniczego w Uzdrowisku Gołdap*.

Rysunek 4. Projektowany Zakład Przyrodoleczniczy

Źródło: Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowskogoldap.pl> (14.05.2021)

Zakład Przyrodoleczniczy powstanie w nowo wybudowanym, trzykondygnacyjnym budynku. Będzie on podzielony na trzy strefy rehabilitacyjne. W pierwszej strefie znajdą się gabinety masażu, gabinety wykorzystujące w terapii niskie i wysokie temperatury oraz inhalatoria. Drugą strefę stanowić będą baseny rehabilitacyjne umożliwiające hydroterapię. W trzeciej strefie znajdzie się nowoczesne SPA obejmujące sauny suchą i mokrą oraz grootę lodową i komorę infrared.¹

Gmina na przestrzeni dekady realizowała nie tylko inwestycje uzdrowskie, ale również infrastrukturalne poprawiające zagospodarowanie przestrzeni miejskiej w Gołdapi, zwiększając tym samym atrakcyjność turystyczną miasta. Efektem utworzenia miejscowości uzdrowskiej jest rozwój turystyki oraz poprawa jakości życia mieszkańców Gołdapi i okolic, proponując im miejsca pracy w uzdrowisku (około 200 osób), w firmach współpracujących i zależnych od uzdrowiska, tj. w podmiotach okołoturystycznych (m.in. gastronomii, hotelach, taksówki, sklepy). Gołdap jest miejscem, gdzie rozwija się nie tylko turystyka zdrowotna, ale również aktywna turystyka przyjazna dla środowiska naturalnego. Uzdrowisko to

¹ Uzdrowisko Gołdap, Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowskogoldap.pl/> (14.05.2021)

dysponuje 260 km oznakowanych tras rowerowych, w tym 80 km na szlaku Green Velo (najdłuższy, spójnie oznakowany szlak rowerowy w Polsce), 140 km znakowanych szlaków pieszych i ścieżkami edukacyjnymi w Puszczy Rominckiej.² Gmina Gołdap dostała dofinansowanie na realizację przedsięwzięcia *Zmniejszenie presji na chronione gatunki i siedliska występujące na obszarze jeziora Gołdap poprzez budowę ciągu pieszo – rowerowego*, w ramach którego zostanie wybudowana edukacyjna ścieżka pieszo-rowerowa o dł. 1,46 km. Duże znaczenie dla turystycznego rozwoju gminy miało powstanie Centrum Sportowo-Rekreacyjnego „Piękna Góra” (więcej w podrozdziale 3.1.2. *Turystyka i rekreacja*). W ciągu roku odbywa się w Gołdapi wiele wydarzeń, skierowanych do mieszkańców i turystów, m.in. tradycyjne Kartaczewo, Bieg Jaćwingów, Festiwal Zdrowia, Dni Gołdapi, Półmaraton Gusiew – Gołdap.

Gołdap stanowi przykład miejscowości, w której rozwój turystyki zdrowotnej odbywa się zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Potwierdzeniem tego jest zwycięstwo w 2019 roku w konkursie Komisji Europejskiej EDEN (European Destinations of Excellence) na „Najlepsze Europejskie Destynacje Turystyczne” w kategorii turystyka zdrowotna i wellness. Polską edycję realizuje Polska Organizacja Turystyczna we współpracy z Ministerstwem Rozwoju Pracy i Technologii. Ideą projektu EDEN jest stworzenie europejskiej sieci uznanych i rozpoznawanych obszarów turystycznych charakteryzujących się szczególnymi walorami dla dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Europy. Konkurs jest adresowany do ośrodków turystycznych, które spełniają kryteria nakreślone przez Komisję Europejską, dzięki którym możliwe jest realizowanie takich celów jak: zapewnienie zrównoważonego rozwoju turystyki, usuwanie barier hamujących ten rozwój, zmniejszenie koncentracji czasowej i przestrzennej turystyki, zacieśnienia współpracy między zwyciężskimi destynacjami. Udział w konkursie to prestiż i promocja w kraju i za granicą. Nagrodzone miejscowości mają szansę stać się bardziej rozpoznawalne w Polsce i całej Unii Europejskiej, co z pewnością przyczyni się do rozwoju turystyki. W 2021 roku Gołdap odebrała również Nagrodę Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego za rok 2019 i 2020 w kategorii turystyka na uroczystej gali Laur „Najlepszym z Najlepszych”.

Zachodzące procesy demograficzne w kraju (starzenie się ludności), a także coraz bogatsze społeczeństwo i dbałość o zdrowie wpływa na rozwój uzdrowiska i turystyki uzdrowiskowej. Realizacja projektów infrastrukturalnych współfinansowanych ze środków europejskich była niewątpliwym bodźcem rozwoju uzdrowiska w Gołdapi. Nastąpił wzrost gospodarczy miasta, co przełożyło się na poprawę jakości życia jego mieszkańców. Szansą na budowanie przewag konkurencyjnych uzdrowiska w Gołdapi widzi się w dalszym jego rozwoju poprzez korzystanie z funduszy zewnętrznych w nowej perspektywie finansowanej 2021-2027.

Opracowywany *Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027* jest pierwszym takim dokumentem uchwalanym przez Gminę Gołdap, określający główne kierunki rozwoju uzdrowiska wynikające z aktualnej analizy sytuacji miejscowości uzdrowiskowej. Dokument zawiera zaplanowane działania niezbędne w rozwoju miejscowości uzdrowiskowej realizowane nie tylko przez samorząd Gminy, ale również przez inne podmioty gospodarcze. Przedsięwzięcia związane z rozwojem funkcji uzdrowiskowej miasta, a także funkcji turystycznej przy zachowaniu środowiska naturalnego wpłyną na zrównoważony rozwój gospodarczy gminy Gołdap.

² Dr hab. A. Niezgodą, K. Janczak, K. Patelak, Activ Group, *Ekspertyza na temat wytycznych w zakresie zrównoważonej turystyki*, Łódź 2020, s. 31.

Przygotowanie dokumentu przyczyni się do rozwoju i sieciowania współpracy w ramach Stowarzyszenia Uzdrawisk Warmii i Mazur, które ma na celu podejmowanie wspólnych działań dla rozwoju obszarów uzdrowskich w regionie. Gołdap współpracuje z gminami z województwa warmińsko-mazurskiego posiadającymi status obszaru ochrony uzdrowskiej, a w przyszłości status miejscowości uzdrowskiej: Gminą Górowo Iławeckie, Gminą Miejską Lidzbark Warmiński, Gminą Frombork i Gminą Miłomłyn.

Niniejszy dokument stanowi podstawę do ubiegania się o wsparcie ze środków zewnętrznych. Dlatego też tak ważne jest, aby wszystkie zaplanowane inicjatywy samorządu i podmiotów zainteresowanych rozwojem Uzdrawiska były ujęte w *Planie rozwoju uzdrawiska Gołdap na lata 2021-2027*.

1.2. Metodologia i partycypacyjny sposób przygotowania dokumentu

Ze względu na brak wytycznych ogólnokrajowych, jak również na poziomie województwa warmińsko-mazurskiego w zakresie opracowania planów rozwoju uzdrawiska/obszaru ochrony uzdrowskiej, w niniejszym dokumencie posłużono się *Metodyką przygotowania Planu Rozwoju Uzdrawiska w ramach RPO WM na lata 2014-2020*, będącą Załącznikiem nr 1 do *Regulaminu Oceny Planów Rozwoju Uzdrawisk w ramach RPO Województwa Małopolskiego na lata 2014 -2020*.

Prace nad opracowaniem niniejszego dokumentu oparto na partycypacyjno-eksperckim modelu dokumentów strategicznych. Zorganizowano dwa warsztaty konsultacyjne (8 czerwca 2021 roku) z kierownictwem Urzędu Miejskiego w Gołdapi i jednostek podległych, a w godzinach popołudniowych - z przedsiębiorcami, mieszkańcami, instytucjami pozarządowymi, na których prowadzono dyskusję na temat mocnych i słabych stron miejscowości uzdrowskiej i jakie powinny być działania Gminy, przedsiębiorców oraz społeczeństwa w celu zwiększeniu roli uzdrawiska Gołdap w Polsce. Ponadto zorganizowano oddzielne spotkanie z radą miejską w Gołdapi (15 czerwca 2021 roku) w celu podsumowania wniosków z warsztatów i przedstawiono propozycję kierunków rozwojowych uzdrawiska na kolejne lata.

Ponadto przygotowano ankietę na potrzeby niniejszego opracowania oraz *Diagnozy społeczno-gospodarczej gminy Gołdap*, która zawierała 11 najważniejszych pytań dotyczących obecnej sytuacji w Gołdapi, w tym 3 strictly dotyczących rozwoju uzdrawiska. W celu większego udziału respondentów w badaniu, dystrybuowano ankietę w wersji on-line i papierowej dostępnej w Punkcie Obsługi Mieszkańca Urzędu Miejskiego w Gołdapi oraz na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Gołdapi, w Biuletynie Informacji Publicznej Gminy Gołdap oraz na portalu konsultacje społeczne.

Wnioski ze spotkań konsultacyjnych i ankiet zostały przedstawione w podrozdziale 3.2. *Analiza SWOT*, w podrozdziale 3.3. *Określenia kluczowych problemów i wyzwań stojących przed uzdrawiskiem*, w szczególności tych, które stanowią barierę dla rozwoju turystyki i rekreacji oraz wykreowano wizję i cele strategiczne wraz z kierunkami rozwoju miasta.

Plan rozwoju uzdrawiska Gołdap na lata 2021-2027 został opracowany na podstawie dokumentów Urzędu Miejskiego w Gołdapi, danych statystycznych oraz opracowań branżowych.

1.3. Rozwój polskich uzdrowisk

1.3.1. Pojęcie i podział uzdrowisk

Wzrost zainteresowania turystyką zdrowotną jest jednym z najważniejszych zmian występujących na rynku usług turystycznych. Zgodnie z *Miejską turystyką uzdrowiskową i kierunkami jej ewolucji w Polsce* rozwój turystyki uzdrowiskowej związany jest z zachodzącymi w kraju zmianami demograficznymi, czyli starzeniem się społeczeństwa, wzrostem ilości czasu wolnego oraz większym poziomem zamożności. Dodatkowo społeczeństwo jest bardziej świadome zdrowego stylu życia i profilaktyki zdrowotnej oraz bardziej mobilne, co zwiększa dostępność do wielu miejscowości uzdrowiskowych położonych często z dala od głównych dróg komunikacyjnych.

Turystyka uzdrowiskowa stanowi jedną z form turystyki zdrowotnej, obok turystyki medycznej, turystyki leczniczej, turystyki wellness i urlopu zdrowotnego. Wszystkie te formy łączy główny motyw przewodni ich uprawiania, którym jest zdrowie, jednak charakteryzują się one odmiennymi celami szczegółowymi, wśród których warto wskazać następujące:

- rekonwalescencja po przebytych chorobach i urazach;
- pragnienie zniwelowania negatywnych skutków stresu;
- zabiegi odmładzające i konserwujące urodę;
- walka z nałogami;
- decyzja poprawy stanu zdrowia dzięki poddaniu się specjalistycznym zabiegom lub operacjom w warunkach relaksu i w środowisku nieprzypominającym warunków szpitalnych przy wykorzystaniu różnicy cen, za takie usługi świadczone na rynku światowym;
- moda panująca wśród osób zamożnych na korzystanie z coraz bardziej różnorodnej i niekonwencjonalnej oferty profilaktyki zdrowotnej;
- znudzenie tradycyjną ofertą turystyczną³.

Samo słowo „uzdrowisko” pochodzi od słowa „uzdrawiać” – tzn. przywracać komuś zdrowie za pomocą odpowiednich leków lub odpowiednich zabiegów oraz od słowa „zdrój”, tj. miejsca w ziemi, skąd wytryskuje woda. W potocznej opinii postrzega się uzdrowisko jako miejscowość turystyczną, w której można się leczyć.⁴ Podstawą terapii uzdrowiskowej są wody lecznicze, borowina, gazy lecznicze (dwutlenek węgla, siarkowodór) oraz bodźce klimatyczne. Do podstawowych zabiegów leczniczych można zaliczyć: gimnastykę, inhalacje, kąpiel gazową CO₂, kąpiel solankową, kąpiel w wodach leczniczych, laser, masaż klasyczny, masaż podwodny, ultradźwięki, zawijania borowinowe.

Polskie uzdrowiska stopniowo przekształcają się w wielofunkcyjne centra zdrowia, turystyki, rekreacji, sportu i kultury, oferując bogaty program usług dla kuracjuszy oraz wczasowiczów. Obiekty lecznicze i odnowy biologicznej typu SPA w wielu polskich uzdrowiskach spełniają wszystkie wymogi w tym światowym biznesie i mogą śmiało konkurować na rynku zagranicznym. Jednym z atutów polskich uzdrowisk jest bogate i stosunkowo dobrze zachowane środowisko naturalne, które może być podstawą dla kreowania produktów turystycznych unikatowych w skali europejskiej⁵. Uzdrowiska poszerzają swoją ofertę wykorzystując walory przyrodnicze (np. Biebrzański Park Narodowy, Kanał Augustowski

³ A. Gromelska, *Popyt turystyczny na rynku uzdrowiskowym na przykładzie Dolnego Śląska*, Wrocław 2012, s. 542.

⁴ J. Górna, *Miejska turystyka uzdrowiskowa i kierunki jej ewolucji w Polsce*, Studia Ekonomiczne / Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Częstochowa 2013, s. 54.

⁵ Ibidem, s. 53.

(Augustów), Woliński Park Narodowy (Kamień Pomorski), Jaskinia Niedźwiedzia (Łądek-Zdrój)), historyczne (np. Zespół katedralny w Kamieniu Pomorskim, Gotycka Kolegiata, Akademia Rycerska i Stare Miasto w Kołobrzegu, papiernia i dworek Chopina w Dusznikach-Zdroju, jak również kulturowe (organizowanie imprez sportowych, rozrywkowych i kulturalnych, np. Międzynarodowy Festiwal Piosenki w Sopocie, Międzynarodowy Festiwal Chopinowski w Dusznikach-Zdroju, Międzynarodowy Festiwal Moniuszkowski w Kudowie-Zdroju, Międzynarodowy Festiwal Arii i Pieśni im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju). Ponadto kuracjusze mogą uczestniczyć w festynach, biesiadach, jarmarkach, koncertach, a nawet w zawodach sportowych. Dodatkową atrakcją rekreacyjną są m.in. baseny, kąpieliska, trasy rowerowe, ścieżki zdrowia, kręgielnie. Natomiast w uzdrowiskach górskich występują stacje narciarskie, w których uprawiane jest narciarstwo zjazdowe i snowboardowe. Niektóre miejscowości uzdrowiskowe starają się przyciągnąć biznesmenów, polityków i działaczy społecznych poprzez organizowanie imprez (np. targi, giełdy, spotkania biznesowe) nie tylko o randze regionalnej, ale również krajowej a nawet międzynarodowej (np. Forum Ekonomiczne i Forum Regionów w Krynicy, Forum Gospodarcze w Ciechocinku, Międzynarodowe Forum Gospodarcze „Polska–Wschód” w Augustowie, Międzynarodowe Targi Uzdrowiskowo-Turystyczne NATURA SANAT w Polanicy-Zdrój).

Uzdrowiska starają się wychodzić naprzeciw oczekiwaniom klientów i próbują wyróżnić się swoją ofertą spośród innych. Jako przykłady miejsc, gdzie stosuje się nowatorskie rozwiązanie, można wskazać: Polanicę-Zdrój, Inowrocław, Cieplice. Zespół Uzdrowisk Kłodzkich uruchomił pierwszą w Polsce Słoneczną Plażę – imitującą plenery dalekiego egzotycznego wybrzeża i oświetloną światłem, które opala jak światło słoneczne. Plaża stanowi integralną część powstającego równoległe centrum spa z basenami rekreacyjno-rehabilitacyjnymi. Jest to inwestycja nastawiona w znacznej mierze na pozyskanie kuracjuszy indywidualnych, pełnopłatnych⁶.

Podstawowe zadania spełniane przez lecznictwo uzdrowiskowe to:

- Leczenie chorób przewlekłych,
- Prowadzenie rehabilitacji,
- Prowadzenie profilaktyki,
- Prowadzenie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia.

Czynniki lecznicze:

- uzdrowiska wodolecznicze (zdrojowiska) - oparte na leczeniu wodami leczniczymi,
- uzdrowiska borowinowe - oparte na leczeniu borowiną,
- uzdrowiska klimatyczne - oparte na leczeniu klimatem,
- uzdrowiska morskie (tallasoterapeutyczne) - wykorzystujące synergiczne oddziaływanie wielu czynników leczniczych terenów nadmorskich,
- uzdrowiska lecnictwa podziemnego (subterraneoterapeutyczne) - wykorzystujące mikroklimat podziemnych wyrobisk górniczych, charakteryzujący się korzystną jonizacją powietrza i obecnością aerozolu leczniczego oraz brakiem w powietrzu alergenów i mikroorganizmów chorobotwórczych.
- uzdrowiska mieszane - wykorzystujące różne czynniki⁷.

⁶ H. Makala, *Turystyka uzdrowiskowa w Polsce*, Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie, Warszawa 2016, s. 127.

⁷ Klasyfikacja uzdrowisk, <https://www.parkiwodne.pl/Klasyfikacja-uzdrowisk-opis-uzdrowiskowy-168> (11.05.2021).

Podział uzdrowisk ze względu na położenie bioklimatyczne:

- Uzdrowiska nadmorskie;
- uzdrowisko nizinne - położone na wysokości do 300 m n.p.m.;
- uzdrowisko podgórskie - położone na wysokości bezwzględnej od 300 m do 500 m n.p.m.;
- uzdrowisko górskie - położone na wysokości od 500 m do 700 m n.p.m.;
- uzdrowisko wysokogórskie - położone na wysokości powyżej 700 m n.p.m.⁸

Uzdrowiska statutowe znajdują się w różnych regionach Polski, jednak najwięcej jest w południowej części kraju. Wynika to z budowy geologicznej ziemi i występujących tam naturalnych zasobów leczniczych (wody lecznicze i gazy lecznicze). Ponadto większa część uzdrowisk znajduje się na terenach o najwyższych walorach przyrodniczych i atrakcyjności turystycznej w kraju. Na terenie Polski obecnie 45 miejscowości, rozmieszczonych na obszarze całego kraju w 13 województwach (uzdrowisk nie posiadają województwa: opolskie, wielkopolskie i lubuskie) posiada status uzdrowiska, natomiast 8 miejscowości posiada status obszaru ochrony uzdrowiskowej. Dodatkowo, uzdrowisko Wieliczka funkcjonuje jako odrębna kategoria – sanatorium w urządzonym wyrobisku górniczym. Należy zwrócić uwagę na też dość silną koncentrację działalności uzdrowiskowej w dwóch powiatach – kłodzkim (5 uzdrowisk) i nowosądeckim (4 uzdrowiska). Po dwa uzdrowiska zlokalizowane są w powiatach: buskim, gorlickim, krośnieńskim, lubańskim, nowotarskim i wałbrzyskim. Zgodnie z art. 33 ust. 1 Ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz. U. 2005, nr 167, poz. 1399) granice obszaru, któremu został nadany status uzdrowiska, pokrywają się z granicami administracyjnymi gmin, miast lub jednostek pomocniczych gmin. Większość uzdrowisk statutowych mieści się w granicach administracyjnych miast, najczęściej małych. Szczególny charakter mają 3 uzdrowiska: Konstancin-Jeziorna, Sopot i Swoszowice leżące w obrębie wielkich aglomeracji miejskich.

⁸ Ibidem, (11.05.2021).

Legend:

- uzdrowiska nizinne - 17 uzdrowisk
- uzdrowiska nadmorskie - 6 uzdrowisk
- uzdrowiska podgórskie - 14 uzdrowisk
- uzdrowiska górskie - 8 uzdrowisk
- obszar ochrony uzdrowskowej - 8 obszarów ochrony uzdrowskowej

Tradycje uzdrowiskowe sięgają w niektórych przypadkach nawet kilkuset lat. 16 uzdrowisk jako początek działalności uzdrowiskowej podaje XVIII w. lub wcześniejszą datę (nawet połowę drugiego tysiąclecia). Również 16 gmin sięga tradycjami uzdrowiskowymi XIX w., zaś 14 – XX w. (7 pochodzi z okresu przed, również 7 – po II wojną światową). Niektóre z nich zaczęły swoją działalność już po 1989 r., a najmłodszym uzdrowiskiem jest Uniejów. Niemniej jednak początek historii gminy uzdrowiskowej utożsamiany jest często z dwiema datami – 1967 r., kiedy to weszło w życie Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1967 r. w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska (M.P. 1967 nr 45 poz. 228). Kolejne „ustawowa” data kojarzona z tymi zmianami to 2005 r. (wejście w życie przywoływanej wcześniej Ustawy)⁹.

⁹ Dr hab. J. Wiktorowicz- prof. Uniwersytetu Łódzkiego, *Raport z badania nt. Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce*, Katedra Statystyki Ekonomicznej i Społecznej, Łódź 2020, s. 7.

wykonywane są zabiegi z użyciem wody leczniczej. Te uzdrowiska znajdują się w południowej części kraju. Uzdrowiska, które wykonują zabiegi z użyciem borowiny, występują w północnej części kraju. Jedynie uzdrowisko w Nałęczowie ma charakter zdrojowiska klimatycznego.

Tabela 1. Typ uzdrowiska według zasobów naturalnych w 2020 r.

Uzdrowisko	Wodolecnicze	Solankowe	Borowinowe	Klimatyczne	Zdrowisko	Podziemne	Termalne	Mieszane	Mieszane - jakie
Augustów									
Busko-Zdrój									Balneologiczne wody siarczkowe oraz solanka jodkowo-bromkowa
Ciechocinek									
Cieplice Śląskie -Zdrój									
Czarniawa-Zdrój									
Dąbki									
Długopole-Zdrój									
Duszniki-Zdrój									
Goczałkowice-Zdrój									solankowo-borowinowe
Goldap									klimatyczno-borowinowe
Horyniec-Zdrój									borowinowo-klimatyczno-zdrowiskowe
Inowrocław									
Iwonicz-Zdrój									
Jedlina-Zdrój									
Kamień Pomorski									borowinowo-solankowe
Kołobrzeg									borowinowo-klimatyczne
Konstancin-Jeziorna									klimatyczno-solankowe

Uzdrowisko	Wodolecznicze	Solankowe	Borowinowe	Klimatyczne	Zdrowisko	Podziemne	Termalne	Mieszane	Mieszane - jakie
Krasnobród									borowinowo-klimatyczne
Krynica-Zdrój									wodoleczniczo- borowinowo-klimatyczne
Kudowa-Zdrój									wodoleczniczo- klimatyczne
Łądek-Zdrój									wodoleczniczo- borowinowo-klimatyczne
Muszyń-Złockie									
Nałęczów									klimatyczno- wodolecznicze
Piwniczna-Zdrój									wodoleczniczo- klimatyczne
Polanica-Zdrój									wodoleczniczo- borowinowo-klimatyczne
Polańczyk									wodoleczniczo- klimatyczne
Połczyn-Zdrój									wodoleczniczo- borowinowo-solankowo- klimatyczne
Przerzecznik-Zdrój									
Rabka-Zdrój									wodolecznictwo- solankowo-borowinowo- klimatyczne
Rymanów-Zdrój									wodoleczniczo- klimatyczne
Solec-Zdrój									
Sopot									solankowo-klimatyczne
Supraśl									

Uzdrowisko	Wodolecznicze	Solankowe	Borowinowe	Klimatyczne	Zdrowojisko	Podziemne	Termalne	Mieszane	Mieszane - jakie
Swoszowice									wodoleczniczo-borowinowe
Szczawnica									wodoleczniczo-klimatyczne
Szczawno-Zdrój									
Świeradów-Zdrój									zdrojowe, solankowo-borowinowe
Świnoujście									solankowo-borowinowo-klimatyczne
Uniejów									
Ustka									wodoleczniczo-borowinowo-solankowo-klimatyczne
Ustroń									wodoleczniczo-solankowo-borowinowe
Wapienne									
Wieliczka									
Wieniec-Zdrój									wodoleczniczo-klimatyczne
Wysowa-Zdrój									zdrojowo-klimatyczne
Żegiestów-Zdrój									

Źródło: Raport z badania nt. Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce

Zgodnie z Raportem z badania nt. Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce trzy uzdrowiska (Augustów, Dąbki i Supraśl) opierają swój status uzdrowiskowy wyłącznie na borowinie, zaś na solance – tylko jedno (Ciechocinek). Sześć uzdrowisk wśród swoich zasobów naturalnych wymienia tylko wodolecznictwo, ale na wodach opiera swój status uzdrowiskowy 21 miejscowości. Natomiast warunki klimatyczne stanowią wyłączną podstawę trzy miejscowości uzdrowiskowe (Inowrocław, Muszyna i Żegiestów-Zdrój), jednakże aż 23 uzdrowiska uważa, że jest to istotny zasób leczniczy. Na wody geotermalne wskazywano tylko w jednej miejscowości (Uniejów), podobnie tylko jedno uzdrowisko (Wieliczka) czerpie korzyści lecznicze z zasobów podziemnych – mikroklimatu komór solnych.

Wprowadzenie nowego profilu leczenia jest związane z długą procedurą i skierowaniem wniosku do konsultanta krajowego oraz poparta materiałami potwierdzającymi warunki, jakimi dysponuje zakład uzdrowiskowy.

[illegible][illegible]

Miejscowości	CHOROBY																
	ortopedyczno- urazowe	układu nerwowego	reumatologiczne	kardiologiczne i nadciśnienie	naczyń obwodowych	górných dróg oddechowych	dolnych dróg oddechowych	układu trawienia	cukrzyca	otyłość	endokrynologiczne	osteoporoza	skóry	kobiece	nerek i dróg moczowych	krwi i układu krwiotwórczego	oka i przydatków oka
Kudowa-Zdrój																	
Lądek-Zdrój																	
Muszyzna-Złockie																	
Nałęczów																	
Piwniczna-Zdrój																	
Polanica-Zdrój																	
Polańczyk																	
Połczyn-Zdrój																	
Przerzeczyń-Zdrój																	
Rabka-Zdrój																	
Rymanów-Zdrój																	
Solec-Zdrój																	
Sopot																	
Supraśl																	
Swoszowice																	
Szczawnica																	
Szczawno-Zdrój																	
Świeradów-Zdrój																	
Świnoujście																	
Uniejów																	
Ustka																	
Ustroń																	
Wapienne																	

Miejscowości	CHOROBY																
	ortopedyczno- urazowe	układu nerwowego	reumatologiczne	kardiologiczne i nadciśnienie	naczyń obwodowych	górnych dróg oddechowych	dolnych dróg oddechowych	układu trawienia	cukrzyca	otyłość	endokrynologiczne	osteoporoza	skóry	kobiece	nerek i dróg moczowych	krwi i układu krwiotwórczego	oka i przydatków oka
Wieniec-Zdrój																	
Wysowa-Zdrój																	
Żegiestów-Zdrój																	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia

Tabela 3. Wykaz miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

Miejscowości	CHOROBY																
	ortopedyczno- urazowe	układu nerwowego	reumatologiczne	kardiologiczne i nadciśnienie	naczyń obwodowych	górných dróg oddechowych	dolnych dróg oddechowych	układu trawienia	cukrzyca	otyłość	endokrynologiczne	osteoporoza	skóry	kobiece	nerek i dróg moczowych	krwi i układu krwiotwórczego	oka i przydatków oka
Frombork																	
Latoszyn																	
Skierniewice- Maków																	
Czarny Dunajec																	
Lidzbark Warmiński																	
Miłomłyn																	
Kazimierza Wielka																	
Górowo Iławeckie																	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia

Uzdrowiska charakteryzuje zróżnicowana struktura właścicielska: obecnie właścicielami sanatoriów i szpitali uzdrowiskowych są w większości osoby prywatne (między innymi sprywatyzowano 16 dawnych Uzdrowiskowych Przedsiębiorstw Państwowych), 8 przedsiębiorstw skomunalizowano (właścicielami są samorządy wojewódzkie), 2 spółki (w Krynicy-Zdroju i w Rabce-Zdroju) są nadal własnością Skarbu Państwa. Działalność leczniczą w uzdrowiskach prowadzą ponadto sanatoria i szpitale Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Zdrowotnego oraz sanatoria związkowe¹⁰.

¹⁰ Raport końcowy Zespołu do spraw opracowania koncepcji zmian w zakresie systemu leczenia uzdrowiskowego, Warszawa 2017, s. 7.

1.3.2. Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce

Nasilające się występowanie chorób cywilizacyjnych charakteryzujących się chronicznym przebiegiem, związanych głównie z niewłaściwym trybem życia, stresem, zmniejszonym wysiłkiem fizycznym, niewłaściwym odżywianiem, rozwojem cywilizacji przemysłowej i niekorzystnym oddziaływaniem warunków środowiskowych, staje się plagą współczesnego życia; niesie ze sobą ogromne koszty ekonomiczne i społeczne. Medycyna uzdrowiskowa stanowi skuteczną formę walki z wieloma chorobami przewlekłymi, w tym zwłaszcza cywilizacyjnymi, przyczynia się do poprawy kondycji psychofizycznej całego organizmu, przyspiesza procesy zdrowienia¹¹. Zgodnie z NFZ, leczenie uzdrowiskowe jest kontynuacją leczenia szpitalnego lub ambulatoryjnego. Jeżeli w celu odzyskania sprawności po chorobie lub wypadku, albo z powodu choroby zawodowej osoba wymaga określonych zabiegów, które wykonywane są w uzdrowiskach, może skorzystać z tego rodzaju leczenia.

Lecznictwo uzdrowiskowe i powiązana z nim turystyka uzdrowiskowa mają dwa zasadnicze obszary rozwoju. Pierwszy z nich to odnowa sił biologicznych człowieka przez wykorzystanie wód leczniczych, kopalin naturalnych oraz właściwości klimatu. Obszar drugi to aktywne formy spędzania czasu wolnego (bliskość terenów górskich, leśnych oraz niewykorzystana baza sportowo-rekreacyjna)¹².

W uzdrowiskach znajdują się zakłady uzdrowiskowe, w których udzielane są świadczenia zdrowotne z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego przy wykorzystaniu naturalnych surowców leczniczych. Zgodnie z **ustawą z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych** do zakładów uzdrowiskowych należą: szpitale uzdrowiskowe, sanatoria uzdrowiskowe, sanatoria i szpitale uzdrowiskowe dla dzieci, zakłady przyrodolecznicze oraz sanatoria i szpitale w podziemnych wyrobiskach górniczych, a także przychodnie uzdrowiskowe.

We wszystkich uzdrowiskach ważnym elementem jest infrastruktura uzdrowiskowa. Urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego to określone w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U. 2005 Nr 167 poz. 1399) instrumenty pozwalające na wykorzystanie surowców naturalnych w celach leczniczych. Takimi surowcami są gazy lecznicze (wykorzystywane np. w inhalacjach) oraz kopaliny lecznicze (np. złoża wód podziemnych, z których woda wykorzystywana jest do kuracji pitnych). Do urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego należą pijalnie uzdrowiskowe, tężnie, parki, ścieżki ruchowe, urządzone odcinki wybrzeża morskiego, lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe oraz urządzone podziemne wyrobiska górnicze¹³. Dzięki środkom europejskim gminy uzdrowiskowe i spółki uzdrowiskowe mogły zwiększyć jakość swoich usług poprzez realizację licznych inwestycji w zakresie infrastruktury turystyczno-uzdrowiskowej, dostosowując obiekty do osób z niepełnosprawnościami. Ponadto inwestowano w rozwój infrastruktury transportowej, co wpłynęło na poprawę dostępności komunikacyjnej uzdrowisk.

Przez wiele lat oferta uzdrowiskowa była dostępna tylko dla osób posiadających odpowiednie skierowania poprzedzonych szeregiem badań lekarskich, a następnie wielomiesięcznego oczekiwania na wyjazd do sanatorium. Obecnie można skorzystać z oferty komercyjnej uzdrowisk, nie czekając w kolejce na miejsce

¹¹ A. Gromelska, *Popyt turystyczny na rynku uzdrowiskowym na przykładzie Dolnego Śląska*, Wrocław 2012, s. 544.

¹² J. Tutaj, *Innowacje w przedsiębiorstwie uzdrowiskowym*, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków 2018, s. 348.

¹³ Infrastruktura uzdrowiskowa, <https://www.sanatoria.com.pl/>, (15.06.2021).

w placówce. Co więcej, odchodzi się od wyłącznie tradycyjnego leczenia i stosuje się niekonwencjonalne oraz innowacyjne rozwiązania, które łączą tradycyjne i nowoczesne lecnictwa uzdrowiskowego i profilaktyki zdrowotnej z aktywnym wypoczynkiem turystycznym. Nowoczesny produkt uzdrowiskowy powinien więc uwzględniać różne scenariusze pobytów w uzdrowisku, oparte na integracji tradycyjnego nurtu lecnictwa uzdrowiskowego z nowymi formami pobytów ukierunkowanymi na dbałość o wypoczynek, rekreację i estetykę ciała. Wielu właścicieli obiektów świadczą odpowiednią ofertę, poszerzoną o odnowę biologiczną, SPA, nowoczesną bazę hotelową, ciekawą ofertę gastronomiczną oraz usługową. Właściciele takich ośrodków często współpracują z biurami podróży, które pozyskują dla nich klientów, organizują akcje promocyjne, wynajmują autokary. Dane statystyczne pokazują, że coraz więcej obcokrajowców odwiedza Polskę w celach zdrowotnych i ich wydatki rosną w bardzo szybkim tempie. Korzystają z usług stomatologicznych, okulistycznych, diagnostycznych, medycyny estetycznej, zabiegów chirurgii plastycznej, odnowy biologicznej i uzdrowisk. Najbardziej zainteresowani leczeniem w Polsce są Niemcy, Brytyjczycy, Duńczycy, Kanadyjczycy i Francuzi¹⁴.

Zgodnie z ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. zakłady lecnictwa uzdrowiskowego świadczą swoje usługi w ramach 17 kierunków leczniczych, w tym chorób: ortopedyczno-urazowych, układu nerwowego, reumatologicznych, kardiologicznych i nadciśnienia, naczyń obwodowych, górnych i dolnych dróg oddechowych, układu trawienia, cukrzycy, otyłości, endokrynologicznych, osteoporozy, skóry, kobiece, nerek i dróg moczowych, krwi i układu krwiotwórczego oraz oka i jego przydatków. W uzdrowiskach wykorzystywane są różne bogactwa naturalne i czynniki fizyczne: wody mineralne, borowiny, bodźce klimatoterapeutyczne, hydroterapia, fizykoterapia, kinezyterapii. W czasie pobytu w zależności od profilu uzdrowiska, a także od potrzeb i wskazań kuracjusze mogą skorzystać między innymi z: kąpieli leczniczych i ćwiczenia w basenach, kuracji pitnych i inhalacji, natrysków, biczów szkockich, masaży wodnych, zawijań i okładów, ciepłolecznictwa, światłolecznictwa, elektroterapii, ultradźwięków, magnetoterapii, laseroterapii, krioterapii, masażu leczniczego, gimnastyki indywidualnej i zbiorowej. W celu zwiększenia konkurencyjności uzdrowisk, ośrodki poszerzają swoją ofertę o nowe zabiegi, takie jak: aromaterapia, muzykoterapia, chromoterapia, akupunktura, zabiegi relaksacyjne, groty solne, wykorzystanie różnych surowców podczas zabiegów; zabiegi czekoladowe, detoksykacji, sauny na podczerwień, masaże limfatyczne, akupresurowe, relaksacyjne, kosmetyczne.

Zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 23 lipca 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu lecnictwa uzdrowiskowego* świadczenia gwarantowane obejmują:

- 1) uzdrowiskowe leczenie szpitalne dzieci w wieku od 3 do 18 lat;
- 2) uzdrowiskowe leczenie sanatoryjne dzieci w wieku od 7 do 18 lat;
- 3) uzdrowiskowe leczenie sanatoryjne dzieci w wieku od 3 do 6 lat pod opieką dorosłych;
- 4) uzdrowiskowe leczenie szpitalne dorosłych;
- 5) uzdrowiskowe leczenie sanatoryjne dorosłych;
- 6) uzdrowiskową rehabilitację dla dorosłych w szpitalu uzdrowiskowym;
- 7) uzdrowiskową rehabilitację dla dorosłych w sanatorium uzdrowiskowym;
- 8) uzdrowiskowe leczenie ambulatoryjne dorosłych i dzieci.

¹⁴ J. Górna, *Miejska turystyka uzdrowiskowa i kierunki jej ewolucji w Polsce*, Studia Ekonomiczne / Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Częstochowa 2013, s. 57.

LECZENIE UZDROWISKOWE odbywa się:

LECZENIE UZDROWISKOWE	w warunkach stacjonarnych		w warunkach ambulatoryjnych
SZPITAL uzdrowiskowy SANATORIUM uzdrowiskowe ZAKŁAD PRZYRODO- LECZNICZY	leczenie szpitalne 21 lub 27 dni	leczenie sanatoryjne 21 dni	od 6 do 18 dni
ZABIEGI fizjoterapeutyczne i zabiegi bódcowe z wykorzystaniem naturalnych surowców lecniczych oraz inne świadczenia	co najmniej 54 zabiegi, w tym co najmniej jeden zasadniczy zabieg bódcowy dziennie (18 w trakcie turnusu) cotygodniowe kontrolne badania lekarskie całodobowa opieka lekarska i pielęgnarska	co najmniej 54 zabiegi, w tym co najmniej jeden zasadniczy zabieg bódcowy dziennie (18 w trakcie turnusu) kontrolne badania lekarskie, co najmniej dwa razy w trakcie pobytu całodobowa opieka pielęgnarska	średnio co najmniej trzy zabiegi dziennie, w tym co najmniej jeden zasadniczy zabieg bódcowy dziennie

Źródło: Leczenie uzdrowiskowe, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nie-naturalne-surowce-w-leczeniu-uzdrowiskowym.html> (23.06.2021).

Czas trwania leczenia uzdrowiskowego:

- 27 dni trwa uzdrowiskowe leczenie szpitalne dzieci w wieku od 3 do 18 lat;
- 21 dni trwa:
 - uzdrowiskowe leczenie sanatoryjne dzieci w wieku od 7 do 18 lat,
 - uzdrowiskowe leczenie sanatoryjne dzieci w wieku od 3 do 6 lat pod opieką dorosłych,
 - uzdrowiskowe leczenie szpitalne dorosłych,
 - uzdrowiskowe leczenie sanatoryjne dla dorosłych;
- 28 dni trwa uzdrowiskowa rehabilitacja dla dorosłych w szpitalu uzdrowiskowym i sanatorium uzdrowiskowym;
- od 6 do 18 dni trwa uzdrowiskowe leczenie ambulatoryjne dzieci i dorosłych.

Rodzaje świadczeń i usług udzielonych przez lecznictwo uzdrowiskowe można podzielić na formy zamknięte i otwarte. Lecznictwo uzdrowiskowe zamknięte obejmuje trzy formy: rehabilitację wczesną uzdrowiskową, leczenie szpitalne, leczenie sanatoryjne. Lecznictwo otwarte świadczy usługi w warunkach ambulatoryjnych¹⁵.

Lecznictwo uzdrowiskowe podczas pandemii COVID-19 w 2020 roku

W 2020 r. z leczenia stacjonarnego w uzdrowiskach i sanatoriach skorzystało 391,4 tys. pacjentów. Oznacza to, że było ich o 50% mniej niż w 2019 roku. Spadek liczby kuracjuszy to efekt pandemii koronawirusa i ograniczeń w przyjmowaniu pacjentów. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia wprowadzono czasowe ograniczenia wykonywania działalności leczniczej polegające na zaprzestaniu

¹⁵ H. Makala, *Turystyka uzdrowiskowa w Polsce*, Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie, Warszawa 2016, s. 126.

udzielania świadczeń w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego oraz rehabilitacji leczniczej (od 14 marca do 14 czerwca 2020 r. oraz od 24 października 2020 r. do 10 marca 2021 r.). Ponadto zmieniono również zasady pobytu pacjentów w uzdrowiskach – od 15 czerwca 2020 r. warunkiem rozpoczęcia leczenia był negatywny wynik testu diagnostycznego w kierunku SARS-CoV-2.

Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego

Zgodnie z GUS na koniec 2020 roku funkcjonowało 260 zakładów lecznictwa uzdrowiskowego, które w ciągu roku przyjęły 427,9 tys. kuracjuszy, w tym 391,4 tys. leczonych stacjonarnie. W 35 stacjonarnych zakładach rehabilitacji leczniczej opieką medyczną objęto 36,4 tys. pacjentów. W końcu 2020 roku działalność prowadziło 45 szpitali uzdrowiskowych (w tym 6 dla dzieci), 185 sanatoriów uzdrowiskowych (w tym 2 dla dzieci i 1 sanatorium w urządzonym podziemnym wyrobisku górniczym), 10 przychodni i 20 zakładów przyrodoleczniczych obsługujących kompleksy uzdrowiskowe¹⁶.

Tabela 4. Działalność zakładów lecznictwa uzdrowiskowego w 2020 r.

Wyszczególnienie	Szpitala uzdrowiskowe	Sanatoria uzdrowiskowe	Przychodnie uzdrowiskowe	Zakłady przyrodolecznicze
Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego (stan w dniu 31 XII)	45	185	10	20
Łóżka w tys. (stan w dniu 31 XII)	8,8	36,1	–	–
Pacjenci/kuracjusze leczeni w opiece stacjonarnej w tys.	65,8	325,6	–	–
Średnia liczba dni pobytu pacjentów stacjonarnych	19,1	14,8	–	–
Pacjenci/kuracjusze leczeni w opiece ambulatoryjnej w tys.	3,9	9,6	10,5	12,6

Źródło: GUS

Według danych GUS najwięcej kuracjuszy leczyło się w opiece stacjonarnej w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego zlokalizowanych na terenie województwa zachodniopomorskiego (107,9 tys. osób), a w dalszej kolejności kujawsko-pomorskiego (77,8 tys.) oraz dolnośląskiego (49,2 tys.). Łącznie w tych trzech województwach było przyjętych 60% kuracjuszy leczonych stacjonarnie.

Na podstawie informacji podanych przez GUS w skali kraju ponad 5% kuracjuszy leczonych stacjonarnie stanowili cudzoziemcy. Zdecydowana większość (ponad 94%) cudzoziemców przebywała w uzdrowiskach zlokalizowanych na terenach dwóch województw: zachodniopomorskiego i dolnośląskiego.

¹⁶ Usługi świadczone w zakładach przyrodoleczniczych funkcjonujących jako komórka szpitala uzdrowiskowego, sanatorium lub przychodni wykazywane są łącznie z zakładem macierzystym.

W 2020 roku ponad 55% pacjentów leczonych w opiece stacjonarnej korzystało z dofinansowania pobytu ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia (o 2,8 pkt. proc. więcej niż w 2019 roku). Natomiast pacjenci pełnopłatni stanowili prawie 38% kuracjuszy (o 0,5 pkt. proc. mniej niż w roku poprzednim).

W 2020 roku z leczenia w trybie ambulatoryjnym w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego skorzystało łącznie 36,5 tys. pacjentów (o prawie 52% mniej niż w roku poprzednim). Ponad 63% pacjentów ambulatoryjnych stanowiły osoby korzystające z usług przychodni uzdrowiskowych i zakładów przyrodoleczniczych.

Najwięcej kuracjuszy leczyło się w opiece stacjonarnej w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego zlokalizowanych na terenie województwa zachodniopomorskiego (107,9 tys. osób).

Tabela 5. Działalność zakładów lecznictwa uzdrowiskowego według województw w 2020 r.

WOJEWÓDZTWA	Łóżka (stan w dniu 31 XII)	Pacjenci/kuracjusze leczeni w opiece stacjonarnej	Pacjenci/kuracjusze leczeni w opiece ambulatoryjnej	Średnia liczba dni pobytu pacjentów stacjonarnych
	w tysiącach			
POLSKA	44,9	391,4	36,5	15,5
Dolnośląskie	5,9	49,2	7,7	15,7
Kujawsko-pomorskie	8,1	77,8	8,0	15,9
Lubelskie	1,4	10,9	0,8	17,7
Łódzkie	0,1	1,2	0,3	15,3
Małopolskie	6,0	44,0	6,1	16,2
Mazowieckie	0,2	1,5	0,5	22,1
Podkarpackie	4,1	30,5	2,0	18,7
Podlaskie	0,4	5,3	0,4	10,1
Pomorskie	2,1	13,6	1,6	14,8
Śląskie	2,6	16,8	0,3	17,5
Świętokrzyskie	3,0	29,3	3,3	16,7
Warmińsko-mazurskie	0,5	3,5	–	18,7
Zachodniopomorskie	10,6	107,9	5,5	13,3

Źródło: Działalność zakładów lecznictwa uzdrowiskowego według województw w 2020 r., GUS

Liczba wykonanych zabiegów leczniczych w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego w 2020 roku wyniosła 18,2 mln (o 52,5% mniej niż w 2019 r.). Podobnie jak w roku poprzednim najczęściej udzielano zabiegów przyrodoleczniczych (24,7%), wśród których dominowały zabiegi borowinowe (11,2%) oraz kąpiele mineralne (7,4%). Popularne były również zabiegi kinezyterapii (21,3%) i elektrolecznictwo (12,6%) oraz masaże (9,9%).

Stacjonarne zakłady rehabilitacji leczniczej

W końcu 2020 roku funkcjonowało 35 stacjonarnych zakładów rehabilitacji leczniczej, w których znajdowało się 3,7 tys. łóżek. W ciągu roku w zakładach przyjęto 36,4 tys. pacjentów (o 50,8% mniej w porównaniu z rokiem poprzednim), z czego 32,6 tys. stacjonarnie i 3,8 tys. ambulatoryjnie.

W stacjonarnych zakładach rehabilitacji leczniczej największą grupę leczonych stacjonarnie stanowili pacjenci pełnopłatni – 20,6 tys. osób. Spośród instytucji dofinansowujących leczenie w trybie stacjonarnym Narodowy Fundusz Zdrowia opłacił pobyt 4,3 tys. pacjentom, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego – 3,1 tys., a Zakład Ubezpieczeń Społecznych – 2,0 tys.

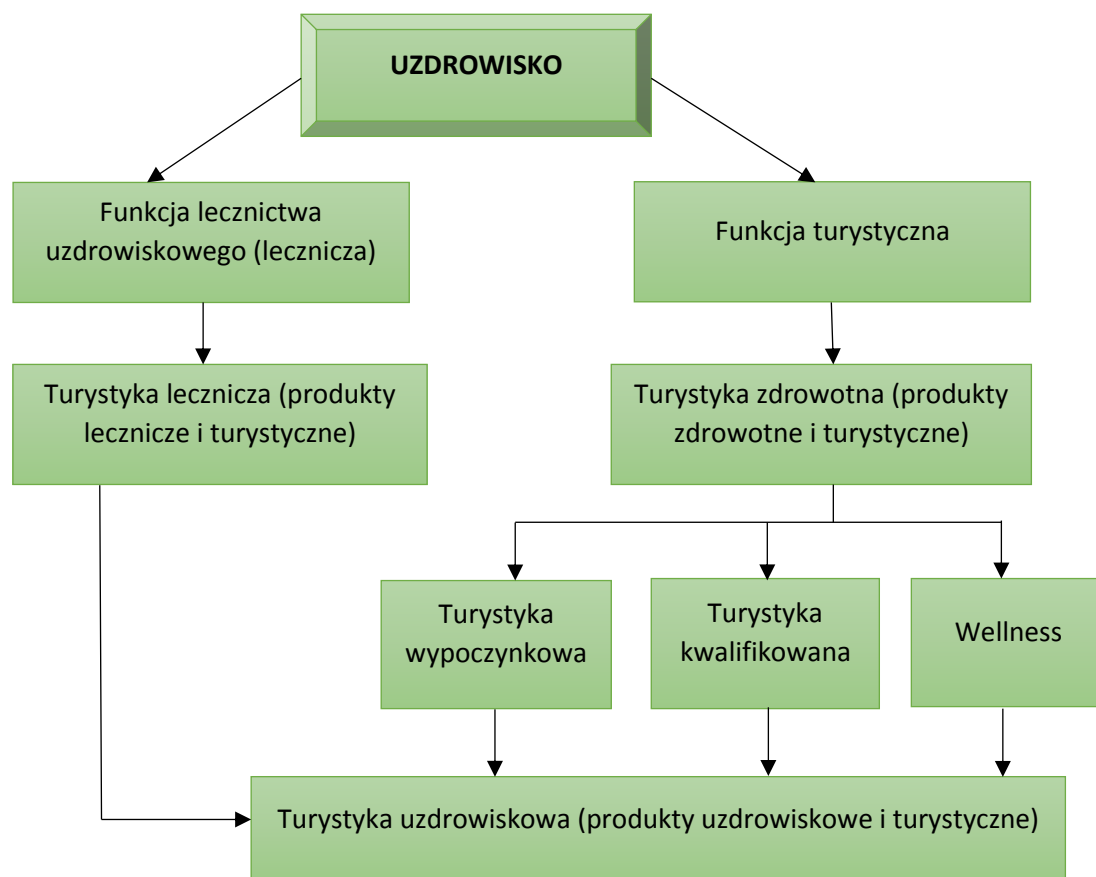
W stacjonarnych zakładach rehabilitacji leczniczej w ciągu roku wykonano 1,4 mln zabiegów leczniczych, spośród których najwięcej było zabiegów kinezyterapii (38,2%).

1.3.3. Rozwój działalności uzdrowiskowej

Uzdrowiska pełnią dwie podstawowe funkcje: lecznictwa uzdrowiskowego oraz turystyczną. Szczegółowy podział funkcji uzdrowiska jest pokazany na poniższym schemacie. W odróżnieniu od lecznictwa uzdrowiskowego, gdzie o pobycie decydują głównie różnorakie choroby przewlekłe, w działalności turystycznej w uzdrowiskach ważnym okazuje się współcześnie potrzeba szeroko rozumianej regeneracji człowieka w aspekcie fizycznym i psychicznym poprzez działania profilaktyki pierwotnej. Turystyka zdrowotna w uzdrowiskach jest realizowana w ramach turystyki wypoczynkowej (m.in. wczasy, kolonie, zimowiska, pobyty weekendowe, zielone szkoły), turystyki kwalifikowanej (kajakowa, żeglarska, piesza) i wellness. Turystyka uzdrowiskowa, której podstawę stanowi turystyka zdrowotna obejmuje ponadto inne rodzaje działalności turystycznej. Zaliczamy do nich, uwzględniając kryterium motywu wyjazdu zwłaszcza turystkę: kulturalną, biznesową, kongresową, wiejską, przygodową oraz turystkę tranzytową i przygraniczną dla obszarów uzdrowiskowych położonych blisko granicy państwowej¹⁷.

¹⁷ A. Hadzik, *Wybrane uwarunkowania rozwoju turystyki uzdrowiskowej w Polsce* [w:] W. Kurek i R. Pawlusiński (red.) *Studia nad turystyką* Prace ekonomiczne i społeczne, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2007, s.58

Schemat 2. Funkcje uzdrowiska

Źródło: Funkcje uzdrowiska, <https://slideplayer.pl/slide/808938/>, (16.06.2021)

Model uzdrowisk oparty wyłącznie na leczeniu uzdrowiskowym, bez prowadzenia działalności wypoczynkowo-turystycznej nie odpowiada współczesnym potrzebom gospodarki rynkowej, która wraz z wprowadzeniem reform społeczno-politycznych w 1999 roku wymusiła całkiem nowe zachowania i inny sposób funkcjonowania¹⁸. Dlatego też rozwój infrastruktury uzdrowiskowej jest konieczny, aby leczenie i turystyka uzdrowiskowa mogły funkcjonować. Infrastrukturę turystyczną możemy podzielić na techniczną i społeczną. Do infrastruktury technicznej turystyki uzdrowiskowej zalicza się zakłady leczenia uzdrowiskowego, specjalistyczne urządzenia w obiektach uzdrowiskowych (wanny do kąpieli, urządzenia do krioterapii, magnetoterapii itp.), urządzenia leczenia uzdrowiskowego (tężnie czy pijalnie wód), zakłady gastronomiczne, aquaparki itd. Na infrastrukturę społeczną będą składać się obiekty sportowe, wypoczynkowe, urządzenia rozrywkowe, informacja turystyczna¹⁹.

Właściciele uzdrowisk wskazują na wiele potrzeb inwestycyjnych związanych z nie tylko bieżącymi remontami, w tym dostosowanie do osób z niepełnosprawnościami, ale również podnoszeniem standardu obiektów leczniczych, bazy noclegowej i innowacyjnych urządzeń. Największy problem pojawia się wtedy,

¹⁸ E. Gonda-Soroczyńska, H. Kubicka, *Wyzwania i zagrożenia rozwojowe ośrodków uzdrowiskowych na przykładzie Dolnego Śląska*, Szczecin 2015, s. 210.

¹⁹ A. Kaźmierczak, *Infrastruktura uzdrowiskowa w latach 1989-2012 ze szczególnym uwzględnieniem Dolnego Śląska – problemy z jej wykorzystaniem po transformacji ustrojowej i nowe szanse rozwoju*, [w:] B. Płonka-Syroka, A. Kaźmierczak (red.), Wrocław 2013, s. 370.

kiedy działalność uzdrowiskowa uzależniona jest od płatności NFZ, który w swoich kalkulacjach nie uwzględnia nakładów inwestycyjnych.

W Polsce ważną rolę na rzecz rozwoju turystyki uzdrowiskowej przypisuje się przede wszystkim następującym organizacjom: Izbie Gospodarczej Uzdrowiska Polskie, Stowarzyszeniu Gmin Uzdrowiskowych RP, Unii Uzdrowisk Polskich. W województwie warmińsko-mazurskim w 2019 r. powstało Stowarzyszenie Uzdrowisk Warmii i Mazur, którego jednym z celów jest wszechstronny rozwój uzdrowisk oraz miejscowości o walorach uzdrowiskowych z województwa warmińsko-mazurskiego.

1.3.4. Sytuacja ekonomiczna uzdrowisk

Sytuację ekonomiczną uzdrowisk należy rozpatrywać w okresie przed i w trakcie pandemii COVID -19, jak również w zależności od podmiotu, który jest ich właścicielem. W przypadku spółek uzdrowiskowych działających w formie jednoosobowych spółek Skarbu Państwa w większości przypadków – dodatnich wyników finansowych netto spółki uzdrowiskowe przed pandemią odczuwały niedobór środków finansowych na realizację planów inwestycyjnych.

Poważnym problemem, z jakim borykają się podmioty uzdrowiskowe, znajdujące się w obrębie gmin uzdrowiskowych, są małe środki finansowe, co spowodowane jest niewielkim udziałem nakładów na lecnictwo uzdrowiskowe w budżecie państwa i niekorzystnymi rozwiązaniami podatkowymi. W wyniku wprowadzonej z dniem 1 stycznia 1999 roku reformy służby zdrowia, a konkretnie – ustawy o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym – funkcję płatnika lecnictwa uzdrowiskowe przejęły Kasy Chorych, a od 1 kwietnia 2003 roku – Narodowy Fundusz Zdrowia. Spowodowało to wiele negatywnych konsekwencji dla gmin uzdrowiskowych i zakładów lecnictwa uzdrowiskowego. Finansowanie lecnictwa uzdrowiskowego przez Narodowy Fundusz Zdrowia odbywa się na podstawie prognozy kosztów oraz projektów planów finansowych przekazywanych przez dyrektorów oddziałów wojewódzkich Narodowego Funduszu Zdrowia²⁰.

Jednym z największych ograniczeń systemu lecnictwa uzdrowiskowego, co uwidoczniło się jeszcze bardziej w okresie pandemii koronawirusa, jest sposób kierowania na leczenie i sposób rozliczania świadczeń. NFZ płaci tylko za zrealizowane świadczenia. Tym samym wszystkie przypadki, gdy pacjent nie dojedzie do sanatorium uzdrowiskowego, szczególnie gdy pacjent rezygnuje tuż przed terminem swojego turnusu, stanowią stratę dla świadczeniodawcy. Świadczeniodawcy nie mają jednak obecnie możliwości decydowania o obłożeniu danego turnusu. Możliwym rozwiązaniem tego problemu, wskazywanym przez świadczeniodawców, jest przeniesienie listy oczekujących z NFZ do sanatoriów uzdrowiskowych. Pomogłoby to zmniejszyć luki pomiędzy kolejnymi pacjentami, gdzie w miejsce pacjenta, który zrezygnował z leczenia, szybciej można byłoby przyjąć kolejnego pacjenta z listy. Innym rozwiązaniem, poprawiającym sytuację finansową świadczeniodawców i umożliwiającym im płynność finansową, szczególnie w obecnej sytuacji, gdy wskaźniki „niedojazdów” są bardzo duże, byłaby kontynuacja ryczałtowego „płacenia za gotowość” przez NFZ. Należy rozważyć również przeniesienie, przynajmniej częściowo, odpowiedzialności na samego pacjenta, który rezygnuje z leczenia bez obiektywnych przyczyn, mimo wcześniejszego potwierdzenia uczestnictwa w turnusie. Problemem są również zbyt niskie stawki za osobodzień stosowane w rozliczeniach z NFZ. Sytuacja finansowa

²⁰ D. Dryglas, *Wpływ regulacji prawno-organizacyjnych na sytuację ekonomiczną zakładów lecnictwa uzdrowiskowego w Polsce*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Turystyki, 2013, nr 3(23), s. 146.

placówek jest coraz gorsza i brak poprawy w tym zakresie może sprawić, że udzielanie świadczeń z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego przestanie być opłacalne²¹.

Na negatywną sytuację ekonomiczną spółek uzdrowiskowych wpływ mają bariery i utrudnienia o charakterze prawnym:

- szybkie zmiany zasad funkcjonowania rynku usług uzdrowiskowych, wynikające z bardzo szczegółowych uregulowań legislacyjnych wszystkich procedur, wymagań, minimów zatrudnienia pracowników czy też wyposażenia w sprzęt specjalistyczny,
- zmienne warunki w zakresie określenia metod i zasad, według których Agencja Taryfikacji Świadczeń Medycznych będzie dokonywała wyceny usług uzdrowiskowych, co wpływa na trudność przewidzenia wysokości kontraktu z NFZ,
- brak uregulowań prawnych tworzących stale minimalne mechanizmy corocznej indeksacji tzw. stawki osobodnia (np. o wskaźnik inflacji),
- brak zabezpieczenia równego dostępu przedsiębiorcom uzdrowiskowym bez względu na formę własności do kontraktowania świadczeń zdrowotnych z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego,
- brak regulacji w kwestii niewykorzystanych miejsc spowodowanych „niedojazdami” kuracjuszy, co ma związek z pokryciem kosztów przez świadczeniodawcę związanych z tzw. gotowością (koszty stałe),
- coroczne kontraktowanie świadczeń w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego. Taki tryb zawierania umów (tj. w cyklu rocznym) uniemożliwia świadczeniodawcom racjonalne planowanie, realizację długofalowych strategii rozwoju, a także optymalizacja wykorzystania bazy uzdrowiskowej,
- zbyt sztywne i zbiurokratyzowane zasady przygotowania ofert do kontraktów dla NFZ na świadczenia w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego,
- niedopracowane Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 marca 2009 roku, zmieniające rozporządzenie w sprawie lecznictwa uzdrowiskowego w zakresie zmiany zasad rozliczeń za usługi lecznicze, wydłużające o jeden dzień pobytu w turnusie, wymaga dodatkowej analizy pod kątem racjonalności kosztów,
- zbyt skomplikowane, restrykcyjne i nieuzasadnione merytorycznie rygory prawne dotyczące wprowadzenia surowców leczniczych do sprzedaży,
- istotne ograniczenia regulacji oraz przepisów dotyczących nadzoru właścicielskiego nad spółkami uzdrowiskowymi,
- brak jednoznacznego stanowiska prawnego w zakresie stosowania przez spółki uzdrowiskowe Skarbu Państwa, działających na podstawie kodeksu spółek handlowych oraz ustawy prawo zamówień publicznych,
- brak możliwości sprzedaży produktów leczniczych (lecznicza woda mineralna) w placówkach obrotu pozaaptecznego,
- skargi gmin uzdrowiskowych na znowelizowane przepisy ustawy dotyczące podatku od nieruchomości od budynków lub ich części związanych z udzielaniem świadczeń leczniczych,
- brak stabilności finansowania świadczeń leczniczych w ramach systemu ubezpieczeniowo-budżetowego,
- brak możliwości odliczenia podatku naliczonego od należnego (VAT),

²¹ Magdalena A. Mrożek-Gąsiorowska, *Świadczenia rehabilitacji medycznej w Polsce w czasie pandemii COVID-19. Zagadnienia regulacyjne i organizacyjne*, *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie* 2020; 18 (2), s.170.

- problem zagospodarowania borowiny pozabiegowej,
- obowiązek prowadzenia procesu leczenia uzdrowiskowego z wykorzystaniem naturalnych surowców leczniczych wydobywanych z obszaru uzdrowiska statutowego lub przy użyciu naturalnych surowców leczniczych pochodzących z terenu innych uzdrowisk statutowych²².

Wystąpienie pandemii COVID-19 wpłynęło na wszystkie sektory i gałęzie działalności gospodarczej. Jednym z sektorów, który najbardziej odczuł skutki pandemii, jest system opieki zdrowotnej, w tym uzdrowiska. Od 14 marca 2020 roku, w związku z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, uzdrowiska zawiesiły czasowo swoją działalność. Dopiero od 15 czerwca 2020 roku rozpoczęto stopniowe wznawianie działalności zakładów lecznictwa uzdrowiskowego. Wg Medexpress na pierwsze turnusy nie dojechało około 70% pacjentów, a w przypadku dzieci, które wyjeżdżają do sanatorium wraz z opiekunem, wskaźniki te były jeszcze wyższe. Kolejne zamknięcie uzdrowisk nastąpiło 24 października 2020 roku na podstawie Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 października 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Dopiero 11 marca 2021 roku uzdrowiska zostały otwarte dla kuracjuszy.

Pandemia COVID - 19 przyniosła katastrofalne skutki dla gmin uzdrowiskowych, w niektórych uzdrowiskach obłożenie kuracjuszy spadło wg prezesa Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej i burmistrza Muszyny Jana Golba do około 60 proc. To wynika nie tylko z obawy potencjalnych kuracjuszy przed zarażeniem się koronawirusem, ale także z procedur - mniej miejsc noclegowych w pokojach i dłuższe przerwy między zabiegami. Uzdrowiska podczas zamkniętej działalności przez kilka tygodni ponosiły również koszty utrzymania infrastruktury leczniczej, które są bardzo wysokie. Pomimo strat wywołanych lockdownem, ceny dla kuracjuszy komercyjnych na pobyty pakietowe zarówno uzdrowiskowe, lecznicze, jak i SPA nie zwiększyły się, co więcej oferowano promocyjną cenę na nie. Jednakże zauważono znaczące spadki w zapotrzebowaniu na pobyty komercyjne pomimo wprowadzenia ofert promocyjnych.

Wsparciem finansowym dla uzdrowisk po pandemii COVID-19 będzie program *Polskie Uzdrowiska ku przyszłości* w ramach Krajowego Planu Odbudowy. Ponadto w nowej perspektywie finansowej na lata 2021-2027 uzdrowiska będą mogły się starać o dofinansowanie z „Programu Polska Wschodnia +” oraz Program *Klimatyczne Uzdrowiska – NFOŚiGW* (więcej w rozdziale 7 *Plan finansowy Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027*).

1.4. Prawne podstawy funkcjonowania polskich uzdrowisk

Pierwsze uregulowania prawne funkcjonowania uzdrowisk w Polsce pochodzą z 1922 roku. Była to ustawa z dnia 23 marca 1922 roku o uzdrowiskach (Dz. U. Nr 31, poz. 254 ze zm.). Określała m.in.: jakie obszary należy uważać za uzdrowiska, wprowadzała katalog urządzeń uzdrowiskowych koniecznych dla funkcjonowania każdego uzdrowiska, a także określała, jakie warunki musiały być spełnione, aby dane uzdrowisko mogło zostać uznane za posiadające charakter użyteczności publicznej. Regulacje wprowadzone w 1922 roku uległy zmianie począwszy od 1 stycznia 1967 roku, kiedy weszła w życie ustawa z dnia 17 czerwca 1966 roku o uzdrowiskach i lecznictwie uzdrowiskowym (Dz. U. Nr 23, poz.

²² D. Dryglas, *Wpływ regulacji prawno-organizacyjnych na sytuację ekonomiczną zakładów lecznictwa uzdrowiskowego w Polsce*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Turystyki, 2013, nr 3(23), s. 151.

150 ze zm.). Ostatnie znaczące zmiany wprowadzone zostały na mocy wspomianej już wielokrotnie ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym z 2005 roku oraz uchwalanych sukcesywnie na jej podstawie rozporządzeń wykonawczych.

Przepisy ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym z 2005 roku zostały kompleksowo znowelizowane na podstawie ustawy z dnia 4 marca 2011 roku zachowując podstawowe kryteria, zapewniające możliwość prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego, zawarte w obowiązującej ustawie, konieczne stało się wprowadzenie zmian doprecyzowujących poszczególne przepisy. W tym celu zaproponowano nowe brzmienie definicji lecznictwa uzdrowiskowego, poprzez wskazanie dwóch charakterystycznych świadczeń udzielanych przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego – leczenia albo rehabilitacji uzdrowiskowej, rozszerzono także powyższą definicję o zabiegi z zakresu fizjoterapii. Zarówno ta, jak i pozostałe zmiany wprowadzone do ustawy, wynikały z doświadczeń kilkuletniego stosowania przedmiotowej ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym i miały na celu uzupełnienie istniejącej regulacji, a także eliminację ewentualnych luk prawnych.

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (dalej Ustawa) szczegółowo określa również:

- zasady nadawania oraz pozbawiania obszaru statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej,
- kierunki lecznicze uzdrowisk, zasady finansowania oraz warunki prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego,
- zasady finansowania oraz warunki prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego,
- zasady sprawowania nadzoru nad lecznictwem uzdrowiskowym oraz zadania, jakie stawiane są gminom uzdrowiskowym.

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku rozwiązała problemy:

- lecznictwo uzdrowiskowe stało się integralną częścią ochrony zdrowia, co oznacza, że kwestie uzdrowisk mają swoje umocowanie konstytucyjne,
- wyselekcjonowane zostały zadania gmin uzdrowiskowych, co skutkować będzie w pozyskiwaniu środków na ich realizację,
- stworzono miejscowościom nie mającym statusu uzdrowiskowego możliwość uzyskania tego statusu,
- gminy uzdrowiskowe uzyskały prawo do pobierania opłaty uzdrowiskowej, a nie jak do tej pory opłaty miejscowej,
- na realizację zadań związanych z funkcjonowaniem uzdrowiska i poczynając od 2006 roku budżet Państwa jest zobowiązany wypłacać gminom dotację w wysokości pobranej opłaty miejscowej²³.

Zgodnie z art. 34 Ustawy, status uzdrowiska może być nadany obszarowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) posiada złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych na zasadach określonych w ustawie;
- 2) posiada klimat o właściwościach leczniczych potwierdzonych na zasadach określonych w ustawie;

²³ Rozwiązane problem dzięki ustawie, <https://samorzad.pap.pl/kategoria/archiwum/zdrowe-paragrafy>, (15.01.2021).

- 3) na jego obszarze znajdują się zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, przygotowane do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego;
- 4) spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska;
- 5) posiada infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej, w zakresie transportu zbiorowego, a także prowadzi gospodarkę odpadami.

W przypadku uzyskania statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej, nie musi być zrealizowany pkt. 3 tj. istnienie zakładów lecznictwa uzdrowiskowego i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, przygotowane do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego na obszarze uzdrowiskowym.

Ustawa w szczególowy sposób określa m.in. zasady oraz warunki prowadzenia i finansowania lecznictwa uzdrowiskowego, kierunki lecznicze uzdrowisk, zasady nadawania obszarowi statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej, jak również określa zadania gmin uzdrowiskowych. Ustawa wprowadza również różne ograniczenia aktywności gospodarczej dla gmin uzdrowiskowych, wyrażając je w postaci nakazów i zakazów określonych działalności w trzech rodzajach stref ochronnych wydzielonych na obszarze uzdrowiska. Strefy te, oznaczone literami „A”, „B” i „C”, określają procentowy udział terenów zielonych w danej strefie, oraz wymieniają katalog nakazów i zakazów dotyczących lokalizacji obiektów znacząco oddziałujących na środowisko oraz wszelkich innych działań z zakresu życia społeczno – gospodarczo - kulturalnego wpływających na właściwości uzdrowiskowe danej stref.²⁴

Strefa „A” obejmująca obszar, na którym są zlokalizowane lub planowane zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, a także inne obiekty służące lecznictwu uzdrowiskowemu lub obsłudze pacjenta lub turysty, w szczególności: pensjonaty, restauracje lub kawiarnie, dla której procentowy udział terenów zielonych wynosi nie mniej niż 75%. W strefie „A” jest zabronione:

- 1) lokalizacji zakładów przemysłowych,
- 2) lokalizacji budownictwa wielorodzinnego i jednorodzinnego, z wyjątkiem modernizacji obiektów istniejących, bez możliwości zwiększenia powierzchni ich zabudowy,
- 3) uruchamiania pól biwakowych i campingowych, lokalizacji domków turystycznych i campingowych,
- 4) prowadzenia targowisk, z wyjątkiem punktów sprzedaży pamiątek, wyrobów ludowych, produktów regionalnych lub towarów o podobnym charakterze, w formach i miejscach wyznaczonych przez gminę,
- 5) trzymania zwierząt gospodarskich, w rozumieniu ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz.U. z 2002 r. Nr 207, poz. 1762 oraz z 2004 r. Nr 91, poz. 866),
- 6) prowadzenia działalności rolniczej, w rozumieniu ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. Nr 54, poz. 535 oraz z 2005 r. Nr 14, poz. 113 i Nr 90, poz. 756),
- 7) organizacji rajdów samochodowych i motorowych,
- 8) lokalizacji stacji paliw, punktów dystrybucji produktów naftowych, nawozów sztucznych, składowisk odpadów stałych i płynnych, składow opał,
- 9) lokalizacji parkingów w liczbie miejsc postojowych większej niż 10% miejsc sanatoryjnych w obiekcie,

²⁴ G. Lasek, *Uzdrowiska a rozwój lokalny i regionalny – szanse i bariery na przykładzie uzdrowisk świętokrzyskich*, [w:] J. Hermaniuk, J. Krupa (red.) *Współczesne trendy funkcjonowania uzdrowisk - klastering*, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, Rzeszów 2010, s.107.

- 10) lokalizacji trwałych i tymczasowych obiektów i urządzeń, które mogą utrudniać lub zakłócać przebywanie pacjentów na tym obszarze, a w szczególności: stacji bazowych telefonii komórkowej, stacji nadawczych radiowych i telewizyjnych, stacji radiolokacyjnych i innych emitujących fale elektromagnetyczne,
- 11) organizowania imprez masowych, w rozumieniu ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz.U. z 2005 r. Nr 108, poz. 909), zakłócających proces leczenia uzdrowiskowego i działalności o charakterze rozrywkowym zakłócającej ciszę nocną w godz. 22.00-6.00, z wyjątkiem imprez masowych znajdujących się w harmonogramie imprez gminnych,
- 12) lokalizacji obiektów mogących znacząco oddziaływać na środowisko, zgodnie z odrębnymi przepisami, w szczególności takich jak: warsztaty samochodowe, wędzarnie ryb, garbarnie,
- 13) wszystkich czynności zabronionych, ujętych w wykazie dla strefy ochronnej „B” i „C”.

Strefa „B”, dla której procentowy udział terenów zielonych wynosi nie mniej niż 55%, obejmująca obszar przyległy do strefy „A” i stanowiący jej otoczenie, który jest przeznaczony dla niemających negatywnego wpływu na właściwości lecznicze uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz nieuciążliwych w procesie leczenia obiektów usługowych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych i komunalnych, budownictwa mieszkaniowego oraz innych związanych z zaspokajaniem potrzeb osób przebywających na tym obszarze lub objęty granicami parku narodowego lub rezerwatu przyrody albo jest lasem, morzem lub jeziorem, przy czym w strefie ochronnej „B” zabrania się:

- 1) lokalizacji nowych oraz rozbudowy istniejących zakładów przemysłowych, punktów skupu złomu i punktów skupu produktów rolnych,
- 2) lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni większej niż 400 m² z obiektami towarzyszącymi,
- 3) lokalizacji i uruchamiania stacji paliw lub urządzeń emitujących fale elektromagnetyczne mogących znacząco oddziaływać na środowisko, nie bliżej niż 500 m od granicy obszaru strefy ochronnej „A”, uruchamiania punktów dystrybucji i składowania środków chemicznych, produktów naftowych i innych artykułów uciążliwych dla środowiska,
- 4) wyrębu drzew leśnych i parkowych, z wyjątkiem cięć sanitarnych,
- 5) pozyskiwania surowców mineralnych innych niż naturalne surowce lecznicze,
- 6) prowadzenia robót melioracyjnych mających na celu niekorzystną zmianę istniejących stosunków gruntowo-wodnych,
- 7) lokalizacji parkingów o wielkości powyżej 50 miejsc postojowych dla samochodów osobowych, dostawczych i autobusów,
- 8) wszystkich czynności zabronionych ujętych w wykazie dla strefy ochronnej „C”.

Strefa „C” przyległa do strefy „B” i stanowiąca jej otoczenie, obejmująca obszar mający wpływ na zachowanie walorów krajobrazowych, klimatycznych oraz ochronę złóż naturalnych surowców leczniczych; w strefie ochronnej „C” zabrania się:

- 1) nieplanowanego wyrębu drzew,
- 2) prowadzenia działań powodujących niekorzystną zmianę stosunków wodnych,
- 3) lokalizacji nowych uciążliwych obiektów budowlanych i innych uciążliwych obiektów, w tym zakładów przemysłowych,

- 4) prowadzenia działań mających wpływ na fizjografię uzdrowiska i jego założenia przestrzenne lub właściwości lecznicze klimatu²⁵.

Zgodnie z Ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych nadzór nad lecznictwem uzdrowiskowym sprawuje minister właściwy do spraw zdrowia i wojewoda, a w odniesieniu do lecznictwa uzdrowiskowego prowadzonego w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego utworzonych przez Ministra Obrony Narodowej i ministra właściwego do spraw wewnętrznych, odpowiednio ci ministrowie w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia. Natomiast wojewoda sprawuje nadzór nad lecznictwem uzdrowiskowym prowadzonym przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego na obszarze województwa przy pomocy naczelnego lekarza uzdrowiska.

1.4.1. Źródła finansowania gmin uzdrowiskowych

Ustawa o lecznictwie, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych z dnia 28 lipca 2005 roku wprowadziła zmiany w prawie podatkowym, tym samym poprawiając nieco sytuację gmin uzdrowiskowych, które teraz otrzymują wsparcie finansowe z budżetu państwa. Ustawodawca opłatę i dotację uzdrowiskową ustanowił źródłem dochodu jednostki samorządu terytorialnego posiadającej status gminy uzdrowiskowej. Opłata uzdrowiskowa jest opłatą lokalną o charakterze ekwiwalentnym. Gmina uzdrowiskowa może dokonać poboru opłaty uzdrowiskowej od osób fizycznych przebywających dłużej niż jedną dobę w celach zdrowotnych, turystycznych, wypoczynkowych i szkoleniowych na terenie uzdrowiska z zastosowaniem ulg i preferencji wskazanych przepisami właściwej ustawy. Realizując zadania własne w zakresie zachowania funkcji leczniczych uzdrowiska, gmina uzdrowiskowa ma prawo ubiegania się o przyznanie dotacji uzdrowiskowej z budżetu państwa. Oba wskazane źródła finansowania gminy uzdrowiskowej stanowią rekompensatę utraconych dochodów gmin uzdrowiskowych z tytułu ustawowych ograniczeń rozwoju gospodarczego i inwestycyjnego tego rodzaju jednostki samorządu terytorialnego²⁶. Jednak należy podkreślić fakt, że pomimo pomocy finansowej państwa, gminy uzdrowiskowe ponoszą znacznie więcej nakładów nie tylko na spełnienie wymogów związanych z funkcjonowaniem uzdrowiska, ale również na ciągły ich rozwój.

Podstawowe regulacje odnośnie finansowania uzdrowisk przedstawiono w rozdziale 3 *Ustawy dnia 28 lipca 2005r.o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych*. Wyróżnia się tu 3 typy osób korzystających z usług leczniczych:

- Świadczeniobiorcy posiadający skierowanie na leczenie uzdrowiskowe lub rehabilitację - korzystający z leczenia uzdrowiskowego na zasadach określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- Świadczeniobiorcy nieposiadający skierowania na leczenie;
- Osoby inne niż świadczeniobiorcy (najczęściej nieubezpieczeni lub turyści zagraniczni).

W przeważającej ofercie uzdrowisk dominują pobyty turnusowe refundowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ), Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS), Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) - współfinansuje turnusy

²⁵ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych

²⁶ B. Michalak-Trybus, *Opłata i dotacja uzdrowiskowa – ewaluacja unormowań prawnych*, Studia Prawa Publicznego, 2019

rehabilitacyjne w uzdrowiskach osobom niepełnosprawnym oraz ich opiekunom. Najwięcej publicznych usług uzdrowiskowych jest finansowanych z NFZ (ok. ¾ rynku publicznego).

1.4.2. Akty prawne regulujące funkcjonowanie uzdrowisk

Działalność uzdrowisk i lecznictwa uzdrowiskowego regulują, w szczególności, następujące przepisy:

1. **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483) art. 68

Konstytucja stanowi:

1. Każdy ma prawo do ochrony zdrowia.
 2. Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. (...)
 3. Władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, (...), osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku.
2. **Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej** (tj. Dz.U.2016 poz.1638 ze zm.) art. 9 ust. 1. pkt.3

Ustawa wskazuje, iż:

stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne inne niż szpitalne mogą polegać w szczególności na: (...) udzielaniu świadczeń zdrowotnych polegających na działaniach usprawniających, które służą zachowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia.

3. **Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych** (tj. Dz.U.2017 poz.1056)

Ustawa określa:

1. zasady oraz warunki prowadzenia i finansowania lecznictwa uzdrowiskowego;
2. kierunki lecznicze uzdrowisk;
3. zasady sprawowania nadzoru nad lecznictwem uzdrowiskowym;
4. zasady nadawania obszarowi statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej;
5. zasady pozbawiania obszaru statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej;
6. zadania gmin uzdrowiskowych.

Art. 2 pkt.1 oraz pkt. 1a ustawy wskazujące definicje „lecznictwo uzdrowiskowe”, „rehabilitacja uzdrowiskowa”

Art. 4 ust. 1 ustawy:

Lecznictwo uzdrowiskowe jest integralną częścią systemu ochrony zdrowia.

Art. 16 ust. 1 ustawy:

Świadczeniobiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych korzystają z lecznictwa uzdrowiskowego na zasadach określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

4. **Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych** (Tj. Dz.U.2016 poz.1793)

Ustawa wskazuje (art. 15 ust. 1 oraz ust.2 pkt.8), iż:

1. Świadczeniobiorcy mają, na zasadach określonych w ustawie, prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, których celem jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne

wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepełnosprawności i jej ograniczanie.

2. Świadczeniobiorcy przysługują świadczenia gwarantowane z zakresu: (...) 8) lecznictwa uzdrowiskowego.
5. **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 5 stycznia 2012 r. w sprawie kierowania i kwalifikowania pacjentów do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego** (Dz. U. 2012 poz. 14)
Rozporządzenie określa:
 - podstawę kwalifikowania pacjentów na leczenie uzdrowiskowe przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego, zgodnie z jednostką chorobową, stanowiącą wskazanie lub przeciwwskazanie do leczenia w ramach szpitala uzdrowiskowego, sanatorium uzdrowiskowego lub rehabilitacji uzdrowiskowej
6. **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 lipca 2011 r. w sprawie kierowania na leczenie uzdrowiskowe albo rehabilitację uzdrowiskową** (Dz. U. 2011. 142 poz. 835)
Rozporządzenie określa:
 - sposób wystawiania skierowania na leczenie uzdrowiskowe albo rehabilitację uzdrowiskową przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego
 - tryb potwierdzania skierowania przez lekarza specjalistę balneologii lub medycyny fizykalnej zatrudnionego w OW NFZ
 - wzór skierowania
7. **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 lipca 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego** (Tj. Dz. U. 2015 poz. 2027 ze zm.)
Rozporządzenie określa:
 - wykaz oraz warunki realizacji świadczeń gwarantowanych z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego
 - poziom i sposób finansowania świadczeń gwarantowanych
8. **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia wymagań, jakim powinny podlegać zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego** (Dz. U. 2012 poz. 452 ze zm.)
Rozporządzenie określa:
 - wymagania, jakim powinny odpowiadać zakłady lecznictwa uzdrowiskowego
 - wymagania eksploatacyjne, funkcjonalne i techniczne, jakim powinny odpowiadać urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego
9. **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteriów ich oceny oraz wzoru świadectwa potwierdzającego te właściwości** (Dz. U. 2006 nr 80 poz. 565 ze zm.)
Rozporządzenie określa:
 - zakres badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteria ich oceny oraz wzór świadectwa potwierdzającego te właściwości
10. **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie naczelnego lekarza uzdrowiska** (Dz. U. 2011 nr 161 poz. 976)
Rozporządzenie określa:

- szczegółowy zakres obowiązków i uprawnień dotyczących sprawowania nadzoru nad lecznictwem uzdrowiskowym przez naczelnego lekarza uzdrowiska
- szczegółowe zadania naczelnego lekarza uzdrowiska
- zakres współpracy pomiędzy naczelnym lekarzem uzdrowiska i podmiotami tworzącymi w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej

11. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 marca 2006 r. w sprawie szczegółowego sposobu i trybu przeprowadzania kontroli w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego (Dz. U. 2006 nr 47 poz. 346 ze zm.)

Rozporządzenie określa:

szczególony sposób i tryb przeprowadzania kontroli w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego²⁷.

1.4.3. Podstawa prawna funkcjonowania Uzdrowiska Gołdap

Status Uzdrowiska został nadany Gołdapi Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 31 sierpnia 2000 r. w sprawie uznania miasta Gołdap uzdrowiskiem.

Uzdrowiska, które istniały przed wejściem w życie *Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych*, zgodnie z art. 59 ust. 1 ustawy uzdrowiskowej stają się uzdrowiskami ex lege (z mocy prawa), po dopełnieniu warunków określonych w art. 59 ust. 2 i 3. I choć wydawałoby się, że w stosunku do uzdrowisk istniejących nie było żadnych wymogów związanych z utrzymaniem (potwierdzeniem) statusu uzdrowiska, to z definicji uzdrowiska zawartej w art. 2 pkt. 3 wynika, że obszar pretendujący do utrzymania statusu uzdrowiska musiał spełnić wymogi określone w art. 34 ustawy. Służyć miał temu obowiązek sporządzenia i przedłożenia operatu uzdrowiskowego zawarty w art. 59 ust. 2 ustawy, który potwierdzał czy spełnione zostały warunki dla utrzymania statusu uzdrowiska danemu obszarowi.²⁸ W związku z tym, Gmina Gołdap rozpoczęła proces potwierdzenia spełnienia warunków dla utrzymania statusu uzdrowiskowego.

Burmistrz Gołdapi pismem z dnia 30 lipca 2008 r. znak GPO.8635/1/08 wystąpił do Ministra Zdrowia z prośbą o wydanie decyzji w sprawie potwierdzenia możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego na obszarze uznanym za uzdrowisko Gołdap.

Działając na podstawie art. 40 ust. 2 i art. 19 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz. U. Nr 167, poz. 1399, z późn. zm.) oraz art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.), po zapoznaniu się z operatem uzdrowiskowym przesłanym przez Gminę Gołdap, sporządzonym dla uzdrowiska Gołdap w powiecie gołdapskim, w województwie warmińsko-mazurskim, Minister Zdrowia potwierdził Decyzją Nr 5 z dnia 01.09.2008 r. znak pisma MZ-OZU-520-15136-1/GR/08.

- możliwość prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego na obszarze uznanym za uzdrowisko Gołdap,
- ustalił następujące kierunki lecznicze dla uzdrowiska Gołdap:
 - choroby ortopedyczno – urazowe,

²⁷ Raport końcowy Zespołu do spraw opracowania koncepcji zmian w zakresie systemu lecznictwa uzdrowiskowego, Warszawa 2017, s.15

²⁸ dr J. Golba, *Utrata statusu uzdrowiska w Polsce – aspekty prawne*, s.2

- choroby reumatologiczne,
- choroby dolnych dróg oddechowych,
- choroby kobiece.

W uzasadnieniu do w/w decyzji Minister Zdrowia potwierdził, że uzdrowisko Gołdap spełnia następujące warunki:

- 1) posiada udokumentowane złożo naturalnych surowców leczniczych - borowinę,
- 2) posiada klimat o właściwościach leczniczych,
- 3) działalność w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego w Gołdapi prowadzą: szpital uzdrowiskowy "Wital" wraz z zakładem przyrodolecznictwa, sanatorium "Wital" wraz z zakładem przyrodolecznictwa,
- 4) obszar spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania dla środowiska,
- 5) posiada zadowalającą infrastrukturę techniczną.

Po uzyskaniu decyzji nr 5 Ministra Zdrowia Rada Miejska w Gołdapi dnia 24 listopada 2008 roku podjęła Uchwałę Nr XXVIII/162/2008 ustanawiającą statut uzdrowiska Gołdap.

Burmistrz Gołdapi pismem z dnia 25 marca 2013 r. znak GPO.uzdrowisko.3.2013 wystąpił do ministra Zdrowia z prośbą o zmianę Decyzji Ministra Zdrowia Nr 5 z dnia 1 września 2008 r. znak MZ-OZU-520-15136-1/GR/08 w zakresie zmiany powierzchni i przebiegu stref ochrony uzdrowiskowej "A", "B", "C" oraz przyznanie dodatkowej liczby kierunków leczniczych dla uzdrowiska Gołdap, w zakresie leczenia chorób układu nerwowego oraz chorób kardiologicznych i nadciśnienia.

Minister Zdrowia po rozpatrzeniu wniosku Burmistrza Gołdapi Decyzją nr 69 z dnia 11 kwietnia 2013 roku orzekł zmienić decyzję Ministra Zdrowia nr 5 z dnia 1 września 2008 znak MZ-OZU-520-15136-1/GR/08 w zakresie:

- 1) zmiany powierzchni i przebiegu stref ochrony uzdrowiskowej "A", "B", "C" w uzdrowisku Gołdap,
- 2) zwiększenia liczby kierunków leczniczych dla uzdrowiska Gołdap, o następujące choroby: choroby układu nerwowego, choroby kardiologiczne i nadciśnienie oraz choroby układu trawienia.

Po uzyskaniu Decyzji nr 69 z dnia 11 kwietnia 2013 roku Rada Miasta w Gołdapi podjęła Uchwałę Nr XXXVI/237/2013, z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie nadania statutu Uzdrowisku Gołdap.

Rada Miejska w Gołdapi w dniu 27 czerwca 2017 roku podjęła Uchwałę Nr XLI/270/2017, w sprawie podziału sołectwa Bałupiany i utworzenia sołectwa Niedrzwica.

Rada Miejska w Gołdapi w dniu 13 lutego 2018 roku podjęła uchwałę Nr XLI/350/2018 zmieniającą uchwałę w sprawie podziału sołectwa Bałupiany i utworzenia sołectwa Niedrzwica.

Zgodnie z art.33,ust.1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz. U. z 2017 r.1056 tekst jednolity, ze zmianami) "Granice obszaru, któremu został nadany status uzdrowiska albo status obszaru ochrony uzdrowiskowej, pokrywają się z granicami administracyjnymi gmin, miast lub jednostek pomocniczych gmin".

W świetle powyższych uchwał, zgodnie z art.43 ust.5 w/w ustawy, aby doprowadzić do zgodności zapisów w statucie z aktualnym stanem prawnym Burmistrz Gołdapi pismem z dnia 15 marca 2018 roku znak

GPO.OU.1.2018, na podstawie art. 40 ust. 1 w/w ustawy, wystąpił do Ministra Zdrowia o zaakceptowanie nowego przebiegu granic stref "B" i "C" ochrony uzdrowskiej.

Minister Zdrowia podjął w dniu 23 maja 2018 roku Decyzję OZU.533.51.2018 zmieniającą decyzję Ministra Zdrowia Nr 5 z dnia 1 września 2008 roku w zakresie dotyczącym przebiegu granic stref ochrony uzdrowskiej "B" i "C", zmienioną decyzją nr 69 z dnia 11 kwietnia 2013 r.

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r o lecznictwie uzdrowskim, uzdrowskach i obszarach ochrony uzdrowskiej oraz o gminach uzdrowskich (Dz.U. z 2020 r. poz.1662, ze zmianami) w art. 43 ust. 1 nakazuje Gminie sporządzenie i przedstawienie, nie rzadziej niż raz na 10 lat, ministrowi właściwemu do spraw zdrowia operatu uzdrowskiego, celem potwierdzenia spełniania przez jej obszar albo jego część wymagań określonych w ustawie.

Burmistrz Gołdapi opracował i przedstawił Ministrowi Zdrowia we wrześniu 2018 roku aktualny operat uzdrowski.

Minister Zdrowia 4 października 2019 roku w piśmie Nr SZU.533.140.2019.PP potwierdził spełnienie przez obszar Uzdrowska wymagań określonych w Ustawie.

Na podstawie art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowskim, uzdrowskach i obszarach ochrony uzdrowskiej oraz o gminach uzdrowskich (t.j. Dz.U.2021, poz.1301) Burmistrz Gołdapi 07 lipca 2021 roku przesłał Ministrowi Zdrowia Korektę Operatu Uzdrowskiego Uzdrowska Gołdap wraz z załącznikami w celu zaakceptowania przebiegu nowych granic stref ochrony uzdrowskiej.

Minister Zdrowia pismem z dnia 13 września 2021 roku, znak sprawy: DLD.511.15.2021.PP potwierdził spełnianie przez obszar uzdrowska Gołdap wymagań określonych w ustawie o lecznictwie uzdrowskim, uzdrowskach i obszarach ochrony uzdrowskiej oraz o gminach uzdrowskich

Działalność uzdrowska prowadzona jest w oparciu o Uchwałę Nr XXXVII/237/2013 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 29 maja 2013 roku w sprawie nadania Statutu Uzdrowsku Gołdap zmienioną Uchwałą NR XLII/332/2021 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 28 września 2021 roku.

2. Streszczenie

2.1. Tytuł

Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027

2.2. Lokalizacja

Obszar uzdrowiska Gołdap obejmuje następujące miejscowości: miasto Gołdap, sołectwa: Bałupiany, Botkuny, Niedrzwica i Wilkajce, znajdujące się w gminie Gołdap, w powiecie gołdapskim, w północno-wschodniej części województwie warmińsko-mazurskim. Gołdap graniczy z Obwodem kaliningradzkim.

2.3. Obszar

Obszar Uzdrowiska Gołdap obejmuje teren mieszczący się w granicach miasta i czterech sołectw o powierzchni 7.993,9 ha, ograniczony strefą "C" ochrony uzdrowiskowej. W skład obszaru uzdrowiska wchodzi 3 strefy ochrony uzdrowiskowej "A", "B", "C".

Na wyżej określonym terenie wydzielono trzy strefy ochronne:

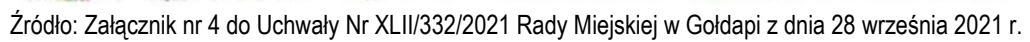
- strefa ochrony uzdrowiskowej "A" o polu powierzchni 131,5 ha,
- strefa ochrony uzdrowiskowej "B" o polu powierzchni 476,1 ha,
- strefa ochrony uzdrowiskowej "C" o polu powierzchni 7 386,3 ha

Obszar uzdrowiska został zmieniony uchwałą NR XLII/332/2021 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 28 września 2021 r. i obecnie wynosi: 7993,9 ha.

2.4. Czas trwania

Czas trwania dokumentu pokrywa się z okresem trwania perspektywy finansowej 2021-2027, jednakże efekty realizacji działań mogą być widoczne dopiero po 2030, zgodnie z zasadą n+3. Jest to zasada odnosząca się do okresu programowania Unii Europejskiej, która określa dodatkowy okres na realizację i rozliczenie projektów i programów współfinansowanych z Funduszy Europejskich. W praktyce oznacza to, że z funduszy przyznanych w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 faktycznie korzystać można do roku 2030.

Mapa 2. Obszar Uzdrowiskowy „Góldap”

2.6. Cele programu

Cel strategiczny nr 1 Dostępna publiczna infrastruktura uzdrowiskowa

- 1.1. Rozwój uzdrowiskowej przestrzeni publicznej
- 1.2. Rozwój infrastruktury wspierającej leczenie skierowane do rodzin i osób starszych
- 1.3. Budowanie i promocja oferty turystyki medycznej

Cel strategiczny nr 2 Atrakcyjna całoroczna oferta turystyczna

- 2.1. Rozwój szlaków turystycznych, pieszych i rowerowych oraz szlaków do biegów narciarskich
- 2.2. Współpraca podmiotów turystycznych
- 2.3. Kreowanie atrakcyjnych warunków rozwoju podmiotów turystycznych

Cel strategiczny nr 3 Kadry dla branży uzdrowiskowej i turystycznej

- 3.1. Wsparcie instytucjonalne kształcenia ustawicznego
- 3.2. Współpraca podmiotów leczniczych i branży turystycznej

Cel strategiczny nr 4 Wysoki standard ochrony środowiska naturalnego

- 4.1. Monitoring i przeciwdziałanie okresowym zanieczyszczeniom powietrza
- 4.2. Poprawa gospodarki wodno-kanalizacyjnej
- 4.3. Popularyzacja odnawialnych źródeł energii

Cel strategiczny nr 5 Budowanie i rozwój infrastruktury komunikacyjnej

- 5.1. Zwiększenie dostępności komunikacji publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami
- 5.2. Działania na rzecz rozwoju publicznego transportu łączącego Gołdap z innymi miejscowościami
- 5.3. Zintegrowany system informacji pasażerskiej

2.7. Środki realizacji celów/ główne planowane przedsięwzięcia i ich orientacyjny koszt

Podczas opracowywania dokumentu *Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027* zostało zgłoszonych 17 projektów inwestycyjnych, w tym pięć projektów strategicznych, zlokalizowane na terenie uzdrowiska Gołdap.

Tabela 6. Lista projektów strategicznych

Lp.	Tytuł projektu	Typ beneficjenta
1.	Budowa trasy pieszo-rowerowej do korso oraz przy ul. Wczasowej	Gmina Gołdap
2.	Utworzenie ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż Jeziora Gołdap	Gmina Gołdap
3.	Inwestycje prozdrowotne w strefie A uzdrowiska	Podmioty prywatne
4.	Doposażenie i adaptacja pomieszczeń zakładu przyrodoleczniczego. Zagospodarowanie działki wokół zakładu przyrodoleczniczego – budowa wieży widokowej/ adaptacja tarasów widokowych	Gmina Gołdap
5.	Modernizacja tężni solankowych poprzez budowę klatki schodowej w celu poszerzenia oferty turystycznej oraz polepszenia warunków p.poż	Gmina Gołdap

Źródło: Opracowanie własne

3. Charakterystyka obecnej sytuacji na obszarze uzdrowiska

3.1. Elementy charakterystyczne dla uzdrowiska

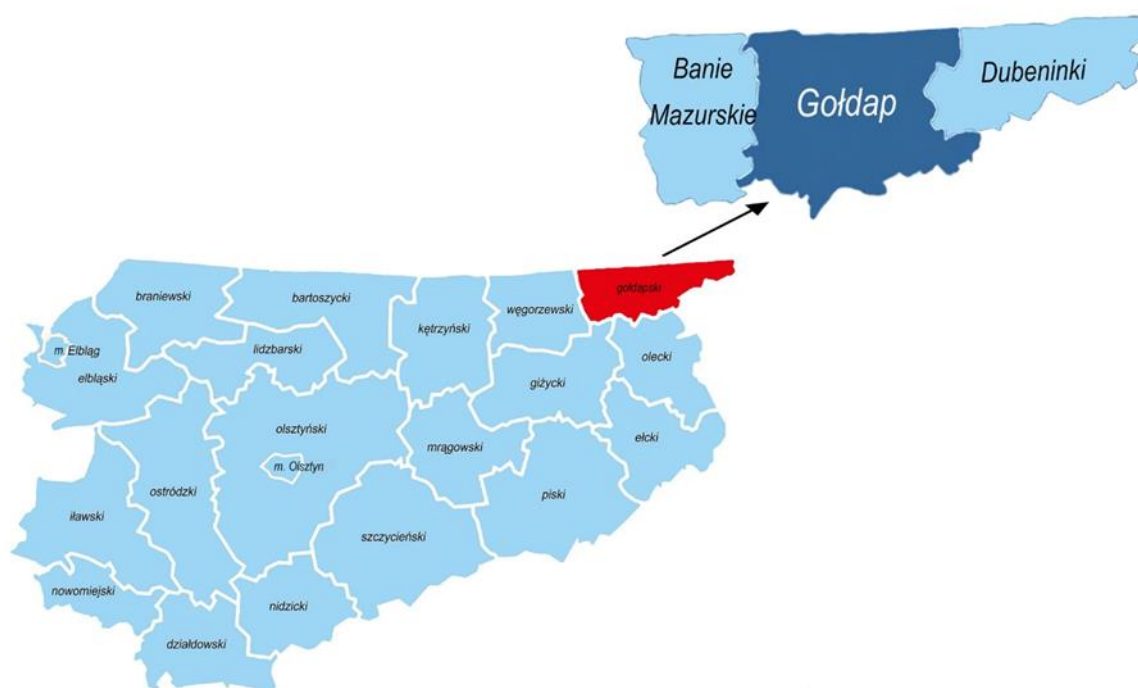
3.1.1. Ogólne informacje o gminie

Położenie

Gmina miejsko-wiejska Gołdap położona jest w powiecie gołdapskim w północno-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego i graniczy z Obwodem kaliningradzkim. Powierzchnia gminy wynosi 362 km², w tym 17 km² obszary miejskie.

W skład gminy wchodzi 32 sołectwa: Babki, Bałupiany, Barkowo, Bitkowo, Botkuny, Dunajek, Dzięgiele, Galwiecie, Główka, Grabowo, Górne, Jabłońskie, Jany, Jezioraki Wielkie, Juchnajcie, Konikowo, Kośmidry, Kowalki, Kozaki, Łobody, Marcinowo, Nasuty, Osowo, Pietraszki, Pogorzel, Rożyńsk Wielki, Siedlisko, Skocze, Suczki, Wilkajcie, Zatyki.

Mapa 3. Gołdap na tle powiatu gołdapskiego oraz województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło: Diagnoza społeczna –gospodarcza Gminy Gołdap

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej J. Kondrackiego (2009) obszar powiatu Gołdap znajduje się w obrębie następujących jednostek: megaregion - Niż Wschodnioeuropejski, prowincja - Niż Wschodniobałtycko - Białoruski, podprowincja - Pojezierze Wschodnio - Bałtyckie, makroregiony - Pojezierze Mazurskie (zachodnia część gminy) i Litewskie (wschodnia część gminy), mezoregiony: Kraina Węgorapy, Wzgórza Szeskie (Garb Szeski), Puszcza Romincka (należąca do Pojezierza Mazurskiego) i Pojezierze Zachodnio i Wschodniosuwalskie (należące do Pojezierza Litewskiego).

Północne tereny powiatu (część gminy Gołdap i Dubeninki) zajmuje Puszcza Romincka porastająca pagórkowaty teren morenowy w dorzeczu Pregoly. Polska część puszczy obejmuje powierzchnię 14620 ha. Puszcze przecina rzeczka Błędzianka. Jezior jest niewiele, a największe z nich – Jezioro Gołdapskie – ma w granicach Polski powierzchnię 1,5 km². Rzeźba terenu jest urozmaicona, a wysokość najwyższych wzgórz przekracza 200 m n.p.m.. Na terenie powiatu puszcza graniczy od zachodu z Krainą Węgorapy, od południa ze Wzgórzami Szeskimi i Pojezierzem Zachodniosuwalskim.

Kraina Węgorapy zajmuje północną-zachodnią część gminy Gołdap. Jej osią jest rzeka Węgorapy - dopływ Pregoly, mająca swe źródła w jeziorze Mamry. Teren jest słabo zalesiony i pozbawiony jezior. Znaczną część powierzchni stanowią łąki. Południową i wschodnią granicę krainy wyznacza rzeka Gołdapa.

Wzgórza Szeskie z kulminacyjnymi wzniesieniami: Górą Szeską (309 m), Górą Tatarską (308 m) i Górą Gołdapską (272 m) stanowią najwyższy region Pojezierza Mazurskiego. W rzeźbie terenu występują liczne utwory polodowcowe: kemy, jary, wąwozy.²⁹

Dostępność komunikacyjna

Przez obszar gminy Gołdap przebiegają drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe, gminne i wewnętrzne niepubliczne. Podstawą sieci drogowej w Gminie jest droga krajowa nr 65 (Olecko – Gołdap - Granica Państwa – Gusiew) oraz drogi wojewódzkie nr 650 (Węgorzewo – Gołdap) i 651 (Gołdap – Szypliszki).

Rysunek 5. Usytuowanie gminy Gołdap względem Warszawy, Gdańska i Olsztyna

Źródło: <https://uzdrowiskogoldap.pl/inwestuj-w-goldapi/o-gminie-goldap/>

Odległości do:

1. najważniejszych ośrodków miejskich:

- Olsztyn – 164 km
- Gdańsk – 309 km,
- Warszawa – 308 km,

2. lotnisk:

- Szymany – 161 km,
- Gdańsk – 328 km,

²⁹ Fundacja „Uzdrowiska”, *Operat uzdrowiskowy. Uzdrowisko Gołdap*, Warszawa 2018, s. 11

- Warszawa – 317 km,
3. portu morskiego:
- Gdańsk – 317 km,
4. przejść granicznych:
- z Rosją: Gołdap – 3 km,
 - z Litwą – 40 km.

Gołdap to również stacja końcowa linii kolejowej Elk – Olecko - Gołdap. W chwili obecnej ruch osobowy i towarowy jest zawieszony. Ruch osobowy zastąpiono specjalną linią autobusową dowożącą pasażerów do stacji PKP w Elku. Gołdap posiada regularną autobusową komunikację miejską, prowadzoną przez prywatnego przedsiębiorcę. Łączy ona centrum miasta z obiektami uzdrowiskowymi. Komunikację lokalną autobusową uzupełniają taksówkarze.

PKS Gołdap posiada dogodne, codzienne, bezpośrednie połączenia autobusowe z większością miejscowości województwa, w tym także z Olsztynem oraz z Białymstokiem i Warszawą.

Godne podkreślenia jest organizowanie dowozu kuracjuszy do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego bezpośrednio z miejsca ich zamieszkania. Organizowane są przez właścicieli zakładów lecznictwa uzdrowiskowego w dniu przyjazdu pacjentów specjalne linie autobusowe z większych miast w Polsce³⁰.

Rys historyczny uzdrowiska

Już w dwudziestoleciu międzywojennym Gołdap stawiała się miejscowością atrakcyjną pod względem turystycznym. Turystów przyciągało jezioro, obiekty rekreacyjne zlokalizowane wokół niego oraz możliwość uprawiania narciarstwa. Historia uzdrowiska Gołdap sięga lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. W latach 60. XX w. przypomniano sobie o przedwojennym, uzdrowiskowym znaczeniu Gołdapi. Wówczas w gminie Gołdap wykonano pierwsze badania wody i powietrza. Stwierdzono, że w tym rejonie jest najczystsze powietrze w Polsce. Dokonano również sprawdzenia tutejszych złóż borowinowych. Walory uzdrowiskowe miejscowości zostały potwierdzone. Wówczas zaczęły powstawać pierwsze domy wypoczynkowe, hotele czy pensjonaty. Wznoszono je przede wszystkim wokół Jeziora Gołdap. W 1982 roku Minister Zdrowia uwzględnił Gołdap na liście przyszłych miejscowości uzdrowiskowych. Na początku lat dziewięćdziesiątych samorząd rozpoczął intensywne starania o nadanie Gołdapi statusu gminy uzdrowiskowej. Gmina, jako jedyna w województwie warmińsko-mazurskim posiada status uzdrowiska (o profilu borowinowo-klimatycznym), który uzyskała w 2000 roku³¹. Późniejszych latach powstała infrastruktura uzdrowiskowa (więcej: w podrozdziale 1.1. *Geneza powstania dokumentu*).

Obecne logo Gołdapi – Gołdap Mazurski Zdrój, które powstało na przełomie 2015 i 2016 roku nawiązuje do turystyki uzdrowiskowej. Jednocześnie hasło mówi o lokalizacji na mapie Polski. Jest ono ważnym elementem kształtowania i propagowania marki Gołdap.

Demografia

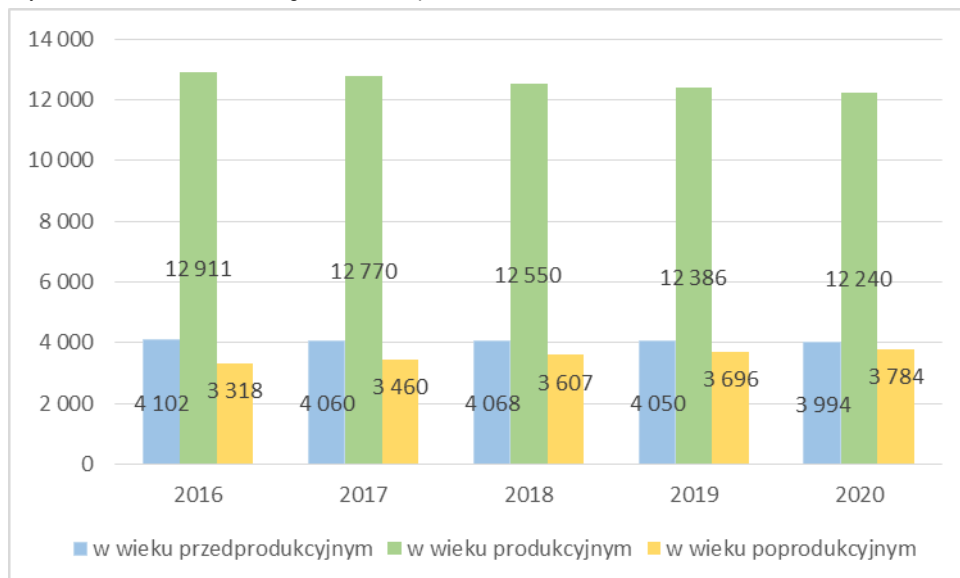
Na koniec roku 2020 w gminie Gołdap mieszkało 20 018 osób, co stanowiło 1,41% ludności województwa warmińsko-mazurskiego. 67,93% (13 600 osób, w tym 6 966 kobiet) ludności zamieszkuje obszar miejski. Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 55 osób/km² dla całej gminy, w tym dla miasta 791 osób/km², zaś dla obszarów wiejskich zaledwie 19 osób/km².

³⁰ Fundacja „Uzdrowiska”, *Operat uzdrowiskowy. Uzdrowisko Gołdap*, Warszawa 2018, s. 16

³¹ Uzdrowisko Gołdap, <https://www.nist.gov.pl/>, (11.05.2021)

Największą grupą ludności są osoby w wieku produkcyjnym³². Udział tej grupy w ludności ogółem wynosi 61,1%. Natomiast systematycznie rośnie udział osób w wieku poprodukcyjnym. Na okresie 2016-2020 roku, liczba ludności w tej grupie wzrosła o 2,6 pkt. proc. Z kolei liczba osób w wieku przedprodukcyjnym maleje. Na przestrzeni pięciu analizowanych lat liczba dzieci i młodzieży spadła o 0,2 pkt. proc.

Wykres 1. Liczba ludności w gminie Gołdap

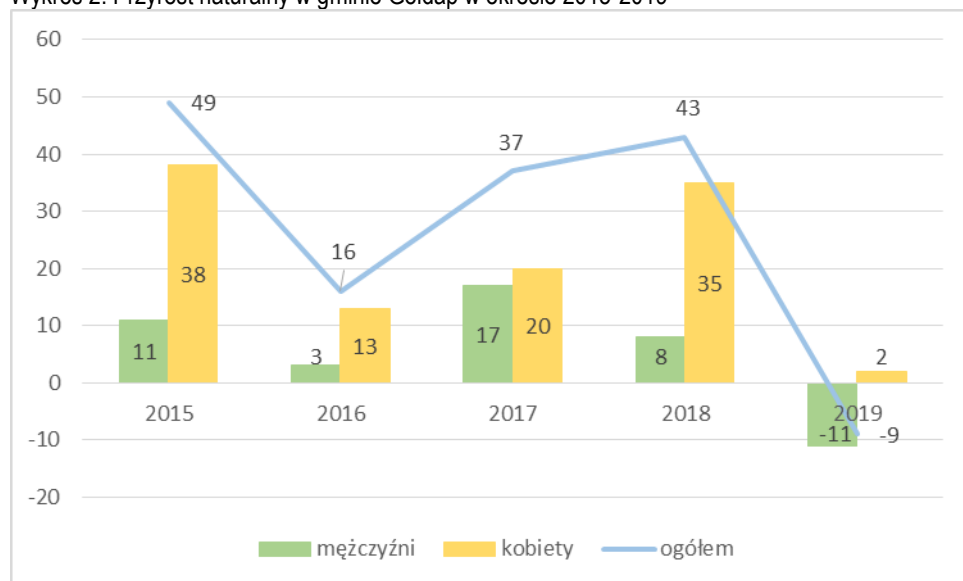
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wskaźnik obciążenia demograficznego, tj. ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, wynosił w 2020 roku 63,5 osoby. W porównaniu do 2016 roku wskaźnik ten wzrósł o 6 osób. Natomiast współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi wyniósł 22,4 osoby i względem 2016 roku, wskaźnik ten wzrósł o 3,8 osoby.

Liczba ludności gminy w 2020 roku zmalała w stosunku do roku 2016 o 1,6% (o 313 osób). Proces wyludniania się gminy związany jest z dwoma negatywnymi zjawiskami: ruchem naturalnym ludności oraz migracji. Ich natężenie ma wpływ m.in. na stan i strukturę ludności, rynek pracy czy system ochrony zdrowia i opieki społecznej.

³² Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat

Wykres 2. Przyrost naturalny w gminie Gołdap w okresie 2015-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Przyrost naturalny, czyli różnica między liczbą urodzeń a zgonów, w analizowanym okresie ma tendencję malejącą i w roku 2019³³ osiągnęła po raz pierwszy wartość ujemną (-9 osób).

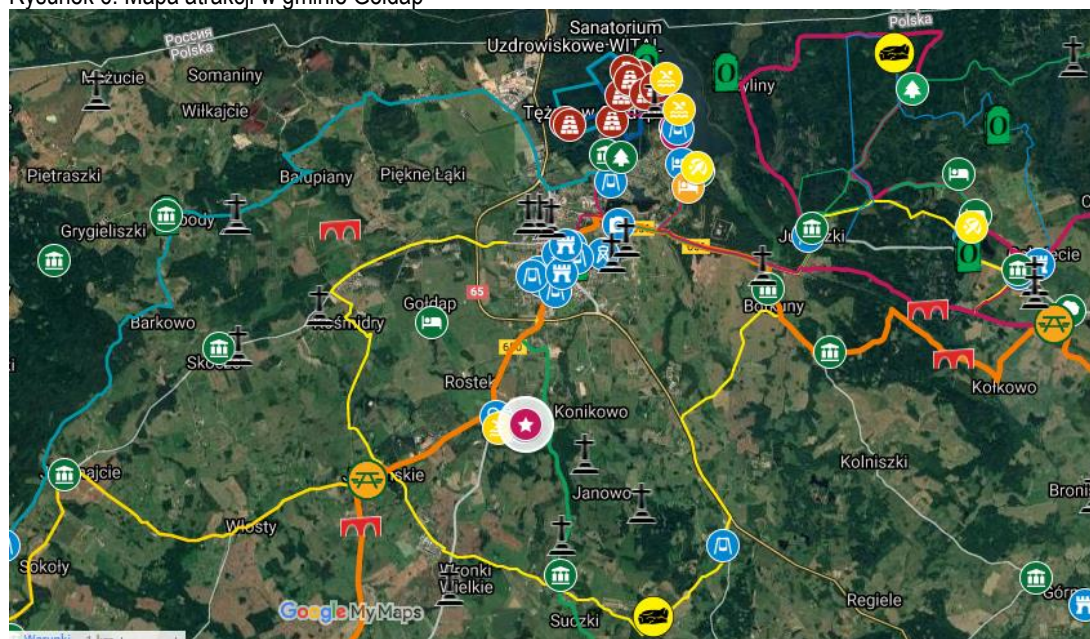
Drugim ważnym czynnikiem wpływającym na liczbę ludności jest migracja. W badanym okresie 2015-2019, saldo migracji miało tendencję malejącą i było ujemne (-72), co oznacza, że więcej osób wymeldowuje się niż zameldowuje. Mieszkańcy gminy, a przede wszystkim obszarów wiejskich, wybierają inne ośrodki miejskie w Polsce.

3.1.2. Turystyka i rekreacja

Gołdap znana jest przede wszystkim jako miejscowość uzdrowska. Znajduje się tu sanatorium, pijalnia wód mineralnych i łącznie oraz nowoczesna infrastruktura uzdrowska z Promenadą Zdrojową, placem zabaw, polem do mini-golfa, ścieżkami pieszymi i rowerowymi oraz zewnętrznymi urządzeniami do ćwiczeń nad jeziorem i w centrum (więcej: podrozdział 3.1.4 *Lecznictwo uzdrowskie w Gołdapi*). Każdy z turystów może znaleźć coś dla siebie, zwiedzanie, wypoczynek nad jeziorem, czy uprawianie aktywnej turystyki.

³³ Brak danych za 2020 rok

Rysunek 6. Mapa atrakcji w gminie Gołdap

Źródło: Internet, <https://uzdrowiskogoldap.pl/> (19.05.2021)

Do najważniejszych zachowanych zabytków w mieście Gołdap należą:

- **Konkatedra w Gołdapi** - Kościół pod wezwaniem N.M.P. Matki kościoła, zbudowany w stylu późnogotyckim w 1560 r. z emporą i kruchtą południową z 1706 r. oraz zakrystią z 1717 r. Do 1945 r. był to kościół ewangelicki, w 1944 r. poważnie zniszczony, odbudowany dopiero w latach 80-tych. Po ukończeniu odbudowy w 1992 r. ustanowiony konkatedrą.
- **Kościół św. Leona i św. Bonifacego** - Kościół wybudowany w roku 1894 w stylu neogotyckim. Jego budowę rozpoczęto w 1891 roku. Jest jednym z ważniejszych zabytków Gołdapi. Kościół ten ma trzy drewniane ołtarze. W kościele znajduje się także ambona z baldachimem. Okna prezbiterium oraz głównego korpusu ozdabiają witraże. Kościół posiada organy z XX wieku. Kościół ten był po wojnie jedynym niezniszczonym kościołem w Gołdapi.
- **Wieża ciśnień** - wzniesiona została w roku 1905 przez gdańską firmę „A. W. Müller” stanowiła element miejskiej sieci wodociągowej. Wieża, jako jedna z nielicznych budowli oparła się zniszczeniom obu wojen światowych. Wieża zbudowana została w całości z cegły ceramicznej o wysokości 46,5 metra posiada część kondygnacji i kopulaste przykrycie zwieńczone latarnią z iglicą. Mieszczący się w niej zbiornik mieścił 250 metrów sześciennych wody. Wieża została wyremontowana w 2008 r.
- **Cmentarz z I wojny światowej w Gołdapi** - Cmentarz powstał około 1915 r. w czasie I wojny światowej. Wyznaczony na planie prostokąta, położony przy ulicy Suwalskiej.
- Pochowano na nim około 150 żołnierzy niemieckich i ponad 400 rosyjskich poległych w latach 1914-1920.
- **Zabytkowy cmentarz żydowski w Gołdapi** - Cmentarz z początku XIX w. Pogrzebano tutaj około 70 osób. Najstarsza macewa z 1860 r. najmłodsza – z 1907 r. Zdewastowany w czasie II wojny światowej. W 1989 r. kirkut uporządkowano, a w 2001 r. został odnowiony przez samorządy Gołdapi i partnerskiego miasta Givat Shmuel oraz Fundację Rodziny Nissenbaumów.
- **Izba Muzealna Ziemi Gołdapskiej** - Mieści się w zabytkowych budynkach pokoszarowych. Jego powstanie jest efektem wieloletniego kolekcjonowania przez św. pam. Mieczysława Ratasiewicza, gołdapijanina, różnego rodzaju przedmiotów i pamiątek związanych z ziemią gołdapską. W muzeum

znajdują się wystawy stałe, ekspozycje czasowe oraz odbywają się lekcje muzealne. Organizowane są imprezy promujące region.

- **Kwaterna naczelnego dowództwa Luftwaffe** - Położona jest w lesie Kumiecie w Gołdapi. Prawdopodobnie tutaj znajdował się także ośrodek badawczy prowadzący badania nad silnikiem pocisków V-2 oraz eksperymentalna hamownia silników odrzutowych.

Zabytki w okolicach Gołdapi:

- **Piramida w Rapie** - Rodzinny grobowiec junkierskiej rodziny Farenheidów w formie piramidy mieszczący się 26 km na zachód od Gołdapi, na skraju Rysiego Bagna, skraju Lasów Skaliskich, w Rapie koło Żabina. Jest to jeden z najciekawszych zakątków, „Polski nieznaney”. Grobowiec zbudowany został na planie kwadratu o boku 10 m i zwieńczony piramidalnie
- **Grobowiec w Zakalczu Wielkim** - Kaplica rodziny Steinerów z kryptą grobową z około 1860 r. ukryta pośród cmentarza ewangelickiego. Grobowiec swoim kształtem przypomina sześcian. Ściany zdobią freski z motywami starogermanskimi. Przed budowlą zachowały się słupy branne, gdzie na jednym z nich wyryto serce i datę „1863”.
- **Mosty w Stańczykach** - są najwyższymi na nieistniejącej już linii kolejowej Botkuny - Żytkiejmy, są jednymi z najwyższych w Polsce. Długość - 180 m i wysokość 36 m. Konstrukcja żelbetowa, pięcioprzęsłowa o równych 15m łukach. Architektura charakteryzuje się doskonałymi proporcjami a filary ozdobione są elementami wzorowanymi na rzymskich akweduktach w Pont du Gard. Stąd nazwa - 'Akwedukty Puszczy Rominckiej'.
- **zabytkowe kościoły:**
 - Kościół w Dubeninkach - Kościół p.w. św. Andrzeja Boboli i Apostołów Piotra i Pawła. Pierwotnie kościół ewangelicki, po wojnie rzymskokatolicki. Pierwszy kościół został wzniesiony z drewna w 1620 r. Obecny, w stylu neogotyckim, pochodzi z 1903 r. w XVII i XVIII w. odprawiano tu nabożeństwa w trzech językach: niemieckim, litewskim i polskim, zaś trójjęzyczne kazania przetrwały aż do XX wieku.
 - Kościół w Baniach Mazurskich - Unikatowy zabytek z II połowy XIX wieku. Początkowo mieściła się tu kaplica baptystów. Ukraińscy grekokatolicy w Baniach Mazurskich i okolicznych wsiach pojawili się w 1947 roku w ramach akcji „Wisła”.
 - Kościół w Baniach Mazurskich - Jest to dawny kościół zbudowany w latach 1566-1574. Kościół zniszczony w czasie II wojny światowej. Odbudowany został w latach 70-tych już jako katolicki p.w. św. Antoniego Padewskiego. Wnętrze świątyni jest w stylu renesansowym.
 - Kościół w Żabinie - Wybudowany w 1672 roku. Na uwagę zasługują zabytkowy ołtarz barokowa ambona oraz wspaniałe zabytkowe organy. Ciekawostką świątyni jest wieża kościelna oraz podziemia, w których znajdują się grób fundatora kościoła Christiana Wilhelma von Lau.
 - Kościół w Grabowie - wybudowany około 1590, przeznaczony była dla społeczności ewangelickiej. Na szczególną uwagę zasługuje granitowa płyta nagrobna pastora Adamusa Rostcoviusa z 1675 r. Po II wojnie światowej świątynia została przejęta przez ludność katolicką.
- **Cerkiew Grekokatolicka w Baniach Mazurskich** – świątynia została zbudowana przez protestantów w XVI wieku. Po II wojnie światowej przejęli ją rzymokatolicy i 30 czerwca 1946 r. została poświęcona przez ks. Nikodema Masłowskiego. Od kwietnia 1957 do grudnia 1975 r. służyła również grekokatolikom. Po przeniesieniu parafii rzymskokatolickiej do dużego kościoła z dniem 24 grudnia 1975 r., świątynia była użytkowana już wyłącznie przez grekokatolików, jednak formalnie wciąż pozostawała własnością parafii rzymskokatolickiej. 28 listopada 1991 r. świątynia została

notarialnie przekazana na własność parafii greckokatolickiej. Łacinnicy zabrali z niej organy i dwa dzwony (pozostawiając średni), i przenieśli je do odbudowanego kościoła.

- **Ruiny kościoła parafialnego w miejscowości Górne** – ruiny późnogotyckiego kościoła parafialnego (ewangelickiego) wybudowanego w 1612-1617
- **Głazy Wilhelma II w Puszczy Rominckiej** - Głazy narzutowe upamiętniające cesarskie polowania na jelenie w Puszczy Rominckiej. W miejscach ustrzelenia wyjątkowych okazów cesarz kazał stawiać głaz z odpowiednią inskrypcją, mówiącą o dacie polowania oraz o wielkości upolowanej zwierzyny. Po obu stronach granicy znajdują się ich 14. Polska część puszczy skrywa 8 głazów cesarza Wilhelma II.

Atrakcje turystyczne

- **Pamiętkowy głaz na ul. Armii Krajowej w Gołdapi** - Pamiętkowy głaz ku pamięci gołdapskich Żydów zamordowanych przez nazistów w latach 1933 - 1945 odsłonięty został w 1998 r. Obelisk wzniesiona na miejscu synagogi spalonej w czasie Nocy Kryształowej z 9 na 10 listopada 1938 r. Gołdapska synagoga istniała od 1823 r.
- **Osada Ekologiczna „Biegnący Wilk”**, która jest położona w najbardziej dzikim rejonie Mazur Garbatych, na terenie gminy Banie Mazurskie. Osada oferuje zwiedzanie Muzeum Kultury Indiańskiej i Eskimoskiej, zajęcia indiańskie. W Osadzie znajduje się liczna hodowla psów zaprzęgowych.
- **Trójstyk granic "Wisztyniec"** – w miejscowości Bolcie k. Wiżajn, niedaleko od drogi nr 651 (Wiżajny - Żytkiejmy), znajduje się punkt, w którym stykają się granice trzech państw: Polski, Litwy i Rosji (Obwód Kaliningradzki). Punkt ten oznaczony został granitowym słupem z godłami trzech sąsiadujących państw i napisem w języku danego państwa. Nosi nazwę "Wisztyniec". Do trójstyku prowadzi ok. 400 m ścieżka poznawcza "Trójstyk granic-biegun zimna". Inne atrakcje przy trójstyku:
 - początek/koniec szlaku historycznego pn. "Fortyfikacje Pozycji Granicznej" (samochodowy i rowerowy R-68);
 - początek/koniec Szlaku Fortyfikacji Mazurskich (samochodowy);
 - punkt odpoczynku na szlaku Green Velo (szlak rowerowy Polski Wschodniej) ;
 - wioska tematyczna "Biegun zimna i sera" (okolice Wiżajn).
- **Wieże widokowe** w Stańczykach i Poblędziu mierzące 20 metrów wysokości, z których możemy podziwiać jezioro Dobellus Duży i Poblędzie i rozlewiska. Obie wieże są inwestycją Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej i znajdują się przy szlaku rowerowym Green Velo, obok nich powstały także parkingi oraz tzw. mała architektura.
- **Bezkrawe Safari** – Jest to hodowla położona u podnóża Tatarskiej Góry, jest ewenementem w skali regionu. Na 300 ha obszarze wśród drzew i ogromnych stawów rybnych można spotkać stada dzikich zwierząt oraz egzotyczne ptactwo.. Znajduje się tu jedyne w Europie gniazdo jelenia marali.

Wydarzenia kulturalne

- **Regionalny Festiwal Pogranicza Kartaczewo**. Festiwal ma wieloletnią tradycję i jest wyśmienitą okazją do skosztowania najlepszych kartaczy w regionie. Ekipy profesjonalnych kucharzy i amatorów prezentują na niej swoje kulinarne umiejętności w ich przyrządzaniu. Podczas festiwalu odbywają się liczne wydarzenia towarzyszące dla dzieci i dorosłych w tym konkursy na najlepsze kartacze. Chętni będą mogli spróbować swoich sił w Mistrzostwach Świata w jedzeniu kartaczy. Podczas

festiwalu swoje wyroby rękodzielnicze i tradycyjne produkty żywnościowe oferują regionalni wytwórcy.

- **Festiwal Zdrowia**, cykliczna impreza plenerowa (przy Mazurskich Tężniach Solankowych w Gołdapi) promująca zdrowy tryb życia, połączona z licznymi prelekcjami, możliwością poznania nowości leczniczych, spa i wellness. Podczas festiwalu odbywają się konsultacje z różnymi praktykami medycyny, istnieje możliwość uzyskania porad dietetycznych czy dermatologicznych, wysłuchania ciekawych prelekcji o tematyce zdrowotnej. Ponadto imprezie towarzyszą występy artystyczne, oraz atrakcje sportowe.
- **Dni Gołdapi** cykliczna impreza plenerowa, podczas której odbywają się koncerty artystów i zespołów muzycznych, zawody i konkursy sportowe oraz liczne wydarzenia kulinarne.

Główne przedsięwzięcia realizowane przez Ośrodek Sportu i Rekreacji w Gołdapi:

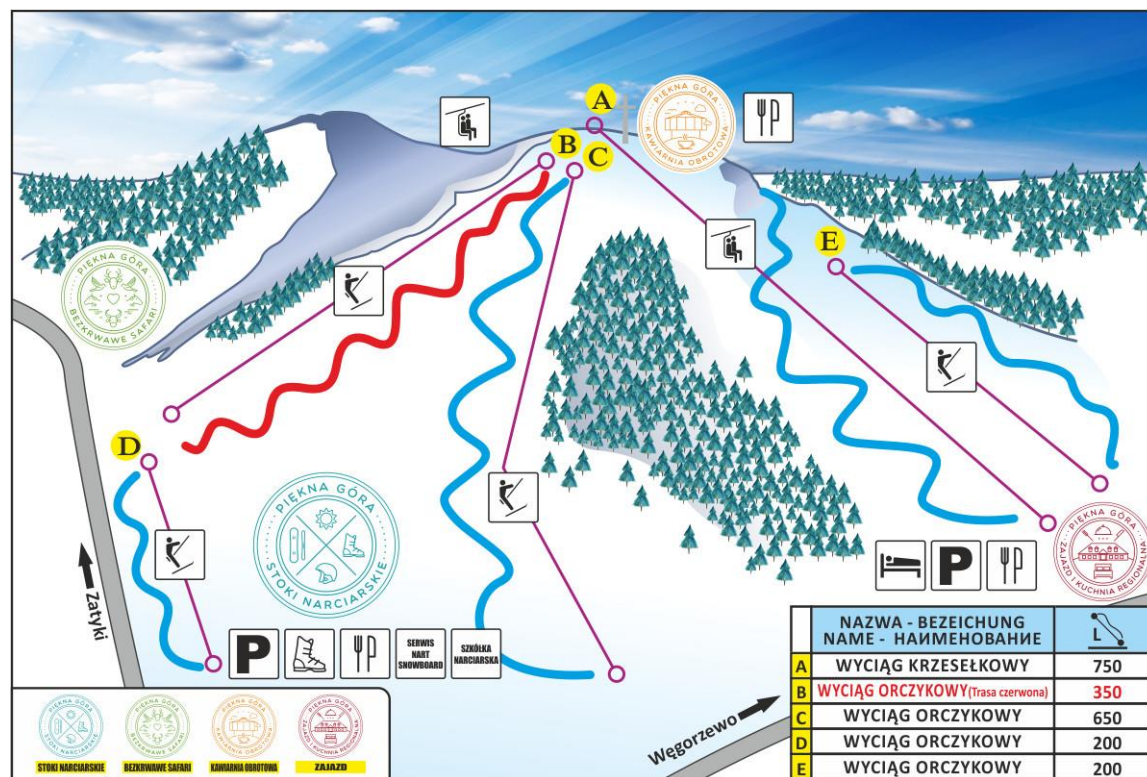
- **Bieg Jaćwingów** – jest rozgrywany od 1979 roku, to najstarsza zimowa impreza w Polsce Północno-Wschodniej oraz jeden z najstarszych masowych biegów narciarskich w kraju. W 2019 rozegrany został już po raz 29, a w zawodach wzięło udział ponad 200 uczestników z Polski i zza granicy.
- **Letni Bieg Jaćwingów** - na rolkach i nartorolkach, Zawody rozegrane są zostaną ulicami w Gołdapi na dystansie 25,2 km (bieg główny) oraz 8,4 km w biegach juniorów.
- **Bieg Zwycięstwa** – uczestnicy indywidualnie pokonują od 100 m do 10 km. Biegi odbyły się w każdej kategorii wiekowej od biegów przedszkolaka, biegi dziecięce i młodzieżowe do biegu głównego, który po raz trzeci rozegrany został na dystansie 10 km. Zawody rozegrane są na trasach przygotowanych przy Promenadzie Zdrojowej.
- **Zawody Siłaczy Strongman** – celem imprezy jest popularyzacja dyscyplin siłowych oraz aktywności ruchowej wśród mieszkańców Gołdapi, integracja środowisk sportowych oraz organizacji zajmującej się kulturą fizyczną, promocja Gminy Gołdap oraz wyłonienie najlepszych zawodników.
- **Maraton Kresowy** to wyścigi z dziedziny kolarstwa terenowego dla wszystkich od przedszkolaków do weteranów. Sukcesy gołdapian na Maratonach Kresowych odnosił Grzegorz Lange, który stał na podium w Półmaratonie. Trasa maratonu w Gołdapi prowadzi większości przez Puszcę Romincką.
- **Cross Gołdapski** –zawody biegowe rozgrywane na malowniczych trasach w lesie Kumiecie. Cieszy się dużą popularnością wśród biegaczy i miłośników aktywnego wypoczynku. Jest to jeden z większych biegów w północno-wschodniej Polsce. We wszystkich edycjach Cross Gołdapski cieszył się ogromnym zainteresowaniem zawodników z Polski i zza granicy.
- **Garmin Iron Triathlon** – pływanie w Jeziorze Gołdap, jazda na rowerze i bieg trasami, wytyczonymi przy południowym krańcu puszczy Romnickiej. Celem imprezy jest popularyzacja pływania długodystansowego na wodach otwartych i turystyki wodnej, propagowanie zdrowego trybu życia, aktywnego wypoczynku i rekreacji mieszkańców regionu, wpajanie zasad zdrowej rywalizacji sportowej.
- **Międzynarodowy Bieg Gusiew – Gołdap** – pierwszy bieg odbył się w roku 1995. Jest rozgrywany na dystansie półmaratonu. Trasa o długości 21 km 097 m wiedzie z Rosji przez granicę z Polską i kończy się w Gołdapi. Celem imprezy jest popularyzacja biegów masowych oraz współpraca miast partnerskich Gusiewa i Gołdapi.

Sport i rekreacja

- **Jezioro Gołdap** (przez które biegnie granica z Rosją), nad którym znajduje się plaża miejska „Słoneczny Zakątek” OSIR z niezbędną infrastrukturą, to chętnie odwiedzany akwen wodny. Turyści znajdują tu ciszę i spokój - zbiornik wodny znajduje się z dala od miejskiego zgiełku. Część rekreacyjna ma powierzchnię 11,5ha. Znajduje się na niej:
 - wypożyczalnia sprzętu pływającego (rowery wodne, kajaki, łódki wiosłowe)
 - pomost
 - bar gastronomiczny
 - kąpielisko strzeżone w godzinach od 10.00 do 18.00
 - dwa pełnowymiarowe boiska do siatkówki plażowej
 - pole namiotowe
 - 60 miejsc noclegowych w domkach letniskowych
 - miejsce dla kamperów
- **Stadion miejski OSIR**. Na stadionie znajduje się pełnowymiarowe boisko piłkarskie z nawierzchnią trawiastą, otoczone 400 metrową bieżnią lekkoatletyczną. Obok znajdują się również dwa boiska treningowe (pełnowymiarowe). Stadion posiada również rozbieg i skocznie do skoku w dal oraz wyposażenie do organizacji zawodów lekkoatletycznych.
- **Korty tenisowe OSIR** - trzy ogrodzone korty tenisowe z maczki ceglanej, położone są przy ul. Stadionowej 5A. Ścianka do tenisa ziemnego ma wymiary 12,5×2,5m
- **Kompleks sportowo-rekreacyjny OSIR:**
 - Hala Sportowo-Widowiskowa posiada widownię stałą liczącą 280 miejsc. Hala jest przygotowana do organizowania: zawodów sportowych, koncertów i imprez artystycznych. Na płycie hali o wymiarach 45×23 metry mieszczą się: boisko do piłki nożnej halowej, boisko do piłki siatkowej, boisko do piłki koszykowej, boisko do piłki ręcznej, boisko do tenisa ziemnego. Hala wyposażona jest w sprzęt do koszykówki, siatkówki, do tenisa ziemnego, do ping-ponga, sprzęt gimnastyczny, do skoku wzwyż, świetlną tablicę wyników, scenę o wymiarach 10x8m.
 - Pływalnia - do dyspozycji przeznaczone są kryta pływalnia z 6 torami o wymiarach 25mx12,5m i głębokości 1,10m-1,80m, z widownią na 70 miejsc, zjeżdżalnia 40-metrowa z niecką hamującą, jacuzzi, sauna sucha
 - Siłownia - usytuowana jest na piętrze pływalni Kompleksu Sportowo-Rekreacyjnego. W skład jej wchodzi dwie sale (sala fitness i sala siłowa).
- **Lodowisko „Biały Orlik”**
- **Wypożyczalnia nart i serwis nart biegowych**
- **Pumptrack** – specjalny tor do jazdy na rowerze i rolkach, przy u. Lipowej. Asfaltowy tor ma długość 160 metrów, a muldy napędzające o wysokości 50 centymetrów.
- **Pole do gry w minigolfa** – na które składa się 12 torów do gry w minigolfa o całkowitej powierzchni ponad 770 m²
- **Infrastruktura do uprawiania sportów zimowych w Centrum Sportowo – Rekreacyjnym Piękna Góra Rudziewicz**. W jego skład wchodzi trzy trasy zjazdowe (350 m, 500 m i 750 m) wyposażone w wyciągi narciarskie (kolej linowo-krzesłkowa i 2 orczykowe) oraz wydzielone miejsce dla początkujących narciarzy i w strefę dla dzieci. Ponadto mieści się tu park snowboardowy. Obok stoków znajduje się również wypożyczalnia sprzętu narciarskiego i snowboardowego. Na Pięknej

Górze zlokalizowany jest także betonowy naturalny tor saneczkowy (ponad kilometrowej długości), który wykorzystywany może być zarówno zimą, jak i latem. Całoroczną atrakcją tego miejsca jest kawiarnia obrotowa na szczycie i kręgielnia w zajeździe u podnóża góry.

Rysunek 7. Mapa tras na Pięknej Górze

Źródło: narty.pl, <https://www.narty.pl/ski-atlas/polska/warminsko-mazurskie/goldap/piekna-gora.html> (13.05.2021).

Przyroda

- **Puszcza Romincka** przecięta jest granicą Polski i obwodu kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej. Znajdujący się w Puszczy Park krajobrazowy Puszczy Rminckiej zajmuje powierzchnię 14620 ha. W Puszczy znajdują się unikalne rośliny oraz ciekawy zwierzostan. Spotkać tu można wierzbę borówkolistną, brzozę niską, górszą lilię złotogłów i malinę moroszkę. Wśród zwierząt spotykamy m.in.: jelenie, łosie, wilki, dziki, lisy, jenoty, wydry oraz sporą populację bobrów. Można natrafić na czarnego bociana i orła bielika. W latach siedemdziesiątych utworzono w Puszczy pięć rezerwatów, których jednym z najciekawszych elementów jest starodrzew. Są to rezerwaty: Dziki Kąt, Czerwona Struga, Mechacz Wielki, Boczki i Żytkiejmska Struga.
- **Las Kumiecie** to rezerwat przyrody, będący fragmentem Puszczy Rominckiej. Znajdowała się tu tajna kwatera Luftwaffe - lotnictwa niemieckiej armii z czasów II wojny światowej. Do dziś wśród drzew ukryte są liczne bunkry, które służyły również jako poligon dla konstruowanej przez hitlerowców tajnej broni rakietowej.
- **Puszcza Borecka** zajmuje powierzchnię 229 km² z czego 91,8% porastają lasy Puszcza Borecka należy do najcenniejszych obszarów leśnych Pojezierza Mazurskiego. Występują tu liczne gatunki, takie jak: żubr, jeleni, łosie, ryś, wilk - lis, jenot, borsuk, kuna leśna, tchórz. Z rzadkich okazów ptaków na uwagę zasługują orzeł bielik, rybołów i bocian czarny. Na terenie Puszczy utworzono cztery

rezerwat przyrody: Rezerwat Mazury, Rezerwat Borki, Rezerwat Lipowy Jar, Rezerwat Wyspa Lipowa na Jeziorze Szwalk Wielki³⁴.

- **Szeskie Wzgórza** są najwyżej położoną, północno-wschodnią część Pojezierza Mazurskiego, rozciągającą się między Oleckiem a Gołdapią. Najwyższym wzniesieniem jest Góra Szeska (309 m n.p.m.). Na północ od niej ciągnie się pas wzgórz, których kulminację stanowią: Góra Rudzka (284 m n.p.m.), Góra Tatarska (308 m n.p.m.), Gołdapska Góra (potocznie Piękna Góra) (272 m n.p.m.)³⁵. Ze wschodnich stoków Szeskich Wzgórz wypływa rzeka Jarka, która stanowi oś hydrologiczną gminy Gołdap.

Szlaki turystyczne Gołdapi i okolic

Przez Gołdap przebiega Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo (ok. 2000 km od Elbląga, przez Gołdap do Rzeszowa, z odnogą do Kielc). Wokół Gołdapi jest około 200 km pięknie położonych tras rowerowych. Najbardziej klarownie oznakowanymi szlakami powiatu gołdapskiego są zielony i czerwony. Trasa tych szlaków w znacznym stopniu obejmuje Puszcę Romincką i jej otulinę:

- **Szlak zielony** liczy około 51 km, jest fragmentem większej całości i rozpoczyna się w pobliżu Krukłanek nieopodal jeziora Gołdopiwo, prowadząc wzdłuż doliny Gołdapy i Puszcę Romincką (wzdłuż granicy z Rosją) dochodzi do mostów w Stańczykach. Do najważniejszych atrakcji szlaku należą m.in.:
 - Gołdapska Góra (zwana Piękną Górą - 272 m n.p.m.) z zajazdem na zboczu, trzema stokami narciarskimi, koleją krześlową i kawiarnią obrotową w budowie. Latem jest to atrakcja krajobrazowa z pięknym widokiem na okolicę.
 - Tatarska Góra (308 m n.p.m.) - jej atrakcją jest przede wszystkim jeziorko wytopiskowe znajdujące się na szczycie, w zagłębieniu, otoczone tundrą roślinnością. Przy południowo-wschodnim stoku Tatarskiej Góry znajduje się jedna z największych w Polsce hodowli dzikich zwierząt, tzw. „bezkrawe safari”.
 - Cisowy Jar - rezerwat cisów znajdujący się na granicy powiatów gołdapskiego i oleckiego na zachód od Kowal Oleckich.
 - W pobliżu Szeszek znajduje się najwyższy szczyt Szeskich Wzgórz - Szeska Góra (309 m n.p.m.).
 - Malownicze i fotogeniczne zabytkowe mosty kolejowe w Botkunach nad Jarką o wysokości 14,7 m, zwane "małymi Stańczykami".
 - Ścieżka edukacyjna "Czworolist" z unikalnymi okazami roślinności.
 - Rezerwat przyrody - "Mechacz Wielki" w pobliżu Czarnowa Średniego i rezerwat "Boczki".
 - Rzeka Błędzianka, płynąca m.in. pod sławnymi mostami w Stańczykach ze swoim malowniczym otoczeniem. Przepływa przez granicę z Rosją już jako Krasnaja.
 - Zabytkowe mosty w Stańczykach o wysokości, 35,5 m, należące do najwyższych w Polsce. Będąc przy pomostach można pójść nieco na południe i dojść do jeziora Boczno, zwanego szmaragdowym ze względu na niespotykaną, błękitną barwę wody.
 - Fragmenty zabytkowej linii kolejowej wraz z wiaduktami i mostami.

³⁴ Puszcza Borecka, <https://www.mazury.pc.pl/po-mazurach/puszcza-borecka>, (16.06.2021).

³⁵ Szeskie Wzgórza, https://pl.wikipedia.org/wiki/Wzg%C3%B3rza_Szeskie, (16.06.2021).

- **Szlak czerwony** liczy 46,5 km i wiedzie południowym skrajem Puszczy Rominckiej przez Stańczyki. Brzegiem jeziora Poblędzie prowadzi do Rakówka i Oklin. Po drodze jest fragment nasypu dawnej zabytkowej linii kolejowej Gołdap-Żytkiejmy. Do najważniejszych atrakcji szlaku należą m.in.:
 - Przecięte granicą z obwodem kaliningradzkim FR jezioro Gołdap, otoczone od północno-wschodniej strony Puszcza Romincką, od strony zachodniej graniczące z uzdrowską strefą A z ośrodkami wypoczynkowymi i sanatorium.
 - Puszcza Romincka z unikalnymi okazami fauny i flory, walorami widokowymi i unikalnymi zabytkami w postaci tzw. głazów Wilhelma II.
 - Rezerwat "Czerwona Struga" ze źródłem, z którego bije woda o czerwonym zabarwieniu ze względu na dużą zawartość Żelaza.
 - Rezerwat "Dziki Kąt" o wyjątkowo puszczańskim charakterze m.in. ze względu na dużą zawartość starodrzewu.
- **Szlak niebieski** - liczy około 25 km i wiedzie od okolicy Pluszkiej do doliny Rospudy, wchodząc w równinę Augustowską.
- **Szlak żółty** liczy niespełna 60 km i prowadzi z Gołdapi do Węgorzewa. Do najważniejszych atrakcji szlaku należą m.in.:
 - Skupisko leśne w pobliżu miejscowości Jany.
 - Elektrownie wodne na Gołdapi i Kanale Brożajckim.
- Ścieżka "Mokradła" - mokradła, moczary, grzęzawiska, trzęsawiska, topiele i topieliska opasane wieczorną mgłą.
- Ścieżka na skraju Puszczy Rominckiej - drogi te biegną przez tereny otwarte, prezentujące różnorodność siedlisk przyrodniczych i bogactwo form rzeźby terenu³⁶.

Szlak kajakowy

Na terenie gminy Gołdap znajduje się jeden szlak kajakowy rzeką Gołdapią. Przebieg trasy: jezioro Gołdap – miasto Gołdap – Juchnacie – Boćwinka – Sapałówka – Banie Mazurskie – Zakalcze – Mieduniszki.

Ścieżki historyczne

Na terenie gminy Gołdap znajduje się 1 ścieżka historyczna „Tajemnice Puszczy i Lasu Kumiecie”. Ścieżka historyczna poświęcona obiektom niemieckiej kwatery głównej Naczelnego Dowództwa Wojsk Lotniczych i historii „Lasu Kumiecie”. Składa się z 2 tras: krótka 2 km oraz trasy dłuższej 6 km.

Analiza potencjału turystycznego gminy Gołdap

W niniejszej analizie przedstawiono mierzalne mierniki potencjału turystycznego dla powiatu Gołdapskiego, województwa warmińsko-mazurskiego i Polski. W tym zakresie przedstawiono następujące wskaźniki:

- miejsca noclegowe na 1000 ludności,
- miejsca noclegowe całoroczne na 1000 ludności,
- stopień wykorzystania miejsc noclegowych,

³⁶ Szlaki turystyczne, Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowiskogoldap.pl/> (19.05.2021).

- noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców,
- turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności.

Tabela 7. Potencjał turystyczny

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Miejsca noclegowe na 1000 ludności					
powiat gołdapski	35,31	36,00	38,06	38,29	40,26
woj. warmińsko-mazurskie	28,58	28,44	28,51	30,15	28,18
Polska	19,50	20,14	20,79	21,51	20,21
Miejsca noclegowe całoroczne na 1000 ludności					
powiat gołdapski	29,79	31,12	27,61	27,77	27,42
woj. warmińsko-mazurskie	6,91	16,11	16,60	17,30	16,57
Polska	13,58	13,86	14,62	15,08	14,34
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych					
powiat gołdapski	52,5	47,8	51,8	52,2	38,0
woj. warmińsko-mazurskie	31,9	30,9	31,5	31,8	27,5
Polska	38,1	39,3	40,1	40,6	26,8
noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców					
powiat gołdapski	55 927	51 557	56 572	57 107	32 667
woj. warmińsko-mazurskie	19 739	19 040	19 850	20 927	15 859
Polska	16 607	17 483	18 514	19 449	11 669
Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności					
powiat gołdapski	759,33	997,12	761,74	847,42	691,38
woj. warmińsko-mazurskie	890,63	880,01	914,26	965,98	614,52
Polska	783,52	832,57	882,40	929,18	466,15

Źródło: Wskaźniki potencjału turystycznego Gminy Gołdap w latach 2016-2020, Diagnoza społeczno-gospodarcza gminy Gołdap

Ze względu na ograniczenia w sektorze turystyki spowodowane wystąpieniem w 2020 roku pandemii Covid-19 do porównania wzięto dane z 2019 roku.

Analizując zmiany wartości wszystkich przedstawionych wskaźników można stwierdzić, iż poziom funkcji turystycznej w powiecie gołdapskim na przestrzeni lat 2016-2019 wzrasta. Liczba miejsc noclegowych na 1000 ludności w powiecie gołdapskim wzrosła na przestrzeni 5 lat o 24,93 pkt procentowego, natomiast stopień ich wykorzystania w okresie 2017-2019 spadła o 9,2%.

Kolejny miernik określa wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, jakim rozwój oferty, infrastruktury i prowadzone działania promocyjne przekładają się na zainteresowanie danym miejscem. Należy zwrócić uwagę, że na przełomie lat 2016-2019 liczba turystów korzystających z noclegów w powiecie gołdapskim wzrosła i waha się rok do roku (+,-) od 11,2 do 31,3%.

Tabela 8. Miejsca noclegowe w gminie Gołdap

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Miejsca noclegowe na 1000 ludności					
Gmina Gołdap	758	910	925	947	947
Miejsca noclegowe całoroczne					
Gmina Gołdap	758	810	843	745	745

Źródło: Diagnoza społeczno-gospodarcza gminy Gołdap

W 2020 roku gmina Gołdap dysponowała 947 miejscami noclegowymi, tj. 24,9% więcej niż w 2016 roku. Natomiast liczba całorocznych miejsc noclegowych spadła o 1,7% w porównaniu do 2016 roku i 11,6% w porównaniu do 2018 roku.

Turyści są informowani i doradzani o wszelkich atrakcjach i walorach turystycznych Gminy Gołdap i regionu przez **Centrum Informacji Turystycznej**. Zadaniem Centrum jest również udzielanie informacji o bazach noclegowych, gastronomicznych, dostępnych wypożyczalniach sprzętu sportowego jak również o wszystkich imprezach kulturalno-rozrywkowych w mieście. W 2019 r. Centrum Informacji Turystycznej odwiedziło 15 503 turystów, natomiast w 2020 r. - 12 213 turystów, korzystających z usług CIT w Gołdapi. Największa liczba turystów była odnotowana w miesiącach: lipiec i sierpień.

Deklarowane miejsce stałego miejsca zamieszkania turysty odwiedzającego Centrum Informacji Turystycznej w Gołdapi w latach 2019-2020 wskazuje, że w 2020 roku największa liczba odwiedzających gminę pochodziła z województwa warmińsko-mazurskiego (23,98%), następnie łódzkiego (11,7%), na trzecim miejscu z województwa dolnośląskiego (11,75%). Wśród turystów zagranicznych największa liczba turystów pochodziła z Litwy (4,1%), następnie Niemiec (1,56%) i Anglii (0,74%).

3.1.3. Potencjał turystyki uzdrowiskowej i medycznej w województwie warmińsko-mazurskim

Do **turystyki zdrowotnej** zalicza się turystykę uzdrowiskową, turystykę spa i wellness oraz turystykę medyczną. Turystyka uzdrowiskowa polega na pobycie w miejscowości, która posiada status uzdrowiska.

Obszar Polski posiada bogate walory naturalne z dominacją właściwości leczniczych, szczególnie mikroklimatem, także ze źródłami wód mineralnych, zatem można go zaliczyć do jednego z atrakcyjniejszych w Europie. W ostatnich latach Polska staje się coraz bardziej konkurencyjna na tle europejskich miejscowości uzdrowiskowych. Turystyka uzdrowiskowa określana jest również mianem kuracyjnej, gdyż każdego dnia pacjenci korzystają z zabiegów, których podstawą są naturalne bogactwa oferowane przez miejscowe środowisko³⁷.

Turystyka uzdrowiskowa stanowi jeden z priorytetowych polskich produktów markowych. Polska zajmuje wysokie miejsce w rankingu europejskim pod względem liczby uzdrowisk, co stawia ją na dobrej

³⁷ H. Makala, *Turystyka uzdrowiskowa w Polsce*, Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie, Warszawa 2016, s. 123.

pozycji startowej, jeśli chodzi o możliwość konkurencji o zagranicznego klienta. W tej rywalizacji istotne znaczenie ma zróżnicowanie poszczególnych uzdrowisk, co stwarza korzystne warunki dla zaspokojenia potrzeb różnorodnych grup klientów. Uzdrowiska w Polsce bogate są w atrakcje krajoznawcze, jak: muzea, parki, zabytki sakralne i rezydencjonalne oraz obfitują w stałe imprezy artystyczne, zwłaszcza muzyczne, także o randze międzynarodowej. Dużą atrakcją wielu kurortów jest także specyficzna infrastruktura zdrojowa i lecznicza, niespotykana w innych miejscowościach wypoczynkowych. W uzdrowiskach znajdują się pijalnie wód mineralnych, zakłady przyrodolecznicze, przychodnie zdrojowe, termalne baseny kąpielowe, tężnie solankowe, a także piękne parki zdrojowe i specjalne plenerowe tereny spacerowe, szeroko wykorzystywane zarówno przez kuracjuszy, jak i turystów. Niektóre miejscowości mają rozbudowaną infrastrukturę sportową i rekreacyjną, co czyni je popularnymi centrami sportów zimowych i wodnych oraz bazami górskiej turystyki kwalifikowanej³⁸.

Zgodnie z *Prognozą ludności na lata 2014-2050* (Główny Urząd Statystyczny), w 2050 r. liczba ludności Polski wyniesie 33 mln 951 tys. W porównaniu do stanu w roku bazowym 2013 oznacza to zmniejszenie liczby ludności o 4,55 miliona tj. o 12%. Ponadto będą występować dalsze niekorzystne zmiany w strukturze ludności według wieku oraz zmniejszanie się liczebności kobiet w wieku rozrodczym. Osoby w wieku 65 lat i więcej będą stanowiły prawie 1/3 populacji, a ich liczba wzrośnie o 5,4 miliona w porównaniu do 2013 r. Starzejące się społeczeństwo spowoduje wzrost zachorowalności na choroby naczyniowo – sercowe, neurologiczne, kardiologiczne czy pulmonologiczne. W przebiegu większości chorób przewlekłych oraz po leczeniu fazy ostrej dużej grupy chorób wskazane jest leczenie uzdrowiskowe. Dostępność do świadczeń rehabilitacyjnych, opiekuńczych oraz profilaktycznych wzrasta wciąż nieproporcjonalnie do dużego zapotrzebowania na te świadczenia. W związku z czym rozbudowa infrastruktury uzdrowiskowej w Polsce jest zasadna i właściwa, gdyż leczenie uzdrowiskowe należy do grupy najtańszych świadczeń leczniczych i profilaktycznych o potwierdzonej skuteczności.

Lecznictwo uzdrowiskowe jest integralną częścią systemu ochrony zdrowia. Prowadzone jest w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego zlokalizowanych w uzdrowiskach, czyli na terenach o szczególnych walorach geologiczno-klimatycznych, wydzielonych w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się tam naturalnych surowców leczniczych³⁹. W 2020 roku w regionie leczyło się 3,5 tys. kuracjuszy, względem 391,4 tys. w całym kraju (połowa mniej kuracjuszy niż w roku poprzednim, więcej informacji w podrozdziale 1.3.2. *Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce*).

W województwie warmińsko-mazurskim zlokalizowane jest jedno uzdrowisko Gołdap. Jednak oferta uzdrowiskowa województwa warmińsko-mazurskiego zostanie uzupełniona o kolejne zakłady lecznicze, ponieważ kolejne gminy starają się pozyskać status uzdrowiskowy. Od 2016 roku status obszaru ochrony uzdrowiskowej uzyskał Lidzbark Warmiński, Miłomłyn i Frombork, a w 2019 roku Gmina Górowo Iławeckie. W 2020 roku starania o tenże status rozpoczęło Olecko.

Profile lecznicze w obecnym i przyszłych uzdrowiskach w województwie warmińsko-mazurskim:

- Gołdap - ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, dolnych dróg oddechowych, układu nerwowego, kardiologiczne i nadciśnienie, układu trawienia i choroby kobiece;
- Gmina Górowo Iławeckie - choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, górnych i dolnych dróg oddechowych;

³⁸ Ibidem, s. 128.

³⁹ Warunki życia ludności w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2016-2018, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2019

- Frombork - choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby naczyń obwodowych i choroby układu nerwowego;
- Lidzbark Warmiński - choroby kardiologiczne i nadciśnienie, ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne;
- Miłomłyn - choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, górnych dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych.

Natomiast **turystyką medyczną** określamy „dobrowolne przemieszczanie się do obcego państwa w celu poddania się tam planowanemu leczeniu (dla ratowania zdrowia i życia, czy poprawy jego jakości) z przyczyn finansowych, jakościowych lub z uwagi na niedostępność świadczeń w miejscu zamieszkania (brak personelu, wiedzy, sprzętu lub zbyt długi czas oczekiwania czy ograniczenia prawne) niejednokrotnie połączonym ze zwiedzaniem odwiedzanego miejsca”⁴⁰. Turystyka medyczna uwarunkowana jest m.in. rozwojem technologii, przemianami demograficznymi, wzrostem świadomości zdrowotnej, nierównościami w dostępie do nowoczesnych metod leczenia, a także problemami systemów opieki zdrowotnej⁴¹.

Turystyka medyczna zyskuje na popularności, a Polska staje się z roku na rok destynacją coraz bardziej popularną wśród zagranicznych turystów. Do Polski przyjeżdżają najczęściej pacjenci z Wielkiej Brytanii, Skandynawii, Niemiec i Rosji. Rozwojowi przyjazdów w obszarze turystyki medycznej sprzyja również Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/24/UE z dnia 9 marca 2011 r. w sprawie stosowania praw pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej między państwami UE. Dyrektywa zapewnia osobom ubezpieczonym w państwach członkowskich UE możliwość swobodnego korzystania z opieki medycznej za granicą. Pozwala uzyskać zwrot poniesionych kosztów za świadczenia zdrowotne udzielone poza granicami na zasadach określonych w ustawie implementującej dyrektywę transgraniczną oraz w aktach wykonawczych, o ile świadczenia te należą do świadczeń gwarantowanych w ramach powszechnego systemu ubezpieczenia zdrowotnego⁴². Polska jest krajem, który z jednej strony może zaoferować wysoką jakość usług medycznych, przy jednocześnie niższych cenach, niż te w krajach wysoko rozwiniętych. Trudno jest dokładnie oszacować wielkość rynku turystyki medycznej. Problemy z uzyskaniem dokładnych danych statystycznych wynikają po części z faktu, iż znaczna część osób z zagranicy korzystających z leczenia w Polsce stanowią osoby polskiego pochodzenia i nawet same kliniki nie są czasem świadome, iż obsługują turystów medycznych. Inne problemy wynikają z niechęci do dzielenia się tymi informacjami zarówno ze strony samych pacjentów (szczególnie w przypadku zabiegów upiększających jak również procedur nielegalnych w państwie emisyjnym) jak i ze strony świadczeniodawców. Do samego zjawiska turystyki medycznej można zaliczyć też różnorodne przejawy podróżowania, co utrudnia szacowanie wielkości tego zjawiska. Szczególnie świadczenia udzielane w trybie jednodniowym oraz usługi z obszaru „medical wellness” stanowią sporne elementy produktu turystyki medycznej.⁴³ W oparciu o analizy Głównego Urzędu Statystycznego, można wskazać, że turysta zagraniczny wydaje w trakcie pobytu w Polsce około 2 770 zł. Na tej podstawie, można określić wartość rynku turystyki medycznej w kraju na poziomie około 500 mln zł⁴⁴.

⁴⁰ Turystyka medyczna, https://ibirtm.pl/turystyka-medyczna-w-polsce-podstawowe-informacje/#_ftn1 (10.06.2021).

⁴¹ Turystyka medyczna, <https://ibirtm.pl/region-zdrowia/> (10.06.2021).

⁴² Turystyka medyczna, <https://turystyka-medyczna.com/ksztaltowanie-jakosci-uslug-w-turystyce-medycznej> (10.06.2021).

⁴³ Turystyka medyczna, <https://ibirtm.pl/turystyka-medyczna-w-polsce-podstawowe-informacje/> (10.06.2021).

⁴⁴ Turystyka medyczna, <https://www.medonet.pl/zdrowie,turystyka-medyczna--obcokrajowcy-chca-leczyc-sie-w-polsce,artykul,1735390.html> (10.06.2021).

Zapotrzebowanie na usługi uzdrowiskowe i medyczne będzie systematycznie rosło. Wynika to tendencji obserwowanych w kraju i państwach wysoko rozwiniętych, tj. procesu starzenia się społeczeństwa i wzrostu dochodów gospodarstw domowych.

Zgodnie z GUS w roku 2019 nastąpiła poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce. Gospodarstwa domowe osiągały wyższe dochody i w porównaniu z rokiem poprzednim również nieco więcej wydawały. Poziom przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego⁴⁵ na osobę w zaokrągleniu do 1 zł wyniósł w 2019 r. 1819 zł i był realnie wyższy o 5,0% od dochodu z roku 2018. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych osiągnęły w 2019 roku wartość 1252 zł i były realnie wyższe o 3,1% od wydatków z 2018 roku. Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne wyniosły 1201 zł i były realnie wyższe o 3,3% w stosunku do 2018 roku.

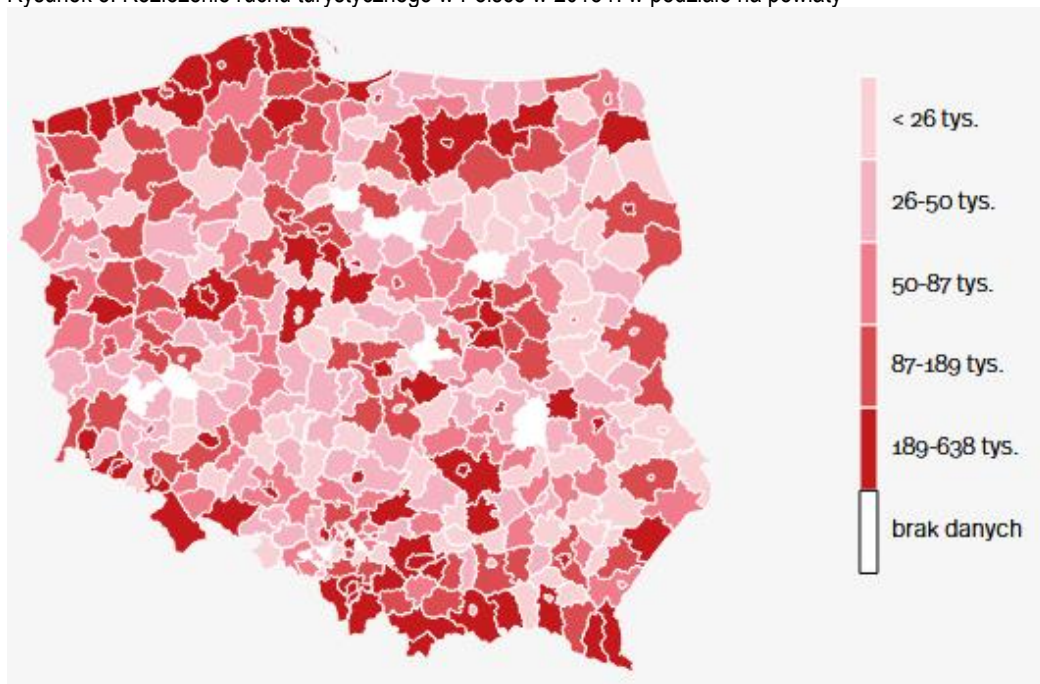
Tak jak wcześniej wspomniano działalność uzdrowiskowa nierozzerwalnie połączona jest z branżą turystyczną. Konsumpcja usług turystycznych (usługi transportowe, zakwaterowanie, gastronomiczne, biur podróży i platform rezerwacji, rozrywka, instytucje kultury) rosła w ostatnich latach szybciej niż wydatki konsumpcyjne ogółem. W latach 2010-2018 w państwach Unii Europejskiej wydatki na usługi transportowe, zakup pakietów wakacyjnych oraz re-kreację, kulturę i rozrywkę wzrosły o 19,4%, zaś wydatki na usługi zakwaterowania wzrosły o 24,4%. W tym samym czasie łączne wydatki konsumpcyjne wzrosły o zaledwie 11%⁴⁶.

Zgodnie z *Branżą turystyczną w Polsce. Obraz sprzed pandemii*, 80% ruchu turystycznego w Polsce koncentruje się w 79 powiatach, położonych głównie na terenie województwa pomorskiego, zachodniopomorskiego, powiatach górskich, miejscowościach uzdrowiskowych oraz w największych miastach Polski. Według tego dokumentu województwo warmińsko-mazurskie należy do regionów o niewykorzystanym potencjale turystycznym. Pomimo posiadania znaczących walorów przyrodniczych (obszary objęte ochroną prawną zajmują 47% powierzchni województwa) i krajobrazowych, w porównaniu z pozostałymi regionami Polski (oprócz województwa świętokrzyskiego i podkarpackiego) przyciągają niewielką część polskiego ruchu turystycznego. W 2018 roku po niecałe 4 proc. wszystkich udzielonych noclegów miało miejsce w województwie warmińsko-mazurskim.

⁴⁵ Dochód rozporządzalny - suma bieżących dochodów gospodarstwa domowego ze wszystkich źródeł pomniejszona o zaliczki na podatek dochodowy, podatki (np. od dochodów z własności) oraz o składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne.

⁴⁶ Ł. Czernicki, P. Kukołowicz, M. Miniszewski, *Branża turystyczna w Polsce. Obraz sprzed pandemii*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2020, s. 9.

Rysunek 8. Rozłożenie ruchu turystycznego w Polsce w 2018 r. w podziale na powiaty

Źródło: Ł. Czernicki, P. Kukulowicz, M. Miniszewski, Branża turystyczna w Polsce. Obraz sprzed pandemii, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2020, s. 26.

Na poniższym wykresie przedstawiono czynniki mające potencjalny wpływ na poziom atrakcyjności turystycznej regionu, z którego wynika, że dostępność szlaków turystycznych oraz dostępności placówek gastronomicznych w województwie warmińsko-mazurskim (12,5 km na każde 100 km² powierzchni) pozostają poniżej średniej ogólnopolskiej (25 km). Pod względem dostępności placówek gastronomicznych województwo warmińsko-mazurskie zanotowało najsłabszy wynik – z liczbą 1,8 placówek na każde 100 km² powierzchni, przy wyniku dla Polski 5,7. Natomiast w województwie warmińsko-mazurskim 8% wszystkich dróg krajowych stanowiły drogi o złym stanie nawierzchni w porównaniu ze średnią ogólnopolską wynoszącą 14%.

Zgodnie z GUS w 2020 roku w szczycie sezonu turystycznego (31 lipca) w województwie do dyspozycji turystów pozostawało 490 obiektów noclegowych (posiadających 10 lub więcej miejsc noclegowych), które zapewniały 40 026 miejsc noclegowych. Ponad połowa (59,8%) to obiekty całoroczne. Na bazę noclegową składało się 206 obiektów hotelowych (hotele, motele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe) i 284 pozostałe obiekty noclegowe turystyki. W pierwszej grupie dominowały hotele, natomiast wśród pozostałych obiektów najliczniejszą grupą były kwatery agroturystyczne, pokoje gościnne, ośrodki wczasowe oraz zespoły domków turystycznych. W 2020 roku było 872 936 turystów, którym udzielono 2 372 710 noclegów. Spadek udzielonych miejsc noclegowych oraz liczby turystów w porównaniu z poprzednimi latami spowodowany jest ograniczeniami wywołanymi pandemią COVID-19.

Obecnie trwa procedura utworzenia kolejnej **inteligentnej specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego „Zdrowe życie”**, obok już istniejących „Żywność Wysokiej Jakości”, „Ekonomia Wody” oraz „Drewno i Meblarstwo”. Podczas badania potencjalnej nowej inteligentnej specjalizacji województwa było zdefiniowanie zasobów i potencjału branży sektora medycznego i okołomedycznego jako inteligentna specjalizacja regionu oraz określenie możliwości i ścieżki rozwoju sektora w perspektywie 10 lat. Zatwierdzenie nowej inteligentnej specjalizacji jest szansą dla rozwoju regionu i podmiotów gospodarczych funkcjonujących w województwie warmińsko-mazurskim.

Region zdrowia określany jest jako narzędzie do podniesienia atrakcyjności danego miejsca zarówno dla mieszkańców jak i turystów. Można go zdefiniować jako ograniczony geograficznie teren z niezanieczyszczonym środowiskiem naturalnym, dobrą infrastrukturą medyczną i turystyczną, ciekawą ofertą kulturową, dobrze wykształconymi i zdrowymi mieszkańcami dzielącymi podobne wartości i kompetencje, którzy są świadomi szerokiego spektrum przejawów zdrowia obejmujących funkcje fizyczne i umysłowe, sferę duchową, jakość życia, zaangażowanie społeczne i codzienną funkcjonalność. Aby zagwarantować rozwój regionów zdrowia konieczne jest zaangażowanie na rzecz zdrowia istotnych aktorów w regionie, które wyraża się we współpracy, szczególnie w takich obszarach jak edukacja, badania, technologie medyczne, profilaktyka zdrowotna, dostawcy usług medycznych, mieszkańcy, politycy i aktorzy turystyki zdrowotnej⁴⁷.

3.1.4. Lecznictwo uzdrowiskowe w gminie Gołdap

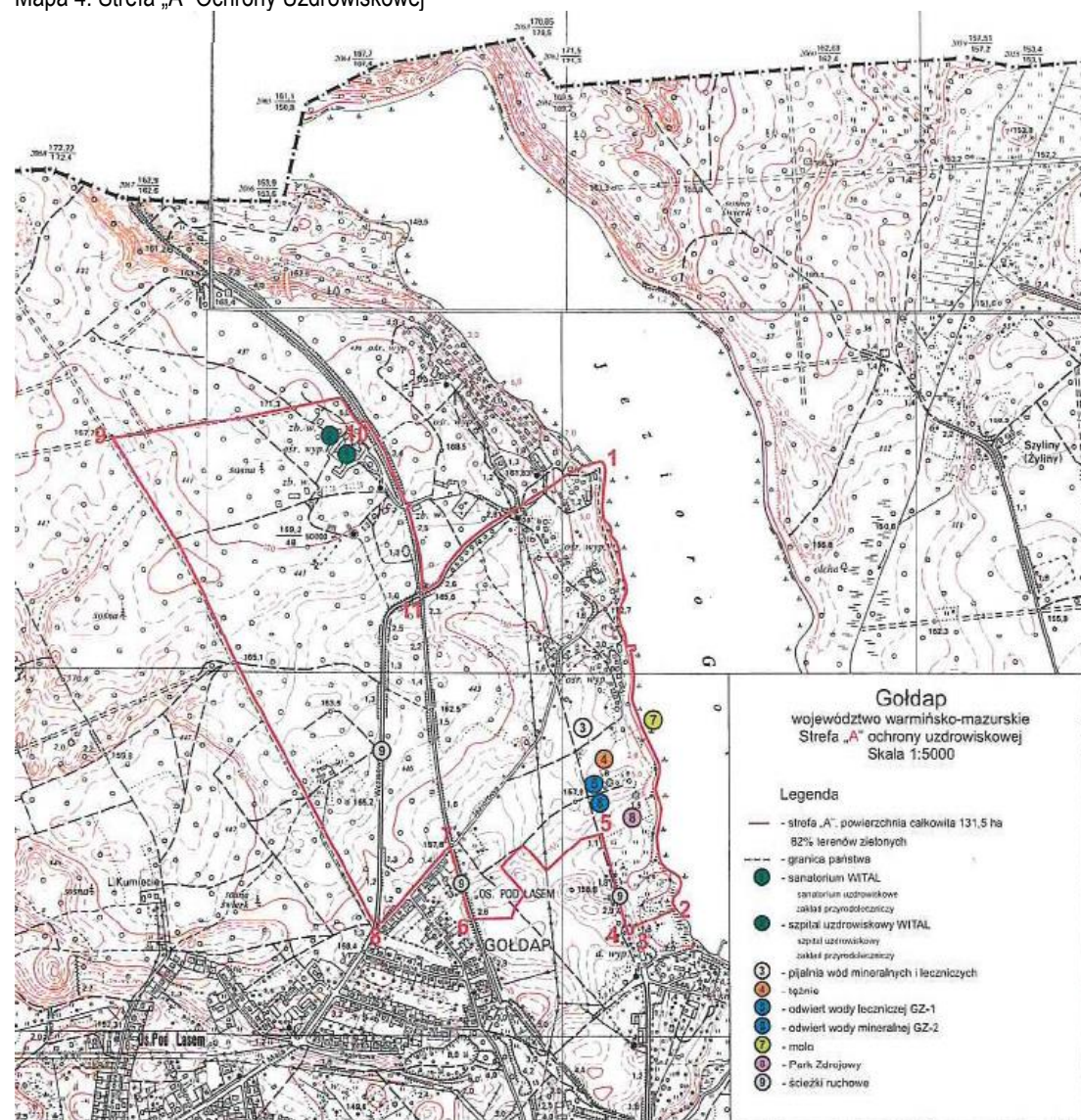
Uzdrowiskowe strefy ochronne

Obszar Uzdrowiska Gołdap obejmuje teren mieszczący się w granicach miasta Gołdap i czterech sołectw (Bałupiany, Botkuny, Niedrzwica i Wilkajce) o powierzchni 7 993,9 ha, ograniczony strefą "C" ochrony uzdrowiskowej. W skład obszaru uzdrowiska wchodzi 3 strefy ochrony uzdrowiskowej "A", "B", "C".

Strefa "A" Ochrony uzdrowiskowej przeznaczona jest do prowadzenia działalności w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego w ściśle określonym obszarze, w którym istnieć powinny ściśle określone warunki, co do powierzchni, zabudowy, wskaźników terenów zieleni itp. Wyznaczona strefa o powierzchni 131,5 ha, w tym 82% terenów zielonych, pozwala na prowadzenie lecznictwa uzdrowiskowego w sprzyjających warunkach obejmuje wszystkie zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego. Dlatego też na obszarze tym zastrzeżonych jest szereg czynności, których podjęcie ze względu na ich oddziaływanie na warunki naturalne i czynniki środowiskowe uzdrowiska jest ściśle kontrolowane.

⁴⁷ Turystyka medyczna Internet, <https://ibirtm.pl/region-zdrowia/>, (10.06.2021).

Mapa 4. Strefa „A” Ochrony Uzdrawiskowej

Źródło: Załącznik nr 2 do Uchwały Nr XLII/332/2021 Rady Miejskiej w Goldapi z dnia 28 września 2021 r.

Przebieg granicy strefy "A" przedstawia się następująco:

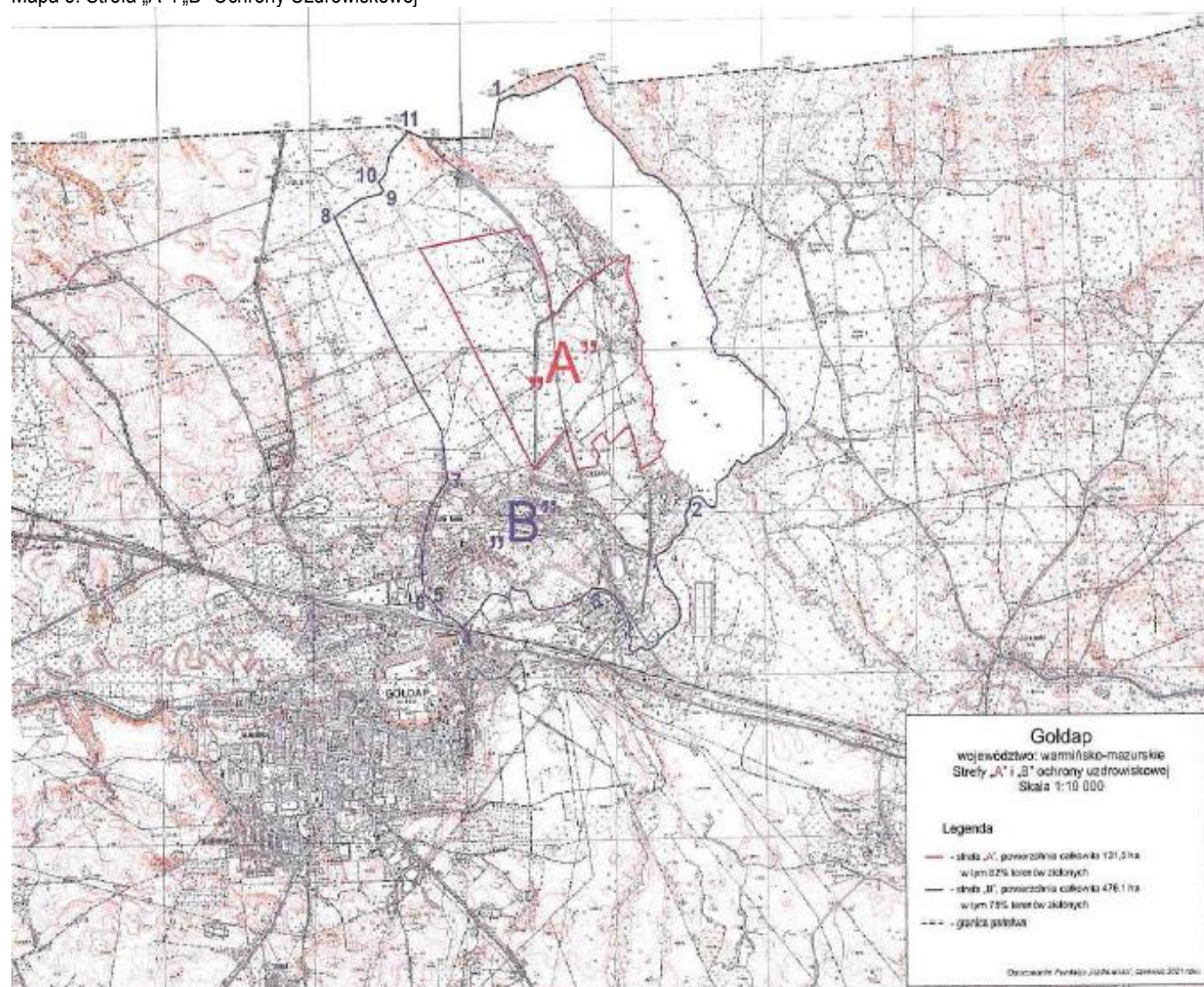
- od wschodu: od pkt. 1 płn. - wsch. narożnik działki 1980, stanowiący narożnik brzegu jeziora Goldap, granica biegnie na południe brzegiem jeziora granicami działek: 1980 i 1983/2 do pld.-wsch. granicy styku działki 1983/2 z jeziorem pkt. 2;
- od południa: od pkt. 2 skręca na zachód i granicą działki 1983/2 biegnie do ul. Promenada Zdrojowa pkt. 3 działka nr 1981. W miejscu tym przecina tę ulicę i dochodzi do działki 2000 pkt. 4, skąd skręca na północ i dochodzi do granicy działki 1989/6 pkt. 5, skręca na zachód i granicą działki 1989/6 dochodzi do granicy działki 1991/1, skręca na północ i granicą działek: 1991/1, 1991/2, 1991/3, 1991/4 i 1989/6 dochodzi do działki 280/12, przecina tę działkę i biegnie do granicy działki 289/5 pkt. 6. Od pkt. 6 biegnie na północ granicą działki 280/12 dochodząc do ul. Jeziorowej, przecina tę ulicę i dochodzi do pld. – wsch. narożnika działki 1975/3 pkt. 7, skąd skręca na zachód i granicami działek: 1975/3, 1975/2 dochodzi do południowej granicy działki 1975/4 pkt. 8;
- od zachodu: od pkt. 8 biegnie na płn.- zach. granicami działek: 1975/4 i 1966/11 dochodzi do płn. - zach. narożnika działki 1966/11 pkt. 9;
- od północy: od pkt. 9 skręca na wschód i biegnie północną granicą działki 1966/11 a potem na południe do styku granic działek: 1966/11, 3280/1 i 3280/2 pkt. 10, skąd skręca na wschód a potem na południe i granicą działki 3280/2 biegnie na południe do styku granic działek: 3280/2, 3280/3, 1965/4 i 1970/1 pkt. 11. Od pkt. 11 skręca na wschód i granicami działek: 1970/1 i 1980 dochodzi do pkt. wyjściowego 1.

Strefa "B" obejmuje część obszaru miasta i gminy przylegającą do obszaru strefy "A", strefa ta o powierzchni 476,1 ha, w tym 75% terenów zielonych, ze względu na zagospodarowanie i sposób użytkowania ma charakter ochronny dla podstawowej strefy ochrony uzdrowiskowej "A". Przeznaczona jest dla budownictwa mieszkaniowego, usług dla mieszkańców, dla budowy zaplecza techniczno-gospodarczego, niezbędnych dla funkcjonowania obszaru, w którym prowadzi się lecznictwo uzdrowiskowe oraz dla lokalizacji urządzeń sportowych, turystycznych itp.

Przebieg granicy strefy "B" przedstawia się następująco:

- od wschodu: od pkt. 1 (granica państwa na brzegu jeziora Goldap) granica strefy B biegnie na południe wzdłuż wschodniego i południowego brzegu jeziora do ujścia rzeki Goldap pkt. 2. Następnie rzeką Goldap (działki 43/1, 43/2 i 43/5) biegnie do ul. Ustronie pkt. 3 (narożnik działki 472/2);
- od południa: od pkt. 3 skręca na zachód i południową granicą zalewu (działki 452/24 i 452/53) dochodzi do mostu nad rzeką Goldap pkt. 4, przebiega przez most i dochodzi do ul. 1 Maja. Następnie wzdłuż ul. 1 Maja granicami działek 410/4, 410/1, 1517, 411/6, 411/1, 413/2 i dalej granicą działki 1516/4 dochodzi do działki 259/1 pkt. 5, skąd skręca na zachód przecinając ul. 1 Maja dochodzi do pld. - zach. granicy działki 259/1 (ul. 1 Maja) pkt. 6;
- od zachodu: skręca na północ i granicą ul. 1 Maja, a następnie zachodnią granicą ul. Świerkowej dochodzi do narożnika granicy działek 1973/2, 1973/3 i 94 pkt.7, skręca na wschód do granicy działek 1973/3 i 1972 i dalej biegnie na północ granicami działek 1972, 1967, 1963 dochodząc do duktu leśnego pkt 8, skręca na wschód i granicą duktu leśnego dochodzi do działki 1962 pkt 9, skręca na północ i dalej granicą działki 1962 dochodzi do duktu leśnego pkt 10, skręca na wschód i granicą duktu leśnego dochodzi do granicy państwa pkt 11;
- od północy: od pkt. 11 biegnie na wschód granicą państwa i gminy Goldap do punktu wyjściowego 1.

Mapa 5. Strefa „A” i „B” Ochrony Uzdrawiskowej

Źródło: Załącznik nr 3 do Uchwały Nr XLII/332/2021 Rady Miejskiej w Goldapi z dnia 28 września 2021 r.

Strefa "C", obejmuje obszar miasta Gołdap oraz 4 sołectwa tj. Bałupiany, Botkuny, Niedzwica, Wiłkajce, posiada powierzchnię 7386,3 ha, w tym 83% terenów zielonych (biologicznie czynnych). Strefa ta pełni funkcję otuliny uzdrowiska i jej głównymi zadaniami jest ochrona krajobrazu, ochrona właściwości leczniczych klimatu, ochrona przed hałasem, ochrona przed wprowadzaniem na obszar bezpośredni, przyległy do uzdrowiska, funkcji kolizyjnych, zarezerwowanie terenów pod urządzenia sportowe i rekreacyjne położone w pewnej odległości od uzdrowiska w celu pełnego wykorzystania walorów turystycznych i krajobrazowych regionu.

Przebieg granicy strefy "C" przedstawia się następująco:

- od wschodu: od pkt. 1 (wschodnia granica sołectwa Botkuny z granicą państwa) granica strefy "C" biegnie na południe a następnie na zachód granicą sołectwa Botkuny do granicy z miastem Gołdap pkt 2;
- od południa i zachodu: od pkt. 2 biegnie południową granicą miasta Gołdap do granicy z sołectwem Bałupiany pkt 3. Następnie granicą tego sołectwa oraz sołectwa Wiłkajce do granicy państwa pkt 4;
- od północy: od pkt. 4 skręca na wschód i biegnie granicą państwa do wschodniej granicy sołectwa Niedzwica pkt. 5, następnie granicą tego sołectwa biegnie na południe i na wschód do granicy z miastem Gołdap pkt. 6;
- od pkt. nr 6 granica strefy prowadzi na północ granicą miasta Gołdap do granic państwa do pkt. 7, następnie skręca na wschód i granicą państwa dochodzi do punktu wyjściowego nr 1.

[illegible]

Źródło: Załącznik nr 3 do Uchwały Nr XLII/332/2021 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 28 września 2021 r.

Właściwości borowiny

Złoże Niedrzwica II o powierzchni 70 020 m², znajduje się około 5 km na wschód od centrum Gołdapi, na obszarze kompleksu leśnego w bezpośrednim sąsiedztwie granicy z Federacją Rosyjską w otoczeniu lasów i pól indywidualnych rolników.

Torfowisko Niedrzwica II zalega na średniej wysokości 150 m n.p.m., natomiast wysokości bezwzględne terenu mieszczą się w przedziale 150 – 309 m n.p.m.

Złoże powstało w wyniku zarośnięcia zbiornika wodnego i jest typowym torfowiskiem pojeziernym. W dnie zalega cienka warstwa gyty detrytusowej, o miąższości 0,5 – 1,0 m, wyklinowującej się w partiach brzeżnych. Torf w tych miejscach leży bezpośrednio na płaskich fluwioglacjalnych o różnej granulacji. W przegowanych partiach złoży zalega torf niski turzycowo-mszysty, miąższość jego wynosi około 1m. Zasadniczą część złoży pokrywają torfy typu wysokiego i przejściowego. Torf typu wysokiego reprezentuje torf welniankowo - torfowcowy i torfowcowo - kępkowy z rodzaju mszarnego – wysokiego. Torf typu przejściowego reprezentowany jest przez rodzaj torfowo- przejściowy z gatunku torfowo-bagiennego.

Część obszaru złoży Niedrzwica II wydzielono pod nazwą Niedrzwica III. Posiada on obszar górniczy i teren górniczy złoży o powierzchni 400 m², tj. 0,4 ha, zaś powierzchnia terenu górniczego Niedrzwica III wynosi 0,16 ha.

Właściwości lecznicze opisywanej borowiny w złoży Niedrzwica II w tym jego części Niedrzwica III, jej przydatność w leczeniu uzdrowiskowym odzwierciedla Świadczenie potwierdzające właściwości i lecznicze borowiny Nr BL - 2/2017/HU - 81, które zostało wydane przez Państwowy Zakład Higieny Zakład Tworzyw Uzdrawiskowych dnia 19 września 2017 r.⁴⁸

Właściwości lecznicze wody

Status prawny wód mineralnych regulują przede wszystkim:

- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. 2017 poz. 2126),
- Rozporządzenie ministra zdrowia z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie naturalnych wód mineralnych, wód źródłanych i wód stołowych (Dz. U. 2011 nr 85 poz. 466),
- Dyrektywa Komisji 2003/40/WE z dnia 16 maja 2003 r., ustanawiająca wykaz, stężenia graniczne i wymogi w zakresie etykietowania dla składników naturalnych wód mineralnych oraz warunki zastosowania powietrza wzbogaconego w ozon do oczyszczania naturalnych wód mineralnych i wód źródłanych.

Na terenie uzdrowiska Gołdap znajdują się dwa ujęcia wód mineralnych leczniczych, których właściwości i ich przydatność w leczeniu uzdrowiskowym określone zostały w świadectwie i opinii wydanych przez Narodowy Instytut Zdrowia Państwowy Zakład Higieny Zakład Tworzyw Uzdrawiskowych Poznań:

1. Ujęcie "GZ-1" z utworów jurajskich.

Świadczenie potwierdzające właściwości lecznicze wody z odwiertu GZ-1' w miejscowości Gołdap Nr HU-82 /WL/2017 stwierdza, że spełnia ona wymagania określone dla leczniczej wody mineralnej 0,55

⁴⁸ Fundacja „Uzdrowiska”, *Operat uzdrowiskowy. Uzdrowisko Gołdap*, Warszawa 2018, s. 52.

chlorkowo-sodowe⁴⁹. Woda ta może być wykorzystywana do kuracji pitnej wg wskazań lekarskich. Podana per os pobudza czynność wydzielniczą w różnych odcinkach przewodu pokarmowego, tj. żołądka, wątrobie i trzustce, wpływając tym samym na proces przemiany materii. Picie tych wód w odpowiednim czasie kuracji i dawce dobowej, umożliwia uzupełnienie niedoborów mineralnych, zwłaszcza chlorków, sodu, potasu, wapnia i magnezu a także fluoru⁵⁰.

Główne składniki mineralne leczniczej wody mineralnej:

Kationy mg/dm ³		Aniony mg/dm ³	
Sód Na+	1760,00	Chlorki Cl-	3190,50
Wapń Ca+	244,50	Wodorowęglany HCO ₃ -	440,30
Magnez Mg+	119,10	Siarczany SO ₄ 2-	126,75
Potas K+	54,25	Bromki Br-	5,20
Żelazo Fe ²⁺	1,55	Fluorki F-	2,02
		Jodki J-	0,32

2. Ujęcie "GZ-2" z utworów kredowych

Świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze wody z odwiertu GZ-2 w miejscowości Gołdap Nr HU/82-2/2017 z dnia 4 października 2017 roku w wyniku przeprowadzonych analiz fizyko - chemicznych potwierdza, że woda jest 0,12 mineralną wodą wodorowęglanowo - chlorkowo - sodową. Skład chemiczny tej wody wskazuje na jej przydatność zwłaszcza do uzupełnienia niedoboru w całodiennej diecie elektrolitów oraz fluoru i jodu. Woda z tego ujęcia służy do przygotowania solanki wykorzystywanej w łożni.

Główne składniki mineralne wody mineralnej:

Kationy mg/dm ³		Aniony mg/dm ³	
Sód Na+	316,67	Chlorki Cl-	316,50
Wapń Ca+	20,04	Wodorowęglany HCO ₃ -	504,70
Magnez Mg ²⁺	9,11	Siarczany SO ₄ 2-	16,25
Potas K+	10,42	Bromki Br-	3,20
Żelazo Fe ²⁺	0,60	Fluorki F-	3,36
		Jodki J-	0,25

Właściwości lecznicze klimatu

Z racji swego położenia geograficznego powiat gołdapski charakteryzuje się klimatem o cechach kontynentalnych. Obszar uzdrowiska zaliczany jest do III regionu bioklimatycznego "północno - wschodniego" do typu nizinnego śródlęsnego, przyjeziornego łagodnie i umiarkowanie bodźcowego. Obszar ten jest najchłodniejszym fragmentem województwa, a jego średnia roczna temperatura jest niższa o około 20°C w porównaniu z najcieplejszą w województwie doliną Wisły i wynosi 6,4°C. Najzimniejszym miesiącem na obszarze powiatu jest luty ze średnią temperaturą 4,5°C w Gołdapi, najcieplejszym - lipiec ze średnią temperaturą 17°C. Następstwem wpływów kontynentalnych jest:

- długa i mroźna zima, trwająca średnio około 120 dni,
- krótkie (75-80 dni) lato,

⁴⁹ Fundacja „Uzdrowiska”, *Operat uzdrowiskowy. Uzdrowisko Gołdap*, Warszawa 2018, s. 52.

⁵⁰ Uchwała Nr XXXVI/237/2013 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie nadania statutu uzdrowisku Gołdap

- najkrótszy okres bez przymrozki (pierwsze wiosenne przymrozki pojawiają się o około 40 dni wcześniej niż na zachodzie i trwają o miesiąc dłużej),
- najdłuższy okres zalegania pokrywy śnieżnej (szczególnie w rejonie Gołdapi) około 100 dni,
- krótkie i opóźnione pory przejściowe – wiosna i jesień,
- duża liczba dni mroźnych w roku (60).

Roczna suma opadów uzależniona jest od rzeźby terenu i wzrasta wraz ze wzrostem wzniesienia nad poziom morza. Średnie roczne sumy opadów są dość duże i zależą od rzeźby oraz wysokości terenu. Kształtują się na poziomie 643 mm w Gołdapi i 700 mm w rejonie Wzgórz Szeskich⁵¹.

Istotą leczenia klimatycznego jest poddawanie kuracjusza działaniu określonych bodźców klimatycznych o pożądanym natężeniu i przez określony czas, w celu wywołania w jego ustroju zmian czynnościowych, metabolicznych i morfologicznych korzystnych dla przebiegu leczenia. Proces leczenia klimatycznego może również polegać na odbarczeniu chorego od szkodliwego wpływu czynników bioklimatycznych, występujących stale lub okresowo w jego miejscu zamieszkania lub w pracy⁵².

Na podstawie przeprowadzonych badań przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowego Instytut Badawczy w Warszawie zostało wydane w dniu 14 sierpnia 2018 roku Świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu DI - 070 - (zał. nr 6)

W świadectwie stwierdza się, że Uzdrowisko Gołdap:

- charakteryzuje się parametrami sanitarnymi powietrza nie przekraczającymi obowiązujących spełniającymi norm prawnych,
- poziomem hałasu nie przekraczającym obowiązujących norm prawnych,
- poziomem pól elektromagnetycznym nie przekraczającym obowiązujących norm,
- warunkami bioklimatycznymi spełniającymi wymogi Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu badań niezbędnych dla ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteriów ich oceny oraz wzoru świadectwa potwierdzającego te właściwości (DZ. U. z 2018 r. poz.605).

Klimat Gołdapi ma właściwości lecznicze w odniesieniu do chorób reumatycznych, ortopedyczno - urazowych, chorób dolnych dróg oddechowych chorób kobiecych, chorób kardiologicznych i nadciśnienia, chorób układu nerwowego, chorób układu trawienia. Bioklimat Gołdapi ze względu na znaczną bodźcowość termiczną posiada także walory hartujące układ termoregulacyjny⁵³.

Klimat lokalny Uzdrowiska Gołdap charakteryzuje się korzystnymi warunkami do prowadzenia klimaterapii w zakresie:

- helioterapii, czyli leczenie bezpośrednim promieniowaniem słonecznym. Helioterapia hamuje rozwój osteoporozy, stymuluje procesy ochrony skóry w łuszczycy, zwiększa wytrzymałość i sprawność układu odpornościowego, powoduje wzrost wytwarzania witaminy D3, pozytywnie wpływa na leczenie alergii skórnych. Kąpiele słoneczne działają korzystnie w wielu chorobach dermatologicznych, jak łuszczyca czy trądzik;

⁵¹ Fundacja „Uzdrowiska”, *Operat uzdrowiskowy. Uzdrowisko Gołdap*, Warszawa 2018, s. 12.

⁵² M. Kuchcik, K. Błażejczyk, J. Szmyd, P. Milewski, A. Błażejczyk, J. Baranowski, *Potencjał leczniczy klimatu Polski*, Instytut Geografii Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk oraz Wydawnictwo Akademickie SEDNO, Warszawa 2013, s.9.

⁵³ Fundacja „Uzdrowiska”, *Operat uzdrowiskowy. Uzdrowisko Gołdap*, Warszawa 2018, s. 55.

- aeroterapii, czyli leczenie świeżym powietrzem w spoczynku, poza działaniem bezpośredniego promieniowania słonecznego. Kąpiele powietrzne zwiększają pojemność minutową serca, wzmagają utlenienie krwi, obniżają poziom pośrednich produktów przemiany białkowej we krwi oraz usprawniają termoregulację ustroju i podstawową przemianę materii. Zmniejszają również wrażliwość na czynniki infekcyjne oraz podnoszą sprawność układu krążenia. Wskazania do aeroterapii istnieją w przypadku wszystkich chorób, zaleca się jednak indywidualne dostosowanie bodźcowości zabiegu. Aeroterapię szczególnie poleca się chorym na nerwice, w chorobach serca i naczyń krwionośnych, w celu pobudzenia przemiany materii oraz zahartowania organizmu,⁵⁴
- kinezyterapii, czyli leczenie za pomocą ruchu.

Podstawowe profile lecznicze uzdrowiskowe

W uzdrowisku Gołdap prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych:

1. Choroby reumatologiczne
2. Choroby ortopedyczno-urazowe
3. Choroby dolnych dróg oddechowych
4. Choroby kobiece
5. Choroby kardiologiczne i nadciśnienie
6. Choroby układu nerwowego
7. Choroby układu trawienia.

Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego w Gołdapi

Zgodnie z ustawą z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych do zakładów uzdrowiskowych należą: szpitale uzdrowiskowe, sanatoria uzdrowiskowe, sanatoria i szpitale uzdrowiskowe dla dzieci, zakłady przyrodolecznicze oraz sanatoria i szpitale w podziemnych wyrobiskach górniczych, a także przychodnie uzdrowiskowe.

Zgodnie z *Ewidencją zakładów i urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego* na terenie uzdrowiska Gołdap znajdują się 4 zakłady lecznictwa uzdrowiskowego:

1. **Sanatorium Uzdrowiskowe "Wital"** położone jest nad jeziorem Gołdap. Panuje tu klimat nizinno-leśny o cechach średnobodźcowych. Dzięki izolacji terenu od północy i wschodu wysoką Suwalszczyzną oraz od południa i zachodu pasmem Gór Szeskich występuje tu duża stałość czynników pogodowych. Jako uzdrowisko klimatyczno-borowinowe sanatorium bazuje głównie na leczeniu borowinami, których ogromne złoża znajdują się w okolicy pobliskiej wsi Niedrzwica. Sanatorium dysponuje 480 miejscami hotelowymi w pokojach 1-, 2- i 3-osobowych – wszystkie z pełnym węzłem sanitarnym. Wewnątrz budynku znajduje się całoroczny kryty basen z natryskami i masażem do zajęć kinezyterapeutycznych. Kadre Sanatorium Wital zasilają: lekarze rehabilitacji medycznej, balneologii, neurologii, ortopedii, chorób wewnętrznych, pulmonologii, laryngologii i psychiatrii⁵⁵. Na terenie sanatorium uzdrowiskowego leczy się osoby dorosłe z chorób: ortopedyczno-urazowych, układu nerwowego, reumatologicznych, kardiologicznych i nadciśnienia

⁵⁴ M. Kuchcik, K. Błażejczyk, J. Szmyd, P. Milewski, A. Błażejczyk, J. Baranowski, Potencjał leczniczy klimatu Polski, Instytut Geografii Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk oraz Wydawnictwo Akademickie SEDNO, Warszawa 2013, s.15.

⁵⁵ Sanatorium Uzdrowiskowe „Wital”, Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowiskogoldap.pl>, (13.05.2021).

oraz dolnych dróg oddechowych, oferując zabiegi z następujących dziedzin: światłolecznictwo, elektrolecznictwo, magnetoterapia, ultrasonoterapia, hydroterapia, balneoterapia, aerosoloterapia, kinezyterapia, masaż leczniczy, termoterapia i krioterapia miejscowa (azot) oraz krioterapia ogólnoustrojowa (kriokomora niskich temperatur). Rodzaje udzielonych świadczeń: lecznictwo uzdrowiskowe, rehabilitacja w ramach prewencji ZUS, turnusy rehabilitacyjne PFRON/PCPR/MOPS oraz świadczenia udzielane na zasadach pełnej odpłatności.

Rysunek 9. Sanatorium w Gołdapi

Źródło: Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowiskogoldap.pl/>, (13.05.2021)

2. **Szpital Uzdrowiskowy „Wital”** leczy osoby dorosłe z chorób: ortopedyczno-urazowych, układu nerwowego, reumatologicznych, kardiologicznych i nadciśnienia oraz dolnych dróg oddechowych. Rodzaje udzielonych świadczeń: lecznictwo uzdrowiskowe, rehabilitacja w ramach prewencji ZUS oraz świadczenia udzielane na zasadach pełnej odpłatności. W szpitalu znajdują się gabinety: lekarskie, pielęgniarskie, psychologów, borowina i hydrozabiegi, sale ćwiczeń i zabiegów. W szpitalu znajduje się 85 łóżek.
3. **Dwa zakłady przyrodolecznicze** (w szpitalu i sanatorium).

Urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego

Zgodnie z ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych do urządzeń lecznictwa uzdrowiskowych należą: pijalnie uzdrowiskowe, tężnie, parki, ścieżki ruchowe, urządzone odcinki wybrzeża morskiego, lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe, urządzone podziemne wyrobiska górnicze.

W uzdrowisku Gołdap występują następujące urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego:

1. **Mazurskie tężnie solankowe** spełnia wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 2 kwietnia 2021 roku w sprawie określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego (Dz. U. z dnia 26 kwietnia 2021 r., poz. 452): jest zlokalizowana w strefie A ochrony uzdrowiskowej; do wytwarzania aerozolu leczniczego w tężni jest wykorzystywana woda uznana za leczniczą; konstrukcja i rozwiązania techniczne zapewniają

uzyskanie aerozolu o właściwościach leczniczych, instalacje doprowadzające solankę na pomost górny; wzdłuż tężni są wybudowane trakty spacerowe z ławkami, w pobliżu tężni (w pijalni uzdrowskiej) znajdują się ogólnodostępne pomieszczenia higieniczno-sanitarne.

Mazurskie tężnie solankowe leżą w północno-wschodniej części Gołdapi, nad jeziorem Gołdapi. Sąsiadują z pijalnią wód mineralnych i leczniczych, Promenadą Zdrojową a poprzez korso, a także ulice: Wczasową i Stadionową, skomunikowane są z parkiem kinezyterapeutycznym w centrum miasta. Tężnie solankowe zostały wybudowane w technologii tradycyjnej z elementami technologii uprzemysłowionej i udostępniane kuracjom, turystom i mieszkańcom Gołdapi w 2013 roku.⁵⁶ Tężnie solankowe są o długości 220 i wysokości 8 m. Doprowadzone do tężni solanki, wydobywane z głębokości 646,0 metrów, spływając po gałązkach tarniny, pod wpływem słońca i wiatru, wytwarzają wokół tężni mikroklimat o dużej zawartości jodu, bromu, magnezu, wapnia, potasu, sodu i fluoru. Powstały aerozol odznacza się szczególnymi walorami zdrowotnymi - jego cząsteczki wnikają do organizmu poprzez błony śluzowe układu oddechowego oraz skórę. Przebywając przy tężniach leczymy przede wszystkim: górne drogi oddechowe, zatoki, rozedmę płuc, nadciśnienie tętnicze, alergię, nerwicę wegetatywną, depresję, stres, czy ogólne wyczerpanie organizmu. Inhalacje wykorzystane w profilaktyce u ludzi zdrowych powodują wzrost odporności organizmu poprzez działanie bakteriobójcze⁵⁷.

Rysunek 10. Tężnie solankowe w Gołdapi

Źródło: Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowskogoldap.pl/>, (13.05.2021)

2. **Pijalnia wód mineralnych i leczniczych** spełnia wymagania określone w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 2 kwietnia 2021 roku w sprawie określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowskiego (Dz. U. z dnia 26 kwietnia 2021 r., poz. 452): jest zlokalizowana w strefie A ochrony uzdrowskiej, jest dostosowana do eksploatacji całorocznej, jest wyposażona w: instalacje do wydawania wody leczniczej pacjentom, spełniające wymagania sanitarne i techniczne; temperatura wody wynosi: mineralnej 17,9 -18,3°C, leczniczej 21,5 – 22,3°C i nadaje się do bezpośredniego spożycia bez konieczności podgrzewania, w związku z brakiem

⁵⁶ Arkusz ewidencji zakładów i urządzeń lecznictwa uzdrowskiego

⁵⁷ Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowskogoldap.pl/>, (12.05.2021)

konieczności podgrzewania wody nie ma potrzeby instalowania urządzeń do kontrolowania temperatury wody, w pijalni są odpowiednie sale spacerowe o wielkości dostosowanej do liczby kuracjuszy w pijalni są pomieszczenia higieniczno-sanitarne, oddzielne dla mężczyzn i kobiet; woda wydawana jest w naczyniach jednorazowych, jakość wód leczniczych w trakcie pobierania z ujęcia, przesyłania za pomocą instalacji do pijalni oraz dystrybucji nie ulega zmianom pod względem sanitarno-higienicznych oraz wartości terapeutycznej a ponadto odpowiada wymaganiom Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29.03.2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi – Dz.U.2007.414, zm. Dz.U. 2010.466; dojście do pijalni jest utwardzone i umożliwia poruszanie się osób z niepełnosprawnościami na wózkach inwalidzkich; zawiera regulamin porządkowy określający sposób korzystania z pijalni uzdrowskiej; pijalnia wyposażona jest w tablice określające w formie graficznej i opisowej właściwości fizykochemiczne udostępnianych wód mineralnych i leczniczych oraz wskazania do ich stosowania w formie kuracji pitnej.

Rysunek 11. Pijalnia wód

Źródło: Pijalnia wód, <https://www.noclegowo.pl/atracje/goldap/1648>, (12.05.2021)

Pijalnia uzdrowska w Gołdapi została wybudowana w 2012 roku i została udostępniona kuracjom, turystom i mieszkańcom Gołdapi od 1 lipca 2013 roku. Budynek pełni w kompleksie parku zdrojowego główną funkcję ogólnodostępnego zakładu leczniczego, miejsce spożywania różnego rodzaju wód mineralnych, w tym pochodzenie lokalnego oraz inhalacji polegającej na wzięciu solanek do układu oddechowego, w specjalnych pomieszczeniach przy pomocy odpowiednich urządzeń (mini tężnie i grot solne).⁵⁸ **Grota solna**, której głównym celem jest odtworzenie w sztucznych warunkach nadmorskiego lub powstałego w naturalnych grotach solnych mikroklimatu. Inhalacja w grocie solnej wspomaga leczenie: stanów zapalnych górnych dróg oddechowych, zatok, płuc i oskrzeli, schorzeń dermatologicznych (zapalenie skóry, łuszczyca), niedoczynność tarczycy, chorób układu krwionośnego, stanów pozawałowych, wyrównania ciśnienia tętniczego, schorzeń przewodu pokarmowego, otyłości, zmniejsza chrapanie i poprawia sen.⁵⁹

⁵⁸ Arkusz ewidencji zakładów i urządzeń lecznictwa uzdrowskiego

⁵⁹ Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowskogoldap.pl> (12.05.2021).

Rysunek 12. Grota solna

Źródło: Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowiskogoldap.pl> (12.05.2021).

Basen rehabilitacyjny 6m x 15m, znajdujący się w sanatorium „Wital”.

Rysunek 13. Basen w sanatorium

Źródło: Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowiskogoldap.pl> (12.05.2021).

3. **Park uzdrowski** spełnia wymagania określone w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 2 kwietnia 2021 roku w sprawie określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowskiego (Dz. U. z dnia 26 kwietnia 2021 r., poz. 452): jest zlokalizowany w strefie „A” ochrony uzdrowskiej; powierzchnia parku, jego usytuowanie i rodzaj roślinności zapewniają kształtowanie korzystnych warunków środowiska uzdrowskiego; na terenie parku znajdują się: ławki, pojemniki na odpady, a także odpowiednie oświetlenie; na terenie parku są wyznaczone ścieżki rowerowe, które są utwardzone i umożliwiają poruszanie się osób pieszych oraz niepełnosprawnych na wózkach inwalidzkich; na terenie parku (w pijalni

uzdrowiskowej) znajdują się pomieszczenia higieniczno-sanitarne, w tym dla osób z niepełnosprawnościami.

Park uzdrowiskowy w Gołdapi został wybudowany w 2012 r. Cały park jest oświetlony. Urządzono zieleń parkową (drzewa i krzewy liściaste i iglaste, sezonowe rośliny ozdobne, trawniki) z ciągami pieszymi wzdłuż linii brzegowej jeziora Gołdap. Wybudowano moło spacerowe – pomost pływający z częścią podwyższoną i zadaszoną dla ratowników wodnych oraz Promenadę Zdrojową o długości 1850 m., przeznaczoną dla ruchu pieszego, rowerowego, a także dla potrzeb poruszających się dla potrzeb uzdrowiska. Park uzdrowiskowy wyposażony jest: urządzenia rekreacyjno-rehabilitacyjne (huśtawki, kierownica, ławeczka z pedałami, łyżwy, masażysta, narty, pas, pony, poręcze, ster, surf, winda oraz elementy małej architektury: śmietniczki, ławki odpoczynkowe, fotel wypoczynkowy, stojaki rowerowe, wieża ze zjeżdżalnią i drabinką, wieża wspinaczkowa, huśtawka, konik drewniany na sprężynie), pole do minigolfa (12 dołków między Pijalnią Wód Mineralnych i Lecznicych a linią brzegową jeziora Gołdap).⁶⁰

Rysunek 14. Park uzdrowiskowy

Źródło: Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowiskogoldap.pl> (12.05.2021).

4. **Ścieżka ruchowa** spełnia wymagania określone w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 2 kwietnia 2021 roku w sprawie określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego (Dz. U. z dnia 26 kwietnia 2021 r., poz. 452): są zlokalizowane w strefie „A” ochrony uzdrowiskowej; ścieżki są wyposażone w regulaminy korzystania.

Ścieżki ruchowe zostały wybudowane w 2012 r. i są o długości 4370 m oraz stanowią: korso (jest to oświetlony ciąg pieszo-rowerowo-konny, otaczający dzielnicę uzdrowiskową od strony zachodniej), oświetlony ciąg pieszo-rowerowy wzdłuż ulicy Wczasowej oraz ciąg pieszo-rowerowy wzdłuż ulicy Stadionowej wraz z placem Kinezyterapeutycznym. Wyposażenie placu Kinezyterapeutycznego jest

⁶⁰ Arkusz ewidencji zakładów i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego

następujące: zespół urządzeń kinezyterapeutycznych, ławki parkowe bez oparcia, kosze na odpady betonowe, stojaki na rowery, tablice informacyjne.⁶¹

Rysunek 15. Ścieżka ruchowa

Źródło: Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, <https://uzdrowskogoldap.pl> (12.05.2021).

Uzupełniająca oferta uzdrowskowa

Centrum Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży „Marzenia”

Centrum Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży „Marzenia” w Niedrzwicy (4 km od Gołdapi) funkcjonuje przy Sanatorium Uzdrowskim „Wital” w Gołdapi i prowadzi terapię dzieci i młodzieży z ogólnie pojętymi problemami rozwojowymi sfery ruchowej. Centrum specjalizuje się w rehabilitacji dzieci z dziecięcym porażeniem mózgowym.

Centrum „Marzenia” oferuje:

- połączenie indywidualnie dobranej terapii z użyciem nowoczesnego sprzętu (Lokomat, Arneo, TheraSuit, TheraTogs)
- intensywną rehabilitację zawierającą elementy NDT- Bobath, SI (integracji sensorycznej), PNF, wspomagana hydro- i fizykoterapią oraz masażem, ćwiczenia w wodzie, hipoterapie
- zajęcia uzupełniające takie jak muzykoterapia, choreoterapia, art terapia, dogoterapia i ukierunkowana rekreacja (gry, zabawy).

Metody leczenia stosowane w centrum „Marzenia”:

- kinezyterapia
- fizykoterapia

⁶¹ Arkusz ewidencji zakładów i urządzeń lecznictwa uzdrowskiego

- hydroterapia
- masaż
- kinesiotaping
- art-terapia
- muzykoterapia i choreoterapia
- hipoterapia
- dogoterapia
- rekreacja ukierunkowana
- program terapeutyczny.

Szczegółowe wyposażenie Centrum:

- LOKOMAT
- ARMEO - pediatryczne
- kostium therasuit
- kombinezony thera togs
- rotor antypastyczny - motomed
- basen
- gabinet fizykoterapii
- sale do ćwiczeń indywidualnych
- pionizator dynamiczny - balance trainer
- sala do art terapii
- sala do muzykoterapii, choreoterapii, dogoterapii
- hipoterapia.

Ventus Natural & Medical Spa****

Hotel oferuje pielęgnacyjne zabiegi w strefie Wellness, ale też rehabilitację kręgosłupa oraz ogólną pomoc w leczeniu schorzeń ortopedycznych i pourazowych poprzez:

- terapię laserem wysokoenergetycznym aparat BTL-6000 HIL
- terapię falą uderzeniową aparat BTL-5000 SWT
- terapię ultradźwiękami
- elektroterapię.

Jedną z największych zalet jest położenie hotelu w strefie uzdrowskiej, nad brzegiem jeziora, w pobliżu łąki solankowych oraz kortów tenisowych. W dyspozycji dla gości jest sala fitness, basen, kąpielisko strzeżone, korty tenisowe.

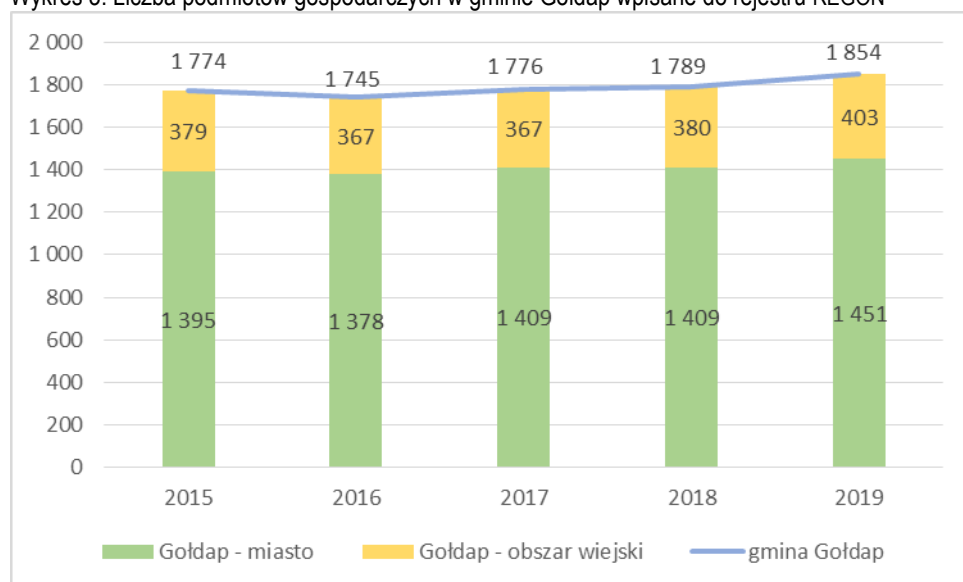
3.1.5. Pozostałe elementy gospodarki

Przedsiębiorczość

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2020 roku w gminie Gołdap było zarejestrowanych 1901 podmiotów gospodarczych, w tym 1474 w mieście Gołdap. Na przestrzeni ostatnich 5 lat liczba przedsiębiorstw wzrosła o 8,94% (156). 96,2% (1829, w tym 1404 w mieście) podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie działa w sektorze prywatnym. Natomiast w sektorze publicznym, który reprezentuje takie działy jak administracja, bezpieczeństwo publiczne,

ochrona zdrowia i edukacja, działa 71 podmiotów gospodarczych, w tym 69 w mieście. Na terenie gminy nie ma zarejestrowanych przedsiębiorstw państwowych, natomiast zarejestrowane są stowarzyszenia (66, w tym 45 w mieście) oraz spółdzielnie (4 na terenie miasta) i fundacje (15, w tym 11 w mieście). W gminie na koniec 2020 r. było zarejestrowanych 76 spółek prawa handlowego (w tym 71 w sektorze prywatnym), w tym 64 spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (w tym 52 w mieście). Dodatkowo na terenie gminy funkcjonowało 96 (w tym 80 w mieście) spółek cywilnych, a osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na koniec 2020 roku było 1358, w tym 1034 w Gołdapi.

Wykres 3. Liczba podmiotów gospodarczych w gminie Gołdap wpisane do rejestru REGON

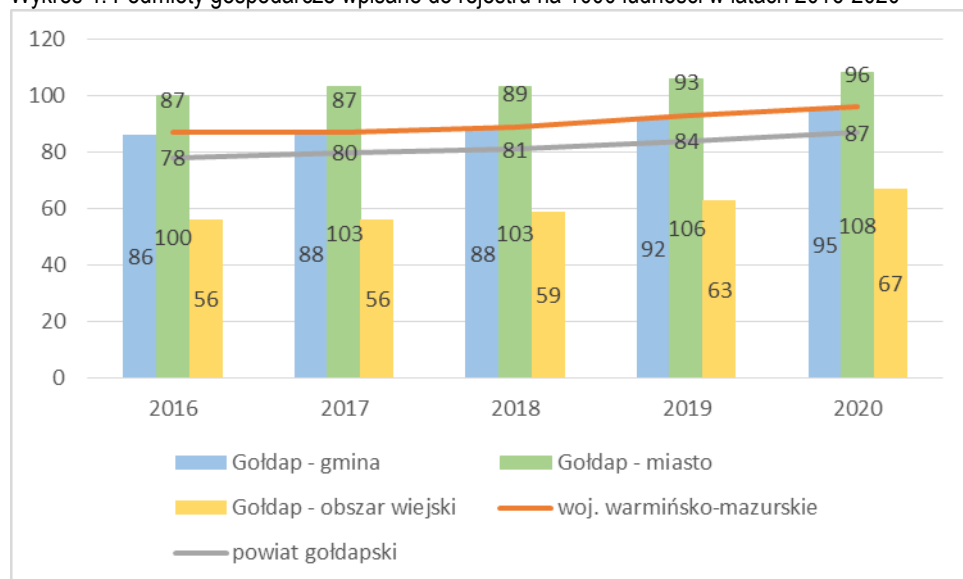

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Sektory gospodarki z największym potencjałem:

- turystyka (w szczególności turystyka uzdrowiskowa) i rekreacja,
- usługi,
- obróbka drewna i metali,
- handel transgraniczny.

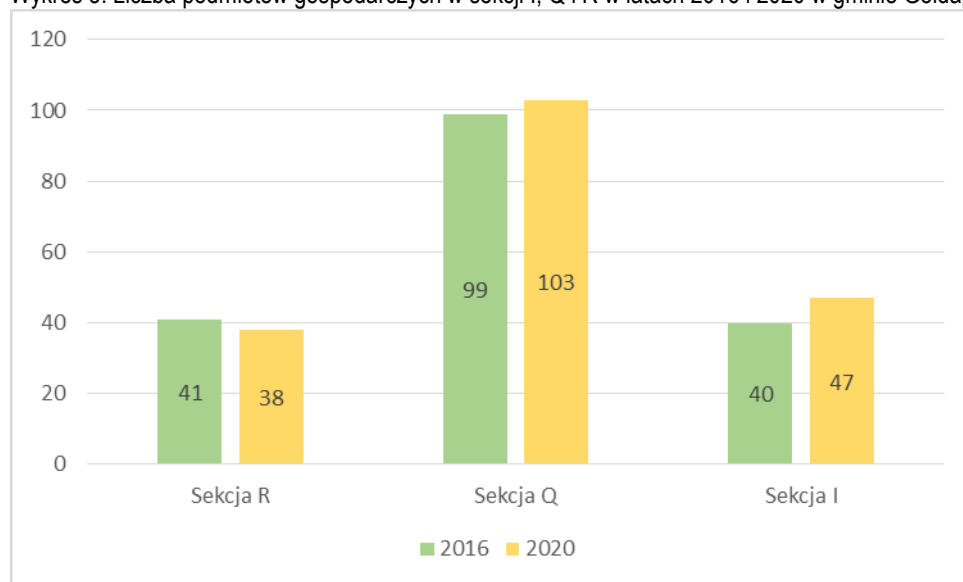
Wykres 4. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru na 1000 ludności w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W 2020 roku liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 1000 ludności dla całej gminy wyniosła 95 i była minimalnie mniejsza od wartości uzyskanej przez województwo warmińsko-mazurskie. Należy zwrócić uwagę na fakt, że w całym analizowanym okresie powyższy wskaźnik był zbliżony do wskaźnika dla województwa. Natomiast wskaźnik liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 1000 ludności dla miasta Gołdap był znacząco wyższy od wskaźnika dla województwa warmińsko-mazurskiego.

Wykres 5. Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji I, Q i R w latach 2016 i 2020 w gminie Gołdap

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

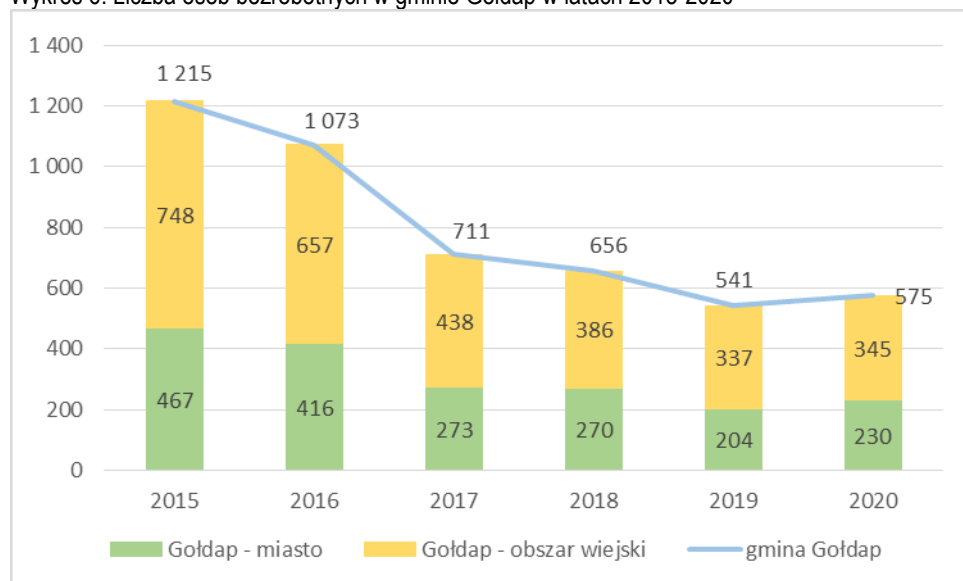
Gołdap ma charakter miasta turystycznego. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w sekcjach turystycznych i okołoturystycznych, tj. sekcji I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi oraz sekcji R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją wyniosła 85 w 2020 r. I jest to o 4 podmioty mniej niż w 2016 roku. Liczba podmiotów, którzy mieli wpisany kod PKD w ramach sekcji Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna) wynosiła w 2020 roku 103 i jest to o 4 więcej niż w 2016 roku.

Rynek pracy

Zgodnie z GUS na koniec 2019 roku (brak danych za 2020 rok) na terenie gminy Gołdap pracowało ogółem 4044 ludności, w tym 1921 kobiet.

Natomiast według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Gołdapi stopa bezrobocia w powiecie na koniec kwietnia 2021 r. wyniosła 10,3% (558 osób). W latach 2015-2019 stopa bezrobocia w powiecie stopniowo malała z 19,1% w 2015 roku do 9,9% na koniec 2020 (ogółem nastąpił spadek o 9,2%).

Wykres 6. Liczba osób bezrobotnych w gminie Gołdap w latach 2015-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Liczba osób bezrobotnych w gminie Gołdap wynosiła na koniec 2020 roku 575 osób (w tym mieście – 230 osób) i jest mniejsza o 640 osób w stosunku do 2015 roku. Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie wynosi 4,6% i jest niższy o 4,7% od wskaźnika otrzymanego w 2015 roku.

Infrastruktura techniczna

Infrastruktura techniczna jest bardzo ważnym elementem jednostek osadniczych i procent ludności korzystającej z infrastruktury w gminie Gołdap w 2019 r.⁶² wynosił:

- wodociągi – 92,2%,
- kanalizacja – 76%,
- gaz – 0,7%.

Poziom infrastruktury wodno-ściekowej jest na porównywalnym poziomie występującym w całym województwie warmińsko-mazurskim. Jednakże w gminie Gołdap jest bardzo mały odsetek ludności korzystających z sieci gazowej.

Gospodarka wodno-ściekowa

Długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągów wynosi 272,2 km oraz liczba przyłącza – 2335 szt. Liczba mieszkańców Gminy Gołdap, która korzystała z sieci wodociągowej na koniec 2019 roku wyniosła 19.355. Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca gminy wynosi 35 m³.

Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Gołdapi Spółka z o.o. gospodaruje na 9 ujęciach wody. Wskutek rozbudowy sieci wodociągowej w ostatnich latach wyłaniają się wodące ujęcia wody, które zaopatrują większe skupiska ludności. Wymienić tu należy ujęcia:

- Gołdap, które zaopatruje oprócz miasta Gołdap następujące miejscowości: Bałupiany, Botkuny, Galwecie, Jabłońskie, Jabramowo, Jany, Juchnaje, Jurkiszki, Konikowo, Kośmidry, Niedrzwica, Osieki, Piękne Łąki, Rostek, Skoczno, Sokoły, Włosty, Wronki Wielkie

⁶² Brak danych za 2020 rok

- Kowalki z przepompownią wody w Nasutach zaopatruje w wodę miejscowości: Dunajek, Gieraliszki, Grabowo, Jeziorki Małe, Jeziorki Wielkie, Kamionka, Kowalki, Marcinowo, Nasuty, Osowo, Rudzie, Siedlisko, Wilkasy, a także Piastowo i Dorsze na terenie gminy Kowale Oleckie.
- Boćwinka zaopatruje w wodę Boćwinkę, Boćwinkę Młyn, Dąbie, Główkę, Nową Boćwinkę, Okrasin, Rożyńsk Mały, Rożyńsk Wielki.
- Czwartym co do wielkości produkcji wody jest ujęcie wody w Pogorzeli, które zaopatruje w wodę miejscowości: Babki, Dziegiele, Pogorzel, Regiele, Żelazki oraz na terenie gminy Kowale Oleckie miejscowość Borkowina.
- Bardzo rozległą siecią charakteryzuje się ujęcie wody w Kozakach z przepompownią w Tatarach. Zaopatruje w wodę wsie Janowo, Kozaki, Pietrasze, Suczki, Wrotkowo, Zatyki.
- Ujęcie wody Mażuciach tłoczy wodę do Uźbal.
- Bronisze
- Kolniski
- Górne

W miejscowościach: Jabramowo, Jurkiszki, Marcinowo, Rostek, Wronki, Tatary, Nasuty wybudowano sieciowe przepompownie wody w celu podniesienia ciśnienia⁶³.

W zakres działalności Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gołdapi wchodzi między innymi odbiór ścieków do kanalizacji oraz ich oczyszczanie oraz eksploatacja oczyszczalni ścieków, Przedsiębiorstwo eksploatuje:

- oczyszczalnię ścieków Gołdap,
- 6 oczyszczalni ścieków w miejscowościach Boćwinka, Babki, Galwiecie, Bronisze, Wilkasy i Mażucie
- 26 przepompowni ścieków w mieście, 35 przepompowni ścieków w terenie.

W 2020 r. długość czynnej sieci kanalizacyjnej w gminie Gołdap wyniosła 113,8 km oraz było 1.510 szt. przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Liczba korzystająca z sieci kanalizacyjnej wyniosła 17.349 osób.

Gospodarka gazowa

Sieć gazowa rozdzielcza została uruchomiona na terenie Gminy w 2018 roku. Długość sieci w 2019 roku wynosiła 6.190 m tj. 1.7 km na 100 km². Ilość przyłączy do sieci gazowej wyniosła w 2019 roku 40 sztuk, w tym 36 do budynków mieszkalnych.

Gospodarka energetyczna

Dostawca energii elektrycznej dla gminy Gołdap jest Przedsiębiorstwo Gospodarki Energetycznej Dystrybucja S.A. Oddział Białystok. Odbiorcy z terenu Gminy zasilani są w energię elektryczną liniami SN-15 kV, wychodzącymi ze stacji 110/15 kV Gołdap. Stacja ta zasilana jest w ciągu linii 110 kV Węgorzewo - Wronki - Gołdap - Filipów. W stacji występują rezerwy mocy.

Infrastruktura elektroenergetyczna na terenie gminy Gołdap jest w stanie dobrym i umożliwia zaspokojenie bieżących potrzeb odbiorców terenu gminy.

Obiekty uzdrowiskowe „Wital” posiadają dwustronne zasilanie od rozdzielni głównej.

Aktualnie długości sieci wynoszą:

⁶³ Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Gołdapi Spółka z o.o., <https://pwik.goldap.pl> (20.05.2021)

- napowietrznej (stacji słupowej) średniego napięcia 249,12 km, niskiego napięcia 214,99 km, stacji transformatorowych jest 160 szt.,
- sieć kablowa wysokiego napięcia 33,74 km, średniego napięcia 33,55 km, niskiego napięcia 50,45 km, stacji transformatorowych jest 53⁶⁴.

Gospodarka odpadami

Gmina Gołdap dostarcza odpady komunalne do Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) prowadzonej przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami „Eko-MAZURY” Sp. z o.o. w Siedliskach koło Elku. Stacja Przeladunkowa wraz z Punktem Dobrowolnego Gromadzenia Odpadów znajdują się w miejscowości Kośmidry k/Gołdapi, do której dostarczane są odpady komunalne pochodzące z terenu całej gminy Gołdap, a następnie w praso-kontenerach dowożone są do RIPOK-u w Siedliskach k/ Elku w celu ich przetworzenia. Regionalna instalacja prowadzona jest w technologii mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych.

Gmina Gołdap jest członkiem Związku Międzygminnego „Gospodarka Komunalna” z siedzibą w Elku, tworząc Region Wschodni Gospodarki Odpadami na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Środowisko

Gmina Gołdap należy do obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski, który jest objęty kompleksową ochroną środowiska naturalnego. Ponadto Gmina Gołdap jest gminą uzdrowiskową, co nakłada na nią obowiązek podjęcia szczególnych zadań mających na celu przeciwdziałanie zanieczyszczeniu środowiska.

Obszary chronione

Na terenie Gminy Gołdap występują następujące formy ochrony przyrody:

1. Park krajobrazowy
Na terenie Gminy zlokalizowana jest część Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej. Teren jest w 80% zalesiony, miejscami przypominający tajgę. Park przecinają doliny rzek Błędzianki, Bludzi i Czerwonej Strugi. Północna granica parku pokrywa się z granicą polsko-rosyjską. Wschodnia i południowa granica parku biegnie nasypem niemieckiej linii kolejowej z początku XX wieku z Gołdapi przez Golubie, Żytkiejmy do Gąbina. W Stańczykach przez dolinę rzeki Błędzianki przerzucono dwa mosty o wysokości 36,5 m.
2. Rezerваты przyrody
 - 1) rezerwat przyrody Mechacz Wielki chroniący dobrze wykształcony kompleks torfowisk
 - 2) rezerwat przyrody Torfowisko na Tatarskiej Górze obejmujący kompleks torfowisk przejściowych i wysokich wraz ze zbiornikiem dystroficznym
 - 3) rezerwat przyrody Czarnówko chroniący fragment borealnej świerczyny bagiennej, boru sosnowego bagiennego i torfowiska wysokiego ze stanowiskami rzadkich i zagrożonych gatunków roślin, takich jak: manna litewska, turzyca skąpokwiatowa, turzyca szczupła, turzyca życicowa, fiołek torfowy, listera sercowata, widłak wroniec
3. Obszary Natura 2000
W poszczególnych częściach Gminy zlokalizowane są częściowo obszary Natura 2000:
 - 1) południowo-zachodnia Puszcza Borecka (PLB280006) OSOP
 - 2) południowo-zachodnia Ostoja Borecka (PLH280016) SOOS

⁶⁴ Fundacja „Uzdrowiska”, *Operat uzdrowiskowy. Uzdrowisko Gołdap*, Warszawa 2018, s. 21

- 3) północno-wschodnia Puszcza Romincka (PLH280005) SOOS
4. Pomniki Przyrody
Na terenie Gminy znajdują się 23 pomniki przyrody. Wyróżniono 19 pomników przyrody ożywionej i 4 nieożywionej. Największe skupiska występują na terenie miasta Gołdap (znajduje się tam 8 z nich), kolejne w parku wsi Galwiecie i w miejscowości Juchnajcie. Na szczególną uwagę zasługuje żywotnik zachodni w Janach o obwodzie 210 cm i buk zwyczajny odmiany purpurowej w Kowalkach o obwodzie 413 cm.
5. Obszary Chronionego Krajobrazu
Na terenie gminy częściowo znajdują się w poszczególnych rejonach:
 - 1) Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Gołdapy i Węgorapy – część północno-zachodnia
 - 2) Obszar Chronionego Krajobrazu Grabowo – część zachodnia
 - 3) Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórz Szeskich – część centralna
 - 4) Obszar chronionego Krajobrazu Dolina Błędzianki – część wschodnia
 - 5) Obszar Chronionego Krajobrazu Puszczy Rominckiej – część wschodnia.
6. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
 - 1) Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Gołdapska Struga – chroni siedlisko parzydła leśnego i naturalną dolinę strumienia
 - 2) Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Tatarska Góra – chroni czołowomorenowe jezioro wraz z torfowiskami, gdzie rośnie tojad mocny⁶⁵.

Hydrografia

Obszar gminy leży w dorzeczu rzeki Pregoly. Sieć wodna na terenie gminy jest bardzo rozbudowana i urozmaicona. Kierunek odpływu wód powierzchniowych warunkowany jest ukształtowaniem terenu. Na obszarze tym występują liczne jeziora, bagna oraz rzeki i strumienie. Głównym a zarazem największym ciekim powierzchniowym przepływającym przez obszar gminy jest rzeka Gołdapa, stanowi ona prawy dopływ Węgorapy a jej górnym odcinkiem jest rzeka Jarka. Na terenie gminy znajdują się liczne naturalne i antropogeniczne (oczka wodne, stawy i rowy melioracyjne) zbiorniki wodne. Największa grupa jezior (12) zlokalizowanych jest w południowej części w Puszczy Rominckiej⁶⁶.

Poprawa stanu środowiska naturalnego Uzdrowiska

Gmina Gołdap realizuje *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Gołdap na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025*, który jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki ochrony środowiska na terenie Gminy. Według założeń przedstawionych w w/w opracowaniu, sporządzenie programu doprowadzi do poprawy stanu środowiska naturalnego, efektywnego zarządzania środowiskiem, zapewni skuteczne mechanizmy chroniące środowisko przed degradacją, a także stworzy warunki dla wdrożenia wymagań obowiązującego w tym zakresie prawa.

Gmina podejmuje działania poprawiające stan środowiska naturalnego poprzez:

- likwidację i utylizację wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Gołdap,
- likwidację barszczu Sosnowskiego z terenu miasta i gminy Gołdap,
- rekultywację jeziora Gołdap,
- udzielanie dotacji wymianę źródeł ogrzewania na proekologiczne,

⁶⁵ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Gołdap na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025, Gołdap 2018 s. 40.

⁶⁶ Fundacja „Uzdrowiska”, *Operat uzdrowiskowy. Uzdrowisko Gołdap*, Warszawa 2018, s.12.

- uruchomiono punkt konsultacyjno-informacyjny w budynku Urzędu Miejskiego Programu „Czyste powietrze”,
- udzielanie dotacji do budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Gołdap.

3.2. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji, w jakiej znajduje się Gmina. Technika ta służy porządkowaniu i analizie informacji oraz pozwala na dokładną analizę wszystkich pozytywnych i negatywnych czynników, zarówno na zewnątrz, jak i wewnątrz organizacji. Samo określenie SWOT wywodzi się z języka angielskiego i jest akronimem czterech słów i dzieli się na cztery grupy:

- Strengths – mocne strony: wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego sektora,
- Weaknesses – słabe strony: wszystko to, co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego sektora,
- Opportunities – szanse: wszystko to, co stwarza dla analizowanego sektora szansę korzystnej zmiany,
- Threats – zagrożenia: wszystko to, co stwarza dla analizowanego sektora niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Tabela 9. Analiza SWOT w obszarze lecznictwo uzdrowiskowe

Mocne strony	Słabe strony
Istniejąca infrastruktura uzdrowiskowa i około uzdrowiskowa zapewniająca właściwą jakość leczenia i wypoczynku	Mało znana marka Uzdrowiska i niski stan wiedzy na temat jego działalności w regionie
Wysoka jakość bezpłatnej publicznej infrastruktury uzdrowiskowej	Braki w infrastrukturze uzdrowiskowej, w tym zwłaszcza infrastruktury towarzyszącej wypoczynkowi rehabilitacyjnemu (organizacja czasu wolnego pensjonariuszy)
Rozwój oferty usług leczniczych	Brak szkolnictwa zawodowego kształcącego na potrzeby branży hotelowo - rekreacyjnej i medycznej
Warunki klimatyczne oraz infrastruktura sprzyjająca rozwojowi lecznictwa oraz turystyki i rekreacji (połączenie funkcji turystycznych i uzdrowiskowych)	Niezagospodarowane tereny
Bogate zasoby surowców naturalnych (zasoby wody pitnej, wód mineralnych)	Brak ukierunkowania oferty turystyczno – uzdrowiskowej
Bogate złoża torfu leczniczego	Niskie skomunikowanie centralnej części miasta z uzdrowiskiem
Bogate dziedzictwo kulturowe	Transport publiczny niedostosowany do osób z niepełnosprawnością
Wiodący ośrodek sanatoryjny „Wital” z wyspecjalizowaną kadrą medyczną (NFZ)	Stosunkowo niska jakość usług uzdrowiskowych finansowanych z NFZ
Centrum Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży „MARZENIA” z wyspecjalizowaną kadrą medyczną	

Szanse	Zagrożenia
Dostępne uzbrojone tereny inwestycyjne Współpraca z innymi uzdrowiskami Członkostwo w Stowarzyszeniu Uzdrowisk Warmii i Mazur Stosunkowa duża dostępność infrastruktury publicznej	
Zwiększenie zainteresowania lecnictwem uzdrowiskowym w społeczeństwie Zwiększone nakłady NFZ do świadczeń uzdrowiskowych	Konkurencyjność wieloletnich uzdrowisk Rosnąca konkurencja na rynku usług uzdrowiskowych w województwie warmińsko-mazurskim
Szanse	Zagrożenia
Rozbudowa kompleksu uzdrowiskowego o inwestycje prywatne Pozyskiwanie środków z funduszy zewnętrznych na inwestycje proekologiczne i infrastruktury uzdrowiskowej Wzrastające potrzeby usług uzdrowiskowych po przebytej chorobie COVID-19 Dostępność środków zewnętrznych (Polska Wschodnia, KPO, NFOŚ) Napływ i aktywność inwestorów strategicznych	Ograniczenie nakładów publicznych na lecnictwo uzdrowiskowe Problemy finansowe publicznej służby zdrowia i związane z tym problemy z dostępnością usług Niedobory kadrowe w kraju (lekarze specjaliści, pielęgniarki, fizjoterapeuci) Brak szerokiego zaplecza kadry medycznej o odpowiednich kompetencjach

Zródło: opracowanie własne

Tabela 10. Analiza SWOT w obszarze turystyczno-rekreacyjnym

Mocne strony	Słabe strony
Całoroczna oferta turystyczna Atrakcje turystyczne (np. dziedzictwo historyczne, ścieżki pieszkie i rowerowe, Piękna Góra, Safari, basen, kąpielisko miejskie) Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej Potencjał turystyki hobbystycznej (np. rowerowej, kamperowej, rodzinnej) Oferta kulturalna (imprezy ogólnopolskie, Dom Kultury, biblioteki, Izba Regionalna „Muzeum	Wciąż widoczne braki w infrastrukturze turystyczno – rekreacyjnej (m.in. oznakowane ścieżki rowerowe/trasy rowerowe) Niewykorzystany potencjał dla turystyki rowerowej Brak produktów turystycznych Niewystarczające nakłady na promocję

Szanse	Zagrożenia
Ziemi Goldapskiej im. M.M. Ratasiewicza”, świetlice wiejskie) Imprezy o charakterze cyklicznym (np. Bieg Jaćwingów) Zwiększony ruch turystyczny, w tym zagraniczny Oferta turystyki medycznej Rosnąca popularność turystyki weekendowej Rozpoznawalność województwa warmińsko-mazurskiego, jako miejsca o dużej atrakcyjności turystycznej Rozwijający się sektor turystyki osób ze szczególnymi potrzebami (osób	Konkurencja obiektów komercyjnych świadczących usługi substytucyjne (ośrodki „SPA & Wellness”, ośrodki „rehabilitacyjne”) Duża atrakcyjność turystyczna innych ośrodków w województwie warmińsko-mazurskim Brak współpracy podmiotów branży turystycznej (brak liderów)
Szanse	Zagrożenia
z niepełnosprawnościami, seniorów, hobbystów (np. rowerowe) Moda na aktywność i zdrowy tryb życia oraz promowanie prozdrowotnego stylu życia Moda na usługi SPA/slowlife	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 11. Analiza SWOT w obszarze przestrzenno-środowiskowym

Mocne strony	Słabe strony
Położenie na obszarze transgranicznym, bliskość granicy z Litwą i Rosją Bogate walory przyrodnicze i lecznicze gminy, walory objęte ochroną prawną Duża liczba jezior (12) Czyste środowisko naturalne Bogactwa naturalne (złoża żwirów, pospólek, piasków, borowiny, wody mineralne lecznicze) Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa Budowanie, rozbudowanie infrastruktury drogowej (drogi, ścieżki pieszo-rowerowe, oświetlenia),	Peryferyjne położenie od większych ośrodków miejskich Słaba dostępność komunikacyjna (braki infrastrukturalne: autostrady, dróg ekspresowych, kolei) Słabo zurbanizowana gmina (6%, a w przypadku miasta ok. 30%) Słabo rozwinięty system komunikacji zbiorowej Brak alternatywnych źródeł energii Sezonowe zanieczyszczenia (piece) Słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna, niedostatecznie rozwinięta infrastruktura gazowa Niska atrakcyjność osadnicza

Mocne strony	Słabe strony
Realizacja programów środowiskowych (wymiana źródeł ogrzewania, budowa przydomowych oczyszczalni ścieków) Wdrożona gospodarka niskoemisyjna (termomodernizacja budynków publicznych, wymiana pieców)	Niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców
Szanse	Zagrożenia
Rosnąca popularność wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz innych rozwiązań prośrodowiskowych Regulacje ogólnokrajowe zobowiązujące JST do podniesienia jakości środowiska Środki na nową przestrzeń publiczną (m.in. rewitalizacja, gospodarka niskoemisyjna)	Niewystarczające środki finansowe w programach prośrodowiskowych Wzrost udziału transportu indywidualnego skutkujący rosnącą zanieczyszczeniami komunikacyjnymi Brak kontroli nad spalaniem odpadów w paleniskach domowych

Źródło: opracowanie własne

Tabela 12. Analiza SWOT w obszarze społecznym

Mocne strony	Słabe strony
Spadek bezrobocia rejestrowanego Program dla seniorów („Opieka 75+”) Wystarczająca liczba obiektów oświatowych Zapewnione usługi bezpieczeństwa (policja, straż pożarna) Szeroka oferta wydarzeń kulturalno-sportowych organizowanych przez Gminę Dobrze funkcjonująca instytucja sportowa (Ośrodek Sportu i Rekreacji) Kluby sportowe i stowarzyszenia Zaangażowanie społeczne mieszkańców Organizacje pozarządowe Prężnie działająca Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap Członkostwo w sieci miast Cittaslow	Starzejące się społeczeństwo Ujemny przyrost naturalny Ujemne saldo migracji Odpływ wykształconej młodzieży Malejąca liczba osób pracujących Niskie dochody mieszkańców Duża liczba osób długotrwale bezrobotnych w strukturze bezrobotnych Duża liczba osób korzystających z OPS (11,22%) Niska przedsiębiorczość Brak oferty kulturalnej dla wszystkich grup wiekowych Słaby dostęp do służby zdrowia Słaba specjalistyczna ochrona zdrowia

Szanse	Zagrożenia
Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców Polityka prorodzinna Systematyczny wzrost jakości życia społecznego	Emigracja zarobkowa do większych miast Zmniejszająca się liczba osób w wieku produkcyjnym Niekorzystne globalne trendy demograficzne Wzrost problemów społecznych wynikających z pandemii COVID-19 Mało elastyczny system kształcenia zawodowego w Polsce Słaba współpraca sfery gospodarczej i sfery edukacji zawodowej Problemy finansowe publicznej służby zdrowia i związane z tym problemy z dostępnością usług Zmiany przepisów dot. gospodarki niskoemisyjnej

Źródło: opracowanie własne

Tabela 13. Analiza SWOT w obszarze gospodarczym

Mocne strony	Słabe strony
Bliskość granicy z Rosją (sąsiedztwo z Obwodem Kaliningradzkim) i Litwą Współpraca z Litwą (m.in. realizacja wspólnych projektów) Brak przemysłu ciężkiego Duże możliwości inwestycyjne (tereny inwestycyjne uzdrowiskowe i nie uzdrowiskowe) Status miasta uzdrowiskowego	Słabo rozwinięte małe i średnie podmioty gospodarcze Mała różnorodność działalności gospodarczej Słabo rozwinięty sektor usług okołoturystycznych Niska konkurencyjność gminy Długotrwałe bezrobocie oraz odpływ wykształconej młodzieży
Szanse	Zagrożenia
Wzrastająca aktywność przedsiębiorcza Rozbudowa sieci technicznych Tereny pod nowe inwestycje Trendy demograficzne sprzyjające wzrostowi popytu na usługi medyczne (wzrost długości życia: konieczność budowy zaplecza geriatrycznego oraz zaspokajania potrzeb osób niesamodzielnych i niepełnosprawnych, rosnące zapotrzebowanie na świadczenia rehabilitacyjne, wzrost dzietności: konieczność kompleksowego	Emigracja zarobkowa Konkurencyjność większych miejscowości Ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej wynikające z posiadanego statusu miasta uzdrowiskowego Niewystarczające uwarunkowana formalno-prawne do realizacji inwestycji w ramach Partnerstwa Publiczno-Prywatnego Niestabilna sytuacja społeczno-gospodarcza spowodowana pandemią COVID-19

Szanse	Zagrożenia
rozwiązywania problemów zdrowotnych dzieci i młodzieży)	Brak zagwarantowanych środków w nowej perspektywie finansowej 2021-2027 i ograniczona ich dostępność

Źródło: opracowanie własne

3.3. Określenie kluczowych problemów i wyzwań stojących przed przyszłym uzdrowiskiem w szczególności tych, które stanowią barierę dla rozwoju turystyki i rekreacji

Lecznictwo uzdrowiskowe jako integralna część systemu opieki zdrowotnej (art. 4.1 Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych), funkcjonuje w turbulentnym, zmiennym otoczeniu. Rozwój podmiotów świadczących usługi lecznictwa uzdrowiskowego jest ograniczany i hamowany przez szereg barier i utrudnień o charakterze:

- prawnym (m.in. niepewna sytuacja w zakresie kontraktowania lecznictwa uzdrowiskowego, coroczne kontraktowanie świadczeń, zbyt sztywne i zbiurokratyzowane zasady przygotowywania ofert do kontraktów dla NFZ na świadczenia zdrowotne);
- ekonomicznym (m.in. sytuacja gospodarcza Polski, niekorzystna sytuacja w sektorze finansów publicznych, zbyt niskie nakłady na lecznictwo uzdrowiskowe);
- Infrastrukturalnym;
- marketingowym (m.in. brak spójnej koncepcji promocji marki uzdrowiska polskie w Europie i na świecie, Niedostateczna promocja polskiej oferty uzdrowiskowej, na rynku międzynarodowym, ale przede wszystkim krajowym, która jest efektem niskich nakładów finansowych na promocję);
- społeczno-politycznym (m.in. brak kompleksowej strategii w dziedzinie rozwoju leczenia uzdrowiskowego, zmieniająca się w wyniku elekcji władza ustawodawcza, wykonawcza i samorządowa, które na ogół nie kontynuują opracowanych przez poprzedników strategii rozwoju, dotyczy to także turystyki oraz sytuacji uzdrowisk);
- socjologicznym (negatywne stereotypy dotyczące leczenia uzdrowiskowego i uzdrowisk, tj.: lecznictwo uzdrowiskowe oraz pobyt w uzdrowisku są to wczasy za pieniądze NFZ; pobyt w sanatorium dotyczy tylko ludzi starszych i schorowanych)⁶⁷.

Oprócz powyższych barier, poniżej przedstawiono kluczowe problemy i wyzwania, jakie stoją przed uzdrowiskiem Gołdap, które zostały określone na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT, konsultacji społecznych w formie spotkań oraz ankiety on-line.

Podczas opracowywania niniejszego dokumentu wyróżniono **bariery dla rozwoju funkcji uzdrowiskowych, turystycznych i rekreacyjnych w Gołdapi**:

- słaba dostępność infrastruktury uzdrowiskowej finansowanej z NFZ;
- brak alternatywnych szpitali i sanatoriów dla obecnych zakładów leczniczych;
- brak inwestycji w sektorze turystyczno-uzdrowiskowym;

⁶⁷ J. Szymańczyk, *Bariera rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego, XVIII Kongres Uzdrowisk Polskich, Muszyna 2009*

- położenie uzdrowiska daleko od miasta – mało widać kuracjuszy w mieście i lokalne firmy z tego nie korzystają;
- brak oferty weekendowej i kilkudniowej skierowanej do regionu;
- brak rozpoznawalności uzdrowiska w skali regionu i Polski;
- duża konkurencja turystyczna w regionie;
- brak oferty zbudowanej w oparciu o przewagi konkurencyjne (czyli o turystykę medyczną);
- Gołdap ma ośrodek rehabilitacyjny o światowej renomie, a mieszkańcy o tym nie widzą;
- peryferyjne położenie (względem odległości do większych miejscowości);
- niedostateczna dostępność komunikacyjna (drogi, transport publiczny), w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- niewystarczająca liczba atrakcji turystycznych (np. ścieżek/tras rowerowych);
- niewystarczająca liczba atrakcji całorocznych;
- brak spójnego systemu informacji leczniczej i turystycznej;
- niewystarczająca wykwalifikowana kadra medyczna;
- słaba komunikacja samorządu Gołdapi z mieszkańcami gminy, a jednocześnie słabe zaangażowanie mieszkańców w sprawy rozwoju uzdrowiska.

Ponadto podczas konsultacji społecznych zwrócono uwagę na **szanse rozwojowe funkcji uzdrowisko-turystycznej** Gołdapi poprzez rozbudowę oferty uzdrowiskowo-rekreacyjnej. W tym celu wyszczególnia się zadania wskazane w podrozdziale 4.1. *Wizja rozwoju Gminy Gołdap, jako ośrodka uzdrowiskowo-rekreacyjnego*, które przyczynią się do:

- rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego w Gołdapi poprzez budowę zakładów lecznictwa uzdrowiskowego oraz urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego;
- rozwoju funkcji turystyki medycznej, usług SPA & Wellness;
- rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej Gołdapi poprzez uatrakcyjnienie dostępnej oferty turystyczno-rekreacyjnej i budowę oferty turystycznej całorocznej;
- rozwoju wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych;
- zahamowanie odpływu mieszkańców poprzez podniesienie jakości życia w gminie;
- zachowanie wysokiej jakości środowiska naturalnego poprzez realizację programów prośrodowiskowych.

Tak sprecyzowane wyzwania wskazane w *Planie rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027* doprowadzą do osiągnięcia szczegółowych rezultatów opisanych w podrozdziale 7. *Plan finansowy* i tym samym przyczynią się do usunięcia opisanych wcześniej barier, jakie występują w sferze uzdrowiskowo-turystycznej w Gołdapi.

4. Planowane zadania w ramach *Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027*

4.1. Wizja rozwoju Gminy Gołdap jako uzdrowiska i ośrodka turystyczno-rekreacyjnego

Wizja gminy przedstawia pożądaną stan miejscowości i okolic, do którego władze samorządowe, przedsiębiorcy i mieszkańcy Gołdapi będą dążyć. Dobra wizja powinna być ambitna, ale przede wszystkim realna i ma swoim brzmieniem motywować wszystkich do realizacji zakładanych celów.

Wizją rozwoju uzdrowiska w Gołdapi jest:

Gołdap – Mazurski Zdrój, uzdrowisko przyjazne kuracjom – dostępna publiczna infrastruktura uzdrowska i atrakcyjna oferta turystyczna wzmacniająca potencjał turystyki medycznej.

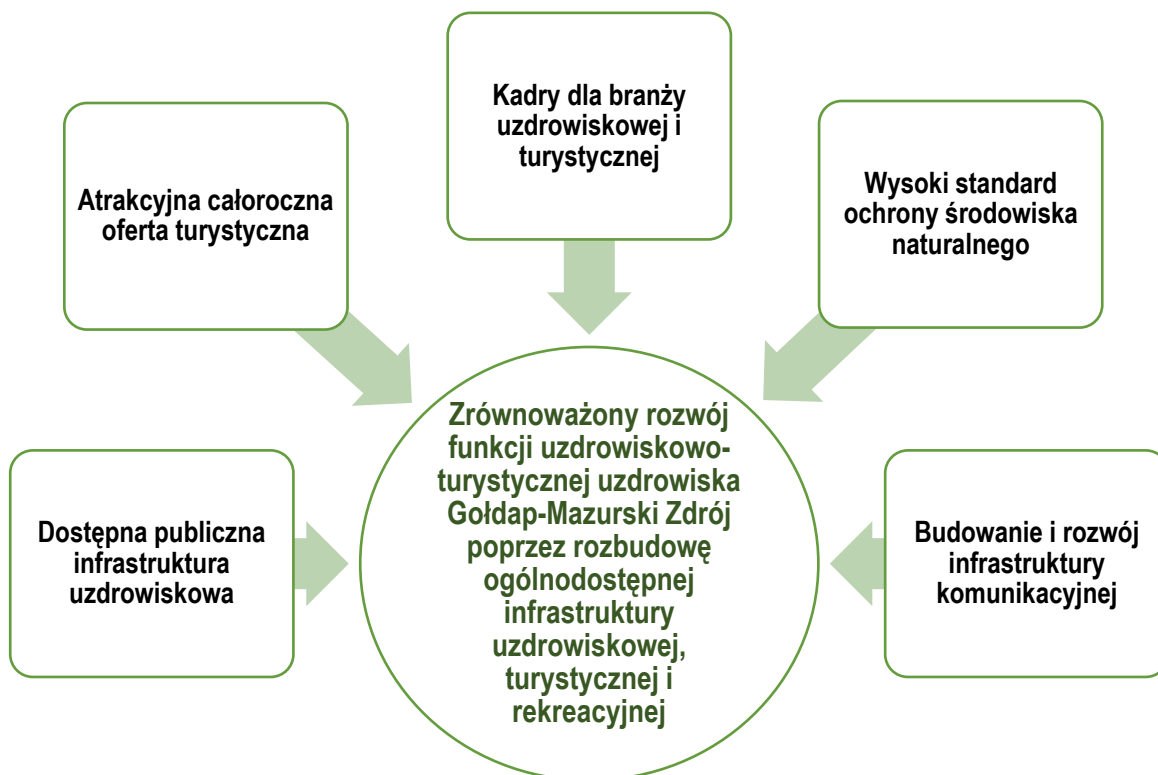
Efektom realizowanych działań w ramach *Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027* będzie nie tylko poprawa dostępności i jakości świadczonych usług uzdrowskich wraz z infrastrukturą uzdrowską, ale również stworzenie całorocznej oferty turystycznej. Zadania te przełożą się na ożywienie społeczno-gospodarcze Gołdapi oraz poprawę jakości przestrzennej, środowiskowej oraz infrastruktury technicznej.

W części analitycznej niniejszego dokumentu oraz podczas konsultacji społecznych (spotkań, badania ankietowego) zdiagnozowano problemy oraz potrzeby miejscowości uzdrowskiej. Uzdrowisko w Gołdapi funkcjonuje ponad dwadzieścia lat, jednakże pomimo realizacji wielu ważnych dla rozwoju uzdrowiska inwestycji w ostatniej dekadzie oraz promocji, uzdrowisko w Gołdapi wciąż nie jest rozpoznawalne w skali kraju. W celu rozwoju uzdrowiska niezbędne jest wykreowanie produktów turystycznych, zbudowanie rozpoznawalnej marki uzdrowiska oraz wykorzystanie potencjału przyrodniczego regionu. Dlatego też celem głównym *Planu rozwoju uzdrowiska Gołda na lata 2021-2027* jest:

Zrównoważony rozwój funkcji uzdrowsko-turystycznej uzdrowiska Gołdap-Mazurski Zdrój poprzez rozbudowę ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej, turystycznej i rekreacyjnej.

Na potrzeby *Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027* zdefiniowano 5 celów o charakterze strategicznym związane z budową infrastruktury uzdrowskiej, z budową oferty turystyczno-rekreacyjnej, rozwojem kadry uzdrowskiej i turystycznej, z poprawą jakości środowiska, a także z poprawą dostępności komunikacyjnej. Każdemu celowi strategicznemu przyporządkowano cele operacyjne i kierunki działań.

Schemat 3. Cel główny i cele strategiczne Planu rozwoju uzdrowiska Goldap na lata 2021-2027

Źródło: opracowanie własne

Najważniejszym zadaniem, jakie stoi przed Gminą Goldap jest **rozwój uzdrowiska** wraz z **poszerzeniem oferty turystyczno-rekreacyjnej dla całych rodzin**. Co prawda w dzielnicy uzdrowiskowej znajduje się po jednym sanatorium i szpitalu, ale zainteresowanie kuracjuszy leczeniem w Goldapi jest na tyle wysokie, że rozwój o kolejne zakłady lecznictwa uzdrowiskowego jest uzasadniony. Wynika to ze stanu obłożenia w istniejących podmiotach i wywiadów z właścicielami zakładów leczniczych.

Dodatkowo, popyt na usługi uzdrowiskowe wzrasta przez ozdrowieńców po przebytych COVID-19, którzy zmagają się z powikłaniami po chorobie – szczególnie w obrębie układu oddechowego, krążeniowego, neurologicznego i psychicznego. Dlatego też rząd Rzeczypospolitej Polskiej finansuje program rehabilitacji, który pozwoli pacjentom wrócić do zdrowia i normalnego codziennego funkcjonowania. Ekspert z dziedziny medycyny są zgodni, że popyt na takie usługi będzie wzrastać przez następne lata.

Dodatkowym atutem jest pogłębiający się proces starzenia się społeczeństwa, moda na zdrowy tryb życia oraz większa zamożność społeczeństwa. W związku z ostatnim czynnikiem, na polskim rynku usług turystyki uzdrowiskowej obserwowane są nowe trendy. Wzrastający udział tzw. kuracjuszy pełnopłatnych, którzy samodzielnie podejmują decyzję o wyborze konkretnego uzdrowiska, sprawia, że szczególnego znaczenia nabiera atrakcyjność uzdrowisk oraz ich zdolności do zaspokojenia wciąż zmieniających się potrzeb turystów. Kuracjusze komercyjni mają zazwyczaj większe możliwości finansowe, dysponują krótszym czasem, który mogą poświęcić na wyjazd. Mają również inne oczekiwania związane z pobytem w sanatorium niż kuracjusze, których pobyt w uzdrowisku refunduje NFZ. Walory przyrodolecnicze

i klimatyczne przestają być decydującym motywem wyboru danego uzdrowiska. Dlatego też uzdrowiska w Polsce stopniowo przekształcają się w multifunkcyjne ośrodki zdrowia, turystyki, sportu i rekreacji, kultury, oferując szeroki wachlarz usług dla kuracjuszy oraz wczasowiczów. Już dawno uzdrowiska odeszły od pełnienia jednej funkcji – leczenia⁶⁸. Na dzień dzisiejszy w uzdrowisku Gołdap przeważają kuracjusze skierowani z NFZ. Jednakże sytuacja mogłaby się zmienić po otwarciu **kolejnych zakładów leczenia uzdrowiskowego, które będą wyposażone w nowoczesny sprzęt, obsługiwany przez wykwalifikowaną kadrę medyczną**. Uzupełnieniem nowego wizerunku uzdrowiska będzie **dotychczasowa oraz nowa i ogólnodostępna infrastruktura wzmacniająca potencjał turystyczno-uzdrowiskowy Gołdapi**. Natomiast rekomenduje się **zagospodarowanie przestrzeni publicznych** wokół obecnego obiektu sanatoryjnego „Wital” pod funkcje związane z rekreacją i lecnictwem. **Zwiększenie atrakcyjności dzielnicy uzdrowiskowej wraz z profesjonalną ofertą uzdrowiskową może przełożyć się na pozyskanie nowych inwestorów**.

W ostatnich czasach obserwuje się znaczny wzrost liczby osób, które korzystają z usług turystyki tzw. weekendowej. Jednym z najczęściej wybieranym kierunkiem wycieczek weekendowych są Mazury i według dostępnej literatury są idealne dla osób, które preferują bierne formy odpoczynku. Natomiast gmina Gołdap za sprawą czystego powietrza, bogatego środowiska naturalnego, szlaków rowerowych i stoków narciarskich ma **potencjał do całorocznej turystyki aktywnej**. W tym celu należy rozwijać infrastrukturę sportową i rekreacyjną, tworzyć nowe oznakowane szlaki turystyczne, w tym rowerowe, a dla miłośników przyrody należy tworzyć przyrodnicze ścieżki edukacyjne.

Ważnym czynnikiem rozwoju uzdrowiska Gołdap jest **sieciowanie i współpraca branży turystyczno-uzdrowiskowej**, która wzmocni **kompleksową ofertę turystyczną Gminy**. Ponadto Gmina będzie kontynuowała współpracę z organizacjami pozarządowymi i biurami turystycznymi w celu poprawy i rozszerzenia bazy turystycznej. Niezmiernie ważna jest również promocja uzdrowiskowej i turystycznej oferty Gminy, dlatego też Gmina powinna podjąć współpracę z innymi samorządami w zakresie stworzenia promocji uzdrowiska i obszarów ochrony uzdrowiskowej (a w przyszłości uzdrowiskami) z województwa warmińsko-mazurskiego.

Otrzymanie i utrzymanie statusu uzdrowiska wiąże się z koniecznością spełniania dodatkowych obowiązków przez gminy, w tym związanych z **zachowaniem wymagań dotyczących środowiska**. Gminy uzdrowiskowe mogą utracić status uzdrowiska w wyniku niespełniania warunków dotyczących m.in. natężenia hałasu, zanieczyszczenia powietrza, czy wykorzystywania surowców naturalnych. Brak dbałości o stan środowiska naturalnego może prowadzić do obniżenia walorów uzdrowiskowych gmin oraz stanowić barierę w ich rozwoju. Zaniechanie działań w tym obszarze może ograniczyć pacjentom dostęp do leczenia uzdrowiskowego i rehabilitacji, których celem jest przywrócenie pacjentowi zdrowia lub możliwej do osiągnięcia samodzielności ruchowej i społecznej. Utrata statusu uzdrowiska może wpłynąć także na pogorszenie sytuacji ekonomicznej gmin uzdrowiskowych, m.in. z powodu braku podstaw do poboru opłaty uzdrowiskowej i otrzymania dotacji z budżetu państwa⁶⁹. Gmina podejmowała do tej pory działania prośrodowiskowe, które będą kontynuowane, w tym przede wszystkim działania związane z gospodarką niskoemisyjną.

⁶⁸ S. Królak, *Turystyka uzdrowiskowa w Polsce – rozważania nad istotą, determinantami i przyszłością*, Studenckie Koło Naukowe Public Relations SGGW w Warszawie, Warszawa 2021, s. 132.

⁶⁹ NIK, spełnianie wymogów określonych dla uzdrowisk, Nr ewid.179/2016/P/16/091/LSZ, LSZ.430.003.2016, Warszawa 2016, s. 17.

Ostatni zapisany cel strategiczny dotyczy **poprawy dostępności komunikacyjnej Gminy**. Ważne jest, aby kuracjusze przyjeżdżający do uzdrowiska Gołdap, mogli korzystać z ogólnodostępnej infrastruktury publicznej na terenie miasta i okolic. Na dzień dzisiejszy pomimo funkcjonowania komunikacji dowożącej pacjentów i mieszkańców do dzielnicy uzdrowskiej, tabor komunikacyjny nie jest dostosowany do osób ze szczególnymi potrzebami. Dodatkowym utrudnieniem dla kuracjuszy, turystów i mieszkańców jest transport publiczny łączący Gołdap z innymi miejscowościami, co może powodować barierę rozwoju turystyki w gminie, ale również może barierą w pozyskaniu wykwalifikowanej kadry.

Tabela 14. Cele strategiczne, operacyjne wraz z kierunkami działania i wskaźnikami Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027

CEL STRATEGICZNY I			
DOSTĘPNA PUBLICZNA INFRASTRUKTURA UZDROWISKOWA			
CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
1.1. Rozwój uzdrowiskowej przestrzeni publicznej	Budowa zakładów lecznictwa uzdrowiskowego Budowa/modernizacja urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego Promocja zdrowego trybu życia Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w dzielnicy uzdrowiskowej w niezbędną infrastrukturę techniczną Przygotowanie ofert inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów Unowocześnienie i rozbudowa infrastruktury technicznej w celu zwiększenia atrakcyjności inwestowania na terenie uzdrowiska Rozwój i modernizacja infrastruktury publicznej ogólnodostępnej Zapewnienie warunków do prowadzenia prawidłowego procesu leczenia uzdrowiskowego	Poprawa oferty Uzdrowiska Gołdap Wzrost konkurencyjności Uzdrowiska Gołdap Wzrost liczby kuracjuszy w Uzdrowisku Gołdap Wzrost ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowiskowej Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni publicznych – dostosowanie do funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej	Stacjonarne zakłady rehabilitacji leczniczej [szt.] Pacjenci/kuracjusze leczenia stacjonarnie w zakładach rehabilitacji leczniczej [osoba] Kuracjusze leczenia stacjonarnie w szpitalach uzdrowiskowych i sanatoriach uzdrowiskowych [osoba] Kuracjusze leczenia w trybie ambulatoryjnym w szpitalach uzdrowiskowych i sanatoriach uzdrowiskowych [osoba] Liczba uzdrowiskowych zakładów przyrodoleczniczych, przychodni uzdrowiskowych [szt.]

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
	Poprawa stanu i standardu funkcjonującego obiektu sanatoryjnego i szpitala uzdrowiskowego Zagospodarowanie przestrzeni publicznych wokół obiektu sanatoryjnego pod funkcje związane z rekreacją i lecnictwem		
1.2. Rozwój infrastruktury wspierającej leczenie skierowanej do rodzin i osób starszych	Budowa infrastruktury przyjaznej osobom w podeszłym wieku Rozwój i modernizacja infrastruktury publicznej ogólnodostępnej Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej Rozwijanie istniejących urządzeń i budowa nowych Budowa siłowni na wolnym powietrzu Utworzenia przyjaznych i komfortowych miejsc długoterminowej opieki dla osób starszych Stworzenie oferty spędzania czasu wolnego i aktywnej rehabilitacji dla starszych kuracjuszy i mieszkańców	Poprawa stanu zdrowia mieszkańców Wzrost świadomości zdrowotnej mieszkańców Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni publicznych – dostosowanie do funkcji rekreacyjno-wypoczynkowy	Liczba nowej/zmodernizowanej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej [szt.] Liczba nowej/zmodernizowanej infrastruktury dla seniorów [szt.] Liczba atrakcji/produktów turystycznych dla dzieci [szt.]

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
	Stworzenie atrakcji/produktu turystycznego dla dzieci		
1.3. Budowanie i promocja oferty turystyki medycznej	Współpraca z innymi samorządami w zakresie stworzenia promocji uzdrowiska i obszarów ochrony uzdrowskiej z woj. warmińsko-mazurskiego Promocja uzdrowskiej i turystycznej oferty Gminy Współpraca Gminy z organizacjami pozarządowymi i biurami turystycznymi w celu poprawy i rozszerzenia bazy turystycznej Tworzenie nowoczesnych materiałów promocyjnych Rozwijanie kompleksowej oferty turystycznej Sieciowanie i współpraca branży turystyczno-uzdrowskiej	Wzrost konkurencyjności Uzdrowiska Gołdap Wzrost ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej Poprawa oferty Uzdrowiska Gołdap Wzrost liczby mieszkańców kuracjuszy i turystów korzystających z ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej Rozwój współpracy samorządowej oraz z innymi podmiotami w zakresie turystyki	Miejsca noclegowe na 1000 ludności [mśc.] Udzielone noclegi na 1000 ludności

CEL STRATEGICZNY II			
ATRAKCYJNA CAŁOROCZNA OFERTA TURYSTYCZNA			
CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
2.1. Rozwój szlaków turystycznych, pieszych i rowerowych	Tworzenie nowych oznakowanych szlaków turystycznych Rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych na terenie Gminy Tworzenie przyrodniczych ścieżek edukacyjnych	Zachęcanie mieszkańców i turystów do aktywnej turystyki rowerowej Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń i CO₂ do atmosfery związaną z tzw. emisją liniową Poprawa oferty turystycznej i rekreacyjnej Gminy Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i uzdrowskiej Gminy	Długość ścieżek rowerowych (dróg dla rowerów) [km]
2.2. Współpraca podmiotów turystycznych	Współpraca Gminy z organizacjami pozarządowymi i biurami turystycznymi w celu poprawy i rozszerzenia bazy turystycznej Zintegrowanie sieci informacji turystycznych Tworzenie wspólnych pakietów ofertowych Promocja produktów i usług lokalnych	Poprawa oferty turystycznej i rekreacyjnej Gminy Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i uzdrowskiej Gminy	Liczba zorganizowanych imprez wzmacniających promocję Gminy Gołdap [szt.] Liczba wypromowanych produktów i usług [szt.]

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
	Opracowanie i wdrożenie systemu identyfikacji oraz oznakowanie atrakcji turystycznych Utworzenie wspólnego kalendarza imprez Gminy z innymi podmiotami Realizacja projektów kulturalnych, artystycznych, o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym		
2.3. Kreowanie atrakcyjnych warunków rozwoju podmiotów turystycznych	Wspieranie rozwoju agroturystyki Wsparcie podmiotów z branży turystycznej i okołoturystycznej Wykreowanie markowych produktów turystycznych Systematyczne działania podnoszące jakość usług turystycznych Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, w tym zintegrowanego systemu e-promocji i e-informacji turystycznej	Poprawa oferty bazy turystycznej Gminy Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i uzdrowiskowej Gminy Promocja turystyczna Gminy Gołdap	Liczba wspartych podmiotów turystycznych [szt.] Liczba wypromowanych produktów turystycznych [szt.]

CEL STRATEGICZNY III			
KADRY DLA BRANŻY UZDROWISKOWEJ I TURYSTYCZNEJ			
CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
3.1. Wsparcie instytucjonalne kształcenia ustawicznego	Rozwój i promowanie kształcenia ustawicznego Podnoszenia kompetencji kadr związanych z lecznictwem uzdrowiskowym i turystyką Wspieranie rozwiązań zabezpieczających kadry medycznej Podnoszenie jakości kadr dla turystyki i usług uzdrowiskowych	Podnoszenie kompetencji kadr turystycznych i medycznych Wzrost zatrudnienia kompetencyjnej kadry w branży uzdrowiskowo-turystycznej	Liczba przeszkolonych osób związanych z lecznictwem uzdrowiskowym i turystyką [osoby] Liczba szkoleń związanych z lecznictwem uzdrowiskowym i turystyką [szt.]
3.2. Współpraca podmiotów leczniczych i branży turystycznej	Zintegrowanie sieci informacji leczniczych i turystycznych Promocja produktów i usług lokalnych	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i uzdrowiskowej Gminy	Liczba współpracujących podmiotów leczniczych i branży leczniczej [szt.]

CEL STRATEGICZNY IV WYSOKI STANDARD OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO			
CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
4.1 Monitoring i przeciwdziałanie okresowym zanieczyszczeniom powietrza	Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej Wsparcie wymiany wysokoemisyjnych na niskoemisyjne źródła ciepła Zakup niskoemisyjnego taboru Prowadzenie monitoringu czystości powietrza	Polepszenie jakości powietrza Zwiększenie liczby gospodarstw domowych ogrzewanych niskoemisyjnymi źródłami ciepła Łagodzenie skutków zmian klimatycznych	Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła [szt.] Liczba i moc wykorzystywanych na terenie gminy nowych ekologicznych źródeł energii [szt.] Liczba obiektów poddanych termomodernizacji [szt.] Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych [Mg CO₂/rok] Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej [MWh/rok] Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej [GJ/rok]
4.2 Poprawa gospodarki wodno-kanalizacyjnej	Budowa, rozbudowa, remonty sieci wodociągowej Budowa, rozbudowa, remonty sieci kanalizacyjnej Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków Modernizacja przepompowni ścieków	Zwiększenie atrakcyjności osadniczej Gminy Poprawa jakości życia mieszkańców Polepszenie jakości środowiska	Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności [%] Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności [%] Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności [%]

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
	Budowa nowych ujęć wody Modernizacja i rozbudowa systemu kanalizacji deszczowej Regularne kontrole jakości przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych		
4.3 Popularyzacja odnawialnych źródeł energii	Tworzenie warunków do rozbudowy instalacji OZE	Zwiększenie udziału energii pozyskiwanej z OZE	Liczba nowych instalacji odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy [szt.] Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE [szt.]
CEL STRATEGICZNY V BUDOWANIE I ROZWÓJ INFRASTRUKTURY KOMUNIKACYJNEJ			
CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
5.1 Zwiększenie dostępności komunikacji publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami	Zakup niskoemisyjnego taboru dostosowanego do osób ze szczególnymi potrzebami Funkcjonowanie sprawnego systemu komunikacji wewnątrz gminy	Minimalizacja liczby osób wykluczonych społecznie Polepszenie jakości powietrza Łagodzenie skutków zmian klimatycznych	Czynne przystanki autobusowe [szt.] Tabor komunikacji miejskiej przystosowany do przewozu osób niepełnosprawnych [szt.]

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
	Budowa/modernizacja dróg		Długość wybudowanej/ zmodernizowanej drogi [km]
5.2 Działania na rzecz rozwoju publicznego transportu łączącego Gołdap z innymi miejscowościami	Usprawnienie i organizacja zewnętrznej dostępności komunikacyjnej Gminy Rozwój systemów informatycznych wspierających obsługę pasażerów komunikacji publicznej	Wzrost dostępności komunikacyjnej Gminy Gołdap Wspieranie rozwoju zintegrowanego systemu transportu publicznego	Liczba nowych połączeń komunikacyjnych transportem zbiorowym [szt.]

Źródło: opracowanie własne

4.2. Kompleksowość i spójność wewnętrzna Planu rozwoju uzdrowiska

Zapewnienie powiązań pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami skutkować może lepszym i bardziej efektywnym działaniem zmierzającym do rozwoju uzdrowiska. Różnorodność działań podejmowanych w ramach rozwoju uzdrowiska, a także wszelkich działań około uzdrowiskowych (turystyczno-rekreacyjnych), zarówno z listy projektów podstawowych, jak i dodatkowych gwarantują komplementarność działań podejmowanych na obszarze Gołdapi, co również wpłynie na ożywienie i rozwój całego regionu.

Kompleksowość *Planu* poprzez wskazanie projektów w różnych wymiarach przyczyniają się do budowania marki Gołdapi, jako uzdrowiska i jego oferty turystyczno-uzdrowiskowej. Należy zwrócić uwagę, jak wiele zadań i projektów zdefiniowanych na poziomie listy zadań dodatkowych, wpisuje się w cele *Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027*, co jest potwierdzeniem ich przekrojowości i szerokiego oddziaływania na szereg zjawisk związanych z rozwojem Gołdapi.

Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna w *Planie rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027* została zapewniona dzięki skupieniu przedsięwzięć infrastrukturalnych (więcej podrozdział 3.1.4. *Lecznictwo uzdrowiskowe w gminie Gołdap*) zrealizowanych na przestrzeni dwóch okresów finansowania 2007-2013 oraz 2014-2020 w strefie uzdrowiskowej, które stworzyły warunki rozwoju uzdrowiska oraz budowania oferty turystyczno-uzdrowiskowej.

Komplementarność problemowa

Wybrane do realizacji przedsięwzięcia w ramach niższego dokumentu *Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap* są ze sobą wzajemnie powiązane, a także wzajemnie się dopełniają. Zadania inwestycyjne związane są z budową oraz modernizacją infrastruktury służących rozwojowi turystyczno-uzdrowiskowemu w Gołdapi.

Miasto zrealizowało wiele inwestycji wzbogacając zasoby uzdrowiskowe i turystyczne, wykorzystując możliwości, jakie niosą ze sobą zapisane środki unijne w ramach programów operacyjnych. Najważniejsze projekty komplementarne z zakresu działań związanych z rozwojem turystyczno-uzdrowiskowym zostały wskazane w podrozdziale 1.1. *Geneza powstania dokumentu*, m.in. odwierty, budowa tężni solnej, pijalni wód, groty solnej, parku kinezyterapeutyczny, jak również Parku Zdrojowego ale również inwestycje turystyczne, tj. budowa terenów rekreacyjnych, rozwój bazy sportów wodnych, rozbudowa plaży miejskiej, ścieżek rowerowych i wiele innych.

Komplementarność przedmiotowa

Komplementarność przedmiotowa, to działania i projekty uzupełniające się, które co do zasady realizowane są przez podmioty z podobnych branż – mowa tu szczególnie o przedsiębiorstwach uzdrowiskowych i turystycznych, hotelarskich, ale także związanych z działalnością kulturalną oraz samorządzie, który poprzez wielość swoich decyzji, działań i interwencji stwarza warunki lepszego rozwoju przedsiębiorcom i organizacjom działającym na obszarze Gołdapi.

W następnych dwóch podrozdziałach przedstawiono przedsięwzięcia inwestycyjne, które planuje się w ramach *Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap* realizować w latach 2021-2027. Projekty będą realizowane zarówno przez samorząd, jak również inwestorów prywatnych i wspólnie będą realizować zapisaną wizję

Gołdap – Mazurski Zdrój, uzdrowisko przyjazne kuracjom – dostępna publiczna infrastruktura uzdrowskowa i atrakcyjna oferta turystyczna wzmacniająca potencjał turystyki medycznej.

4.3. Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć

Poniżej przedstawiono projekty inwestycyjne zgłoszone przez Gminę Gołdap.

Tabela 15. Podstawowe przedsięwzięcia uzdrowskowe

Nazwa zadania nr 1	Budowa trasy pieszo-rowerowej do korso oraz przy ul. Wczasowej
Inwestor	Gmina Gołdap
Opis zadania	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej od ul. Kolejowej do korso w ul. Jeziorowej oraz wykonanie ścieżki rowerowej przy ulicy Wczasowej z wykonaniem nakładki z betonu asfaltowego. Wyposażenie przy w/w ciągach w urządzenia do kinezyterapii. Długości tras: ul. Wczasowa 1545 m, ul. Jeziorowa 300 m, ul. 1 Maja 1380 m.
Cel	Rozwój funkcji uzdrowskowo-rekreacyjnej poprzez udoskonalenie infrastruktury technicznej.
Realizacja celu szczegółowego	Atrakcyjna całoroczna oferta turystyczna
Okres realizacji	2022-2025
Nazwa zadania nr 2	Utworzenie ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż Jeziora Gołdap
Inwestor	Gmina Gołdap
Opis zadania	Budowa ciągu pieszo-rowerowego od plaży miejskiej do Leśnego Zakątka (przy sanatorium)
Cel	Rozwój funkcji uzdrowskowo-rekreacyjnej poprzez udoskonalenie infrastruktury technicznej.
Realizacja celu szczegółowego	Atrakcyjna całoroczna oferta turystyczna
Okres realizacji	2024-2025
Nazwa zadania nr 3	Inwestycje prozdrowsotne w strefie A uzdrowska
Inwestor	podmioty prywatne
Opis zadania	Budowa sanatorium, szpitala, domu opieki, kliniki itp.

Cel	Rozwój funkcji uzdrowiskowej miasta
Realizacja celu szczegółowego	Dostępna publiczna infrastruktura uzdrowiskowa
Okres realizacji	2022-2027
Nazwa zadania nr 4	Doposażenie i adaptacja pomieszczeń zakładu przyrodoleczniczego. Zagospodarowanie działki wokół zakładu przyrodoleczniczego – budowa wieży widokowej/ adaptacja tarasów widokowych
Inwestor	Gmina Gołdap
Opis zadania	Budowa i modernizacja infrastruktury i wyposażenie zakładów lecznictwa uzdrowiskowego albo/i budowa i modernizacja infrastruktury i wyposażenie podmiotów świadczących usługi sanatoryjne/uzdrowiskowe
Cel	Rozwój funkcji uzdrowiskowych i rekreacyjnych
Realizacja celu szczegółowego	Dostępna publiczna infrastruktura uzdrowiskowa
Okres realizacji	2023-2027
Nazwa zadania nr 5	Modernizacja tężni solankowych poprzez budowę klatki schodowej w celu poszerzenia oferty turystycznej oraz polepszenia warunków p.poż.
Inwestor	Gmina Gołdap
Opis zadania	Modernizacja tężni solankowych poprzez wymianę tarniny. Powierzchnia 3200 m ² . Przebudowa przepompowni wód solankowych przy tężniach.
Cel	Rozwój funkcji uzdrowiskowo-rekreacyjnej poprzez udoskonalenie infrastruktury technicznej
Realizacja celu szczegółowego	Dostępna publiczna infrastruktura uzdrowiskowa
Okres realizacji	2023-2027

Źródło: Urząd Miejski w Gołdapi

4.4. Lista dodatkowych projektów i przedsięwzięć kluczowych z punktu widzenia kompleksowego rozwoju uzdrowiska

Poniżej przedstawiono projekty dodatkowe, które będą realizowały cele *Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027*.

Tabela 16. Lista projektów dodatkowych

Lp.	Nazwa zadania	Opis zadania	Cel	Realizacja celu szczegółowego	Podmiot realizujący zadanie
Inwestycje turystyczne (infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, oferta turystyczna)					
1.	Tworzenie i porządkowanie terenów zielonych w celu zagospodarowania na potrzeby mieszkańców, turystów i kuracjuszy.	1) Rewitalizacja ciągów pieszych w parku miejskiego na Placu Zwycięstwa oraz wykonanie nowych nasadzeń. 2) Zaprojektowanie i urządzenie nowych terenów parkowych w dzielnicy uzdrowskiej wraz z budową małej architektury i urządzeń aktywności ruchowej. 3) Urządzenie zieleni niskiej i wysokiej w istniejących parkach i skwerach. 4) Założenie ogrodów sezonowych. 5) Założenie i urządzenie parku sensorycznego wraz z małą architekturą. 6) Rewitalizacja przestrzeni publicznej – tzw. Szpitalowy. W celu stworzenia parku przyrodniczo-rekreacyjnego wyposażonego w urządzenia aktywności ruchowej. Park przy szpitalu jako odnowienie historycznego założenia ogrodowego. Zaplecza Pl. Zwycięstwa jako miejsca mocno	Poprawa pozycji konkurencyjnej Gołdapi w aspekcie ośrodka turystyczno-uzdrowskiego	Dostępna publiczna infrastruktura uzdrowska	Gmina Gołdap

Lp.	Nazwa zadania	Opis zadania	Cel	Realizacja celu szczegółowego	Podmiot realizujący zadanie
		zurbanizowane w 4 kierunkach świata wokół Pl. Zwycięstwa. 7) Budowa urządzeń retencyjnych związanych z gospodarką wodną i dostosowaniem przestrzeni miejskiej do skutków zmian klimatu (ulewne deszcze, lokalne podtopienia) np. małe zbiorniki retencyjne, ogrody deszczowe.			
2.	Budowa zaplecza plenerowego działalności kulturalnej Domu Kultury w Gołdapi.	Budowa zaplecza plenerowego działalności kulturalnej Domu Kultury w Gołdapi. Planowany projekt jest dwupłaszczyznowy - zawiera zarówno składnik inwestycyjny, jak i działania dotyczące sfery społeczno – kulturalnej. Głównym założeniem jest budowa amfiteatru w dzielnicy uzdrowskiej na ok. 500 miejsc ze sceną wielkości 10 na 8 metrów z niewielkim zapleczem organizacyjno - socjalnym. Budowa amfiteatru uzasadniona jest potrzebą zagospodarowania miejsca, które można wykorzystać na organizację różnorodnych imprez plenerowych bez konieczności wynajmowania scen i ponoszenia związanych z tym kosztów. Obok organizowanych jak dotąd koncertów i wydarzeń, planowane jest zainicjowanie w ramach projektu nowego działania – „Festiwalu Kultur” angażującego	Rozwój dziedzictwa kulturowego poprzez udostępnianie przestrzeni oraz budowę zintegrowanych produktów turystycznych	Dostępna publiczna infrastruktura uzdrowska	Gmina Gołdap

Lp.	Nazwa zadania	Opis zadania	Cel	Realizacja celu szczegółowego	Podmiot realizujący zadanie
		partnerów z różnych miast pogranicza polsko – litewskiego, w tym z miast Cittaslow.			
3.	Rozwój turystyki w uzdrowisku Gołdap	Kompleksowe (spójne i estetyczne) oznakowanie turystyczne gminy Gołdap. Witacze na wjeździe do miasta, tablice informujące o dzielnicy uzdrowskiej na wjazdach do Gołdapi, tabliczki kierunkowe w mieście kierujące nad jezioro, do dzielnicy uzdrowskiej, do Izby Regionalnej, na Piękną Górę, do kwatery Robinson do innych obiektów i atrakcji turystycznych. Wykonanie tablic informujących o turystycznych atrakcjach gminy (lokalizacje do rozważenia). Przygotowanie zestawu materiałów informacyjno-promocyjnych: wydawnictwo albumowe o Gołdapi, przewodnik turystyczny, mapy ze szlakami. Wszystkie elementy ujęte w projekcie z dostosowaniami dla osób z różnymi potrzebami.	Poprawa oznakowania tras rowerowych wraz z ich promocją	Atrakcyjna całoroczna oferta turystyczna	Gmina Gołdap
Inwestycje środowiskowe (zielone i niebieskie inwestycje, gospodarka niskoemisyjna)					
4.	Rewitalizacja (modernizacja) gminnych budynków mieszkalnych	Wzmocnienie fundamentów oraz stropów, elewacja z dociepleniem, wymiana pokrycia dachowego z dociepleniem, zmiana źródła ogrzewania na ekologiczne.	Poprawka warunków zamieszkania,	Wysoki standard ochrony środowiska naturalnego	Gmina Gołdap

Lp.	Nazwa zadania	Opis zadania	Cel	Realizacja celu szczegółowego	Podmiot realizujący zadanie
			realizacja Programu Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Gołdap		
5.	Modernizacja i rozbudowa oświetlenia drogowego w Gminie Gołdap	Montaż nowych punktów oświetlenia dróg oraz skrzyżowań, przejść dla pieszych oraz modernizacja istniejącego wraz z uruchomieniem centralnego systemu sterowania.	Poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym w gminie Gołdap	Wysoki standard ochrony środowiska naturalnego	Gmina Gołdap
6.	Przebudowa i rozbudowa kanalizacji deszczowej w Gołdapi	Budowa kanalizacji deszczowej wraz z separatorami substancji ropopochodnych	Ograniczenie zanieczyszczeń ziemi	Wysoki standard ochrony środowiska naturalnego	Gmina Gołdap
7.	Modernizacja przepompowni ścieków i budowa nowych ujęć wody	Modernizacja przepompowni ścieków przy ul. Żeromskiego, ze względu na ciągle istniejące skażenie związkami tri i tetrachloroetenu wybudowanie 2 studni głębinowych poza terenem ujęcia wody w Gołdapi.	Przystosowanie infrastruktury technicznej do zwiększonych potrzeb	Wysoki standard ochrony środowiska naturalnego	Gmina Gołdap

Lp.	Nazwa zadania	Opis zadania	Cel	Realizacja celu szczegółowego	Podmiot realizujący zadanie
			wynikających z rozwoju miasta		
8.	Nowe źródło energii elektrycznej ma potrzeby oczyszczalni ścieków	Budowa instalacji fotowoltaicznej do zasilenia nowych urządzeń technologicznych oczyszczalni ścieków	Poszanowanie energii w ramach realizacji Planu gospodarki niskoemisyjnej Gminy Gołdap	Wysoki standard ochrony środowiska naturalnego	Gmina Gołdap
9.	Modernizacja przepompowni wody oraz modernizacja oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną	Zakres rzeczowy: budowa przepompowni wody na potrzeby SSSE w Gołdapi i przejścia granicznego, budowa sieci kanalizacyjnej na terenie miasta - ul. Konstytucji 3 Maja (lewa strona od Osiedla I po Piękną Górę), długość sieci ok. 1.100,00 m, ul. Wojska Polskiego (prawa strona od ul. Pod Piękną Górą przez zjazd na Rostek po zjazd na Jabłońskie), długość sieci ok. 1.500,00 m, modernizacja urządzeń na miejskiej oczyszczalni w Gołdapi , m.in. obudowa stacji mechanicznego oczyszczania ścieków oraz modernizacja sita, agregat prądotwórczy oraz modernizacja przepompowni ścieków przy ul. Nadbrzeżnej	Przystosowanie infrastruktury technicznej do zwiększonych potrzeb wynikających z rozwoju miasta	Wysoki standard ochrony środowiska naturalnego	Gmina Gołdap

Lp.	Nazwa zadania	Opis zadania	Cel	Realizacja celu szczegółowego	Podmiot realizujący zadanie
10.	Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wraz z przebudową przepompowni ścieków, przebudowa kolektora kanalizacji ciśnieniowej dla potrzeb strefy uzdrowskiej	Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wraz z przebudową przepompowni ścieków, przebudowa kolektora kanalizacji ciśnieniowej dla potrzeb strefy uzdrowskiej	Przystosowanie infrastruktury technicznej do zwiększonych potrzeb wynikających z rozwoju miasta	Wysoki standard ochrony środowiska naturalnego	Gmina Gołdap
Komunikacja (transport, infrastruktura drogowa, ścieżki rowerowe i piesze)					
11.	Rewitalizacja ulicy Lipowej w Gołdapi	Przebudowa ulicy ze zmianą parametrów technicznych drogi, nowymi urządzeniami bezpieczeństwa ruchu, nową organizacją ruchu i modernizacją infrastruktury podziemnej	Usprawnienie i skrócenie czasu dojazdu do strefy uzdrowskiej nad Jeziorem Gołdap	Budowanie i rozwój infrastruktury komunikacyjnej	Gmina Gołdap
12.	Budowa dróg i parkingu w strefie rekreacyjnej	Budowa drogi na terenach rekreacyjnych nad Jeziorem Gołdap wraz z budową parkingu	Rozwój funkcji uzdrowsko-rekreacyjnej poprzez udoskonalenie infrastruktury technicznej.	Budowanie i rozwój infrastruktury komunikacyjnej	Gmina Gołdap

Źródło: opracowanie własne

5. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno-społeczno-gospodarczego gminy i regionu

Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 jest zgodny z obecnie obowiązującą średniookresową strategią rozwoju kraju, tj. *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020* (z perspektywą 2030 roku) oraz założeniami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*, określającej nowe ramy i zasady prowadzenia polityki rozwoju. Natomiast na szczeblu regionalnym *Plan* jest zgodny z *Warmińsko Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego, ze Strategią Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025*.

5.1. Strategia na rzecz Odpowiedzialności Rozwoju do roku 2020 z perspektywą 2030 roku

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. i jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Głównym celem SOR jest *Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym*.

W Strategii wyszczególniono także cele szczegółowe:

- I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);
 - II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);
 - III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE).
- oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.

Tabela 17. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Goldap na lata 2021-2027 z SOR

Plan rozwoju uzdrowiska Goldap na lata 2021-2027		Cele szczegółowe* i obszary wspierające**) – Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju																	
		Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną					Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony		Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu						Obszary wspierające				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
I	I.1						x							x					
	I.2																		
	I.3					x													
II	II.1																		
	II.2					x													
	II.3																		
III	III.1							x											
	III.2																		
IV	IV.1																	x	
	IV.2																	x	
	IV.3																	x	
V	V.1															x			
	V.2															x			

*Obszary: 1. Reindustrializacja, 2. Rozwój innowacyjnych firm, 3. Małe i średnie przedsiębiorstwa, 4. Kapitał dla rozwoju, 5. Ekspansja zagraniczna, 6. Spójność społeczna, 7. Rozwój zrównoważony terytorialnie, 8. Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, 9. Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, 10. E-państwo, 11. Finanse publiczne, 12. Efektywność wykorzystania środków UE,

**Obszary wspierające: 1. Kapitał ludzki i społeczny, 2. Cyfryzacja, 3. Transport, 4. Energia, 5. Środowisko, 6. Bezpieczeństwo Narodowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie SOR

5.2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa. Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Cel główny i cele szczegółowe polityki regionalnej Cel główny polityki regionalnej do roku 2030 realizowany będzie w oparciu o uzupełniające się trzy cele szczegółowe:

Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo.

1.1.1. Tworzenie warunków do dalszego rozwoju konkurencyjnej gospodarki we wschodniej Polsce.

1.1.2. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją.

- 1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze.
- 1.3. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych.
- 1.4. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.

Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.

- 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego.
- 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym.
- 2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach.

Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

- 3.1. Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem.
- 3.2. Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym.
- 3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych.
- 3.4. Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej.

Tabela 18. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 z KSRR 2030

Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027		Cele szczegółowe Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030											
		Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym					Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych			Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie			
		1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	3.3	3.4
I	I.1	x											
	I.2					x							
	I.3												
II	II.1												
	II.2					x	x	x					
	II.3												
III	III.1						x						
	III.2												
IV	IV.1					x							
	IV.2					x							
	IV.3												
V	V.1					x							
	V.2					x							

Źródło: opracowanie własne na podstawie KSRR

5.3. Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego jest najważniejszym regionalnym dokumentem strategicznym. Celem głównym Strategii województwa jest: spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy. Cel główny będzie możliwy do zrealizowania poprzez realizację poniższych celów strategicznych:

Cel strategiczny 1: Kompetencje przyszłości

1.1 Użyteczne kwalifikacje i kompetencje

1.2 Nowoczesne usługi

1.3 Profesjonalne organizacje

Cel strategiczny 2: Inteligentna produktywność

1.1. Satysfakcjonująca praca

1.2. Inteligentna specjalizacja

1.3. Wysoka konkurencyjność

Cel strategiczny 3: Kreatywna aktywność

3.1 Inspirująca twórczość

3.2 Efektywna współpraca

3.3 Ukształtowana tożsamość

Cel strategiczny 4: Mocne fundamenty

1.1. Silny kapitał społeczny

1.2. Optymalna infrastruktura rozwoju

1.3. Wyjątkowe środowisko przyrodnicze

Tabela 19. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 z Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027		Cele strategiczne Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego											
		Kompetencje przyszłości			Inteligentna produktywność			Kreatywna aktywność			Mocne fundamenty		
		1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	4.3
I	I.1		x										
	I.2												
	I.3						x		x	x			
II	II.1												
	II.2				x		x			x			
	II.3				x								
III	III.1	x											
	III.2												
IV	IV.1												
	IV.2												
	IV.3												
V	V.1											x	x
	V.2		x									x	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

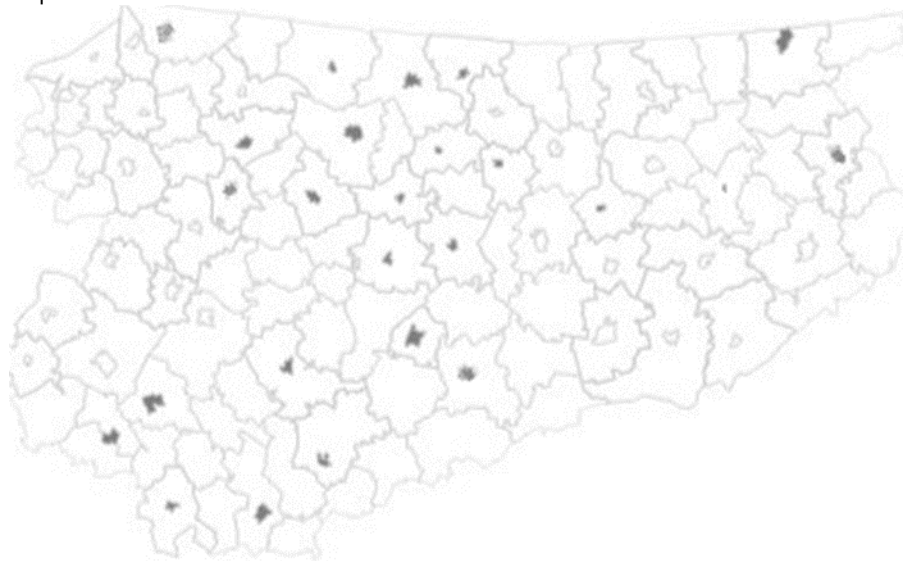
W Strategii Województwa Warmińsko-Mazurskiego *Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego* wyszczególniono obszary strategicznej interwencji (OSI). Obszary strategicznej interwencji zostały wyróżnione poprzez integrację dwóch podejść – regionalnego i krajowego. W *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* wskazano kilka obszarów funkcjonalnych, których zasięgi odpowiadają celom realizacji polityki rozwoju

województwa. Drugie, regionalne kryterium wyodrębnienia OSI opiera się o wieloletnią współpracę partnerów/jednostek samorządu terytorialnego.⁷⁰

Zgodnie ze strategią województwa Gmina Gołdap wskazana jest w dwóch obszarach strategicznej interwencji:

1. OSI Miasta CITTASLOW w porównaniu z innymi OSI charakteryzuje jeden z większych ubytków ludności oraz spółek z udziałem zagranicznym, a także niewielki wzrost zamożności. Wzrost liczby osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców jest najniższy wśród wszystkich wyodrębnionych obszarów. Jednocześnie odnotować należy znaczący wzrost liczby miejsc pracy na 1000 mieszkańców oraz wzrost liczby organizacji społecznych na 1000 mieszkańców.⁷¹

Mapa 7. OSI Miasta Cittaslow

Źródło: Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Tabela 20. Cele strategiczne a OSI Miasta CITTASLOW – perspektywa 2030

Cel strategiczny	Oczekiwane efekty interwencji	Oczekiwana zmiana przestrzenna
Kompetencje przyszłości	Rozwinięte relacje edukacja – rynek pracy Rozwinięte kompetencje kluczowe i programy podnoszące kwalifikacje mieszkańców Rozwinięta e-administracja	Rozwinięte funkcje miast – ośrodków lokalnych (edukacyjne)
Inteligentna produktywność	Dobrze przygotowana oferta inwestycyjna	Rozwinięte funkcje miast – ośrodków lokalnych (warunki dla prowadzenia biznesu)
Kreatywna aktywność	Korzystne warunki dla włączenia społecznego	Rozwinięte funkcje miast – ośrodków lokalnych (kultura, opieka medyczna)

⁷⁰ Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

⁷¹ Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Cel strategiczny	Oczekiwane efekty interwencji	Oczekiwana zmiana przestrzenna
Fundamenty rozwoju	Silny kapitał społeczny wspierany licznymi projektami współpracy Wysoki udział OZE w bilansie energetycznym miasteczek Wysoka jakość środowiska przyrodniczego	Dobrze rozwinięte połączenia komunikacyjna miast i ich najbliższego otoczenia

Źródło: Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

2. OSI EGO - obszar długoletniej współpracy gmin we wschodniej części województwa wskazywany już w Strategii z 2013 r.

Mapa 8. Mapa OSI EGO

Źródło: Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Tabela 21. Cele strategiczne a OSI EGO – perspektywa 2030

Cel strategiczny	Oczekiwane efekty interwencji	Oczekiwana zmiana przestrzenna
Kompetencje przyszłości	Dobre relacje edukacja –biznes Silne instytucje i organizacje świadczące wysokiej jakości usługi Rozwinięta e-administracja	Rozwinięte powiązania funkcjonalne oparte o sprawną współpracę wewnątrz obszaru EGO oraz z otoczeniem (oświata, rynki pracy, usługi społeczne)
Inteligentna produktywność	Konkurencyjne firmy należące do inteligentnych specjalizacji Spójna oferta inwestycyjna i sprawne instytucje otoczenia biznesu Rozwinięte funkcje uzdrowiskowe i około zdrowotne Rozwinięta przedsiębiorczość	Rozwinięta współpraca gospodarcza z Suwałkami i Augustowem (inicjatywa EGO SA), samorządami Wielkich Jezior Mazurskich i samo-rządami Dorzecza Biebrzy (m.in. Grajewo, Rajgród) Rozwinięte powiązania gospodarcze wzdłuż Via Baltica i Rail Baltica
Kreatywna aktywność	Liczne programy integracji włączające osoby w różnym wieku, niezależnie od	Zaktywizowane obszary wiejskie oraz miejsko-wiejskie

Cel strategiczny	Oczekiwane efekty interwencji	Oczekiwana zmiana przestrzenna
	sytuacji życiowej i materialnej oraz stanu zdrowia Dobrze rozwinięta infrastruktura aktywności społecznej	Rozwinięte powiązania funkcjonalne w sferze kultury, edukacji, sportu i rekreacji oraz turystyki
Fundamenty rozwoju	Liczne projekty współpracy budujące kapitał społeczny Zrealizowane kluczowe inwestycje komunikacyjne (drogowe, kolejowe i pieszo-rowerowe) Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze Rozwinięte i innowacyjne powiązania i mechanizmy gospodarcze wykorzystujące OZE	Zintegrowany komunikacyjnie obszar EGO

Źródło: Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

5.4. Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025

Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025 podejmuje wyzwania m.in. w zakresie efektywniejszej synergii kultury i turystyki, a także podniesienia kreatywności oraz innowacyjności kadr i struktur branżowych. Wizja rozwoju turystyki województwie warmińsko-mazurskim Warmia i Mazury - to region unikalny w skali Europy, atrakcyjny dla wypoczynku oraz rozwoju biznesów turystycznych. Celem głównym jest: *Turystyka staje się wiodącą, synergiczną dziedziną gospodarki województwa warmińsko-mazurskiego, wywierając pozytywny wpływ na rozwój wielu innych sektorów gospodarki regionu.* W ramach Strategii rozwoju turystyki założono 4 kierunki strategiczne:

1. Synergia kultury i turystyki
2. Kreatywność w turystyce
3. Turystyka inteligentna
4. Eko Trendy w turystyce

Tabela 22. Spójność Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 ze Strategią Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025

Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027		Kierunki strategiczne <i>Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025</i>			
		Synergia kultury i turystyki	Kreatywność w turystyce	Turystyka inteligentna	Eko Trendy w turystyce
I	I.1				
	I.2				
	I.3				
II	II.1	x			x
	II.2				
	II.3		x		
III	III.1				
	III.2				
IV	IV.1				
	IV.2				
	IV.3				
V	V.1				x
	V.2				

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025

5.5. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Gołdap do roku 2030

Najważniejszym dokumentem strategicznym na poziomie lokalnym jest *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Gołdap do roku 2030*. Wizją Gminy jest: *Gołdap Mazurski Zdrój - wysoka jakość życia i atrakcyjne miejsce turystyczne*. Wyznaczono 4 cele strategiczne:

1. Zwiększenie standardu i dostępności infrastruktury publicznej
 - 1.1. Działania rewitalizacyjne
 - 1.2. Rozwój i modernizacja infrastruktury uzdrowiskowej i rekreacyjnej
 - 1.3. Zagospodarowanie niewykorzystanych przestrzeni publicznych na cele społeczne
 - 1.4. Poprawa dostępności komunikacyjnej
 - 1.5. Poprawa dostępności internetu o wysokiej jakości
2. Zabezpieczenie wysokiej jakości zasobów naturalnych
 - 2.1. Wdrożenie rozwiązań gospodarki niskoemisyjnej
 - 2.2. Sprawnie działająca gospodarka wodno-ściekowa
 - 2.3. Uporządkowanie gospodarki odpadami
 - 2.4. Edukacja ekologiczna mieszkańców
 - 2.5. Poprawa lokalnej retencji
3. Wzrost aktywności społecznej
 - 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju inicjatyw społecznych
 - 3.2. Kreowanie dialogu społecznego
 - 3.3. Rozwój całorocznej oferty rekreacyjnej i kulturalnej skierowanej do mieszkańców
 - 3.4. Zapewnienie wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach
 - 3.5. Kreowanie rozwiązań z zakresu włączenia społecznego
 - 3.6. Zwiększenie dostępności usług medycznych
4. Zapewnienie dobrych warunków rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy

- 4.1. Zapewnienie dobrych warunków rozwoju lokalnych przedsiębiorców
- 4.2. Wzmocnienie systemu wsparcia inwestora i inwestycji
- 4.3. Rozwój turystyki całorocznej w oparciu o uzdrowisko

Tabela 23. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 ze Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Gołdap do roku 2030

Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027		Cele szczegółowe Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Gołdap do roku 2030																		
		Zwiększenie standardu i dostępności infrastruktury publicznej					Zabezpieczenie wysokiej jakości zasobów naturalnych					Wzrost aktywności społecznej						Zapewnienie dobrych warunków rozwoju przedsiębiorc zości i rynku pracy		
1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	4.1	4.2	4.3		
I	I.1		x													x	x		x	
	I.2			x	x							x	x		x					
	I.3																	x	x	
II	II.1						x							x						
	II.2													x				x	x	
	II.3																			
III	III.1																			
	III.2																			
IV	IV.1						x		x											
	IV.2							x												
	IV.3																			
V	V.1			x																
	V.2																			

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Gołdap do roku 2030

5.6. Miasta dobrego życia 2030. Program rozwoju miast sieci CITTASLOW województwa warmińsko-mazurskiego

Miasta dobrego życia 2030. Program rozwoju miast sieci Cittaslow województwa warmińsko-mazurskiego jest dokumentem 26 samorządów z województwa warmińsko-mazurskiego, która określa wspólne cele i działania w celu ich rozwoju i promocji marki CITTASLOW. Celem głównym Programu jest *Efektywne wykorzystanie współpracy w celu wzrostu jakości życia mieszkańców oraz wzmocnienia roli sieci Cittaslow w rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego*, który będzie realizowany poprzez następujące cele szczegółowe i operacyjne:

1. Integracja i mobilizacja zasobów
 - 1.1. Aktywizacja i integracja społeczności lokalnej
 - 1.2. Wzrost kompetencji administracji lokalnej
2. Promocja i ekspansja współpracy
 - 2.1. Kreacja i rozwój marki CITTASLOW
 - 2.2. Promocja gospodarcza
 - 2.3. Rozwój współpracy z otoczeniem sieci CITTASLOW

3. Wysokiej jakości nowoczesne usługi
 - 3.1. Rozwój usług dla społeczeństwa w oparciu o nowoczesne rozwiązania
4. Aktywna gospodarka
 - 4.1. Rozwój kapitału ludzkiego
 - 4.2. Kreowanie oferty inwestycyjnej
 - 4.3. Współpraca na rzecz rozwoju turystyki
5. Wysokiej jakości przestrzeń
 - 5.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej
 - 5.2. Rozwój atrakcyjnych i bezpiecznych przestrzeni publicznych
 - 5.3. Rozwój infrastruktury turystycznej
 - 5.4. Ochrona i poprawa stanu środowiska
 - 5.5. Czysta energia

Tabela 24. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 z Programem rozwoju miast sieci Cittaslow województwa warmińsko-mazurskiego

Strategia rozwoju Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027		Cele szczegółowe Programu rozwoju miast sieci Cittaslow województwa warmińsko-mazurskiego													
		Integracja i mobilizacja zasobów		Promocja i ekspansja współpracy			Wysokiej jakości nowoczesne usługi	Aktywna gospodarka			Wysokiej jakości przestrzeń				
		1	2	1	2	3	1	1	2	3	1	2	3	4	5
I	I.1														
	I.2							x			x	x	x		
	I.3						x		x	x					
II	II.1										x	x	x		
	II.2	x		x			x		x			x	x		
	II.3														
III	III.1							x							
	III.2														
IV	IV.1														x
	IV.2													x	
	IV.3														x
V	V.1										x				
	V.2										x				

Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu rozwoju miast sieci Cittaslow województwa warmińsko-mazurskiego

5.7. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego subregionu EGO na lata 2020-2030

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego subregionu EGO na lata 2020-2030 jest dokumentem gmin wchodzących w skład subregionu EGO Kraina Bociana, z trzech powiatów: elckiego, gołdapskiego i oleckiego. Wizją EGO 2030 jest *Kraina EGO obszarem wzrostu gospodarczego oraz wysokiej jakości życia i środowiska*, która będzie realizowana przez trzy cele strategiczne z priorytetami:

1. Rozwinięta, zrównoważona gospodarka EGO, oparta na współpracy międzysektorowej.

- 1.1. Tworzenie warunków dla nowych inwestycji w EGO.
- 1.2. Wzmacnianie potencjału gospodarczego EGO.
- 1.3. Kadry dla gospodarki EGO.
- 1.4. Promocja gospodarcza i turystyczna EGO.
2. Wysoka jakość życia mieszkańców EGO
 - 2.1. Poprawa dostępności i jakości usług publicznych EGO.
 - 2.2. Poprawa dostępności komunikacyjnej EGO.
 - 2.3. Tworzenie warunków do rozwoju kapitału społecznego EGO.
 - 2.4. Skuteczna polityka pomocy społecznej EGO.
3. Zachowane walory przyrodnicze oraz wysoka jakość środowiska EGO.
 - 3.1. Ochrona środowiska i przyrody EGO.
 - 3.2. Wdrażanie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym w EGO.
 - 3.3. Dążenie do zero-emisyjności w EGO.
 - 3.4. Ład przestrzenny EGO.

Tabela 25. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 ze Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego subregionu EGO na lata 2020-2030

Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027		Cele szczegółowe Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego subregionu EGO na lata 2020-2030											
		Rozwinięta, zrównoważona gospodarka EGO, oparta na współpracy międzysektorowej				Wysoka jakość życia mieszkańców EGO				Zachowane walory przyrodnicze oraz wysoka jakość środowiska EGO			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
I	I.1	x				x							
	I.2		x			x							
	I.3	x											
II	II.1						x					x	
	II.2				x								
	II.3		x										
III	III.1			x									
	III.2												
IV	IV.1												
	IV.2												
	IV.3												
V	V.1						x					x	
	V.2						x					x	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego subregionu EGO na lata 2020-2030

6. Plan finansowy *Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027*

Podstawowe źródła finansowania zadań zaplanowanych w *Planie rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027*, to:

1. środki własne budżetowe na realizację zadań własnych Gminy, w tym:
 - dochody własne (podatki i opłaty lokalne, udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, dochody z majątku Gminy, odsetki od środków na rachunkach bankowych, pozostałe dochody).
2. krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym:
 - środki pochodzące z funduszy unijnych w okresie programowania na lata 2021-2027 (m.in. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności),
 - środki pochodzące z Europejskiego Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności,
 - inne krajowe i zagraniczne środki finansowe,
 - krajowe środki finansowe np. z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Programu Polskie Uzdrowiska
3. komercyjne instrumenty finansowe, w tym:
 - pożyczki i kredyty bankowe,
 - obligacje,
 - inne.
4. środki innych uczestników (partnerów) procesu wdrażania *Planu*, w tym sektora prywatnego.

Projekty infrastrukturalne uzdrowiskowe mogą być finansowane z następujących programów:

1. Program Polska Wschodnia +

- 1) *Priorytet 4. Kapitał społeczny, turystyka oraz usługi uzdrowiskowe;*

Interwencja CS (iv): zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej.

W ramach interwencji CS(iv) planowany jest rozwój infrastruktury i wyposażenia podmiotów świadczących kompleksowe usługi sanatoryjne, uzdrowiskowe w Polsce Wschodniej (lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie).

Alokacja: 75 mln EUR

- 2) *Priorytet 2. Energia i klimat*

Interwencja CS (iv) Wspieranie działań w zakresie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe;

W ramach interwencji zakłada się realizację kompleksowych inwestycji zapobiegających i przeciwdziałających zagrożeniom naturalnym na obszarach zurbanizowanych, optymalizujących wykorzystanie zasobów wodnych w ramach infrastruktury użyteczności publicznej oraz zakładanie zielonej i niebieskiej infrastruktury w mieście.

Alokacja: 200 mln EUR

2. Program Klimatyczne Uzdrowiska – NFOŚiGW

Cel: wsparcie samorządów posiadających status uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej w zwiększeniu odporności na skutki zmian klimatu. Kluczowe cele programu to m.in.:

- upowszechnianie nowoczesnych, efektywnych i skutecznych rozwiązań w miastach uzdrowiskowych,
- poprawa jakości powietrza,
- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych na terenie uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej,
- inwestycje w poprawę efektywności energetycznej oraz zwiększenie produkcji energii z odnawialnych źródeł,
- działania w zakresie adaptacji do zmian klimatu w miastach, w tym: „zielono-niebieska” infrastruktura, systemów zagospodarowania wód opadowych i kanalizacji deszczowej, zieleńców i parków,
- zaopatrzenie ludności w wodę do picia, w tym: budowa i modernizacja ujęć wód i stacji uzdatniania wody oraz sieci wodociągowych.

Alokacja: 250 mln zł

Nabór: ciągle, potrwa do 2024 roku bądź do wyczerpania środków.

3. Program Polskie Uzdrowiska ku przyszłości – Krajowy Plan Odbudowy

Komponent 4: Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia w ramach inwestycji: D1.1.1. Rozwój i modernizacja infrastruktury podmiotów leczniczych. Poprawa stanu infrastruktury podmiotów leczniczych w obszarach priorytetowych poprzez:

- przebudowę, rozbudowę, modernizację infrastruktury podmiotów leczniczych zapewniającą bezpieczną obsługę pacjentów lub budowę nowej infrastruktury podmiotów leczniczych (wraz z pozyskaniem niezbędnego terenu w niezbędnych przypadkach związanych z brakiem możliwości efektywnego inwestowania środków w przebudowę lub rozbudowę starych, wyeksploatowanych budynków, które nie spełniają standardów obowiązujących dla obiektów ochrony zdrowia;
- doposażenie w nowoczesny sprzęt i aparaturę medyczną;
- wsparcie zmian jakościowych w funkcjonowaniu podmiotów leczniczych poprzez realizację niezbędnych działań infrastrukturalnych.

Alokacja: 961 mln euro.

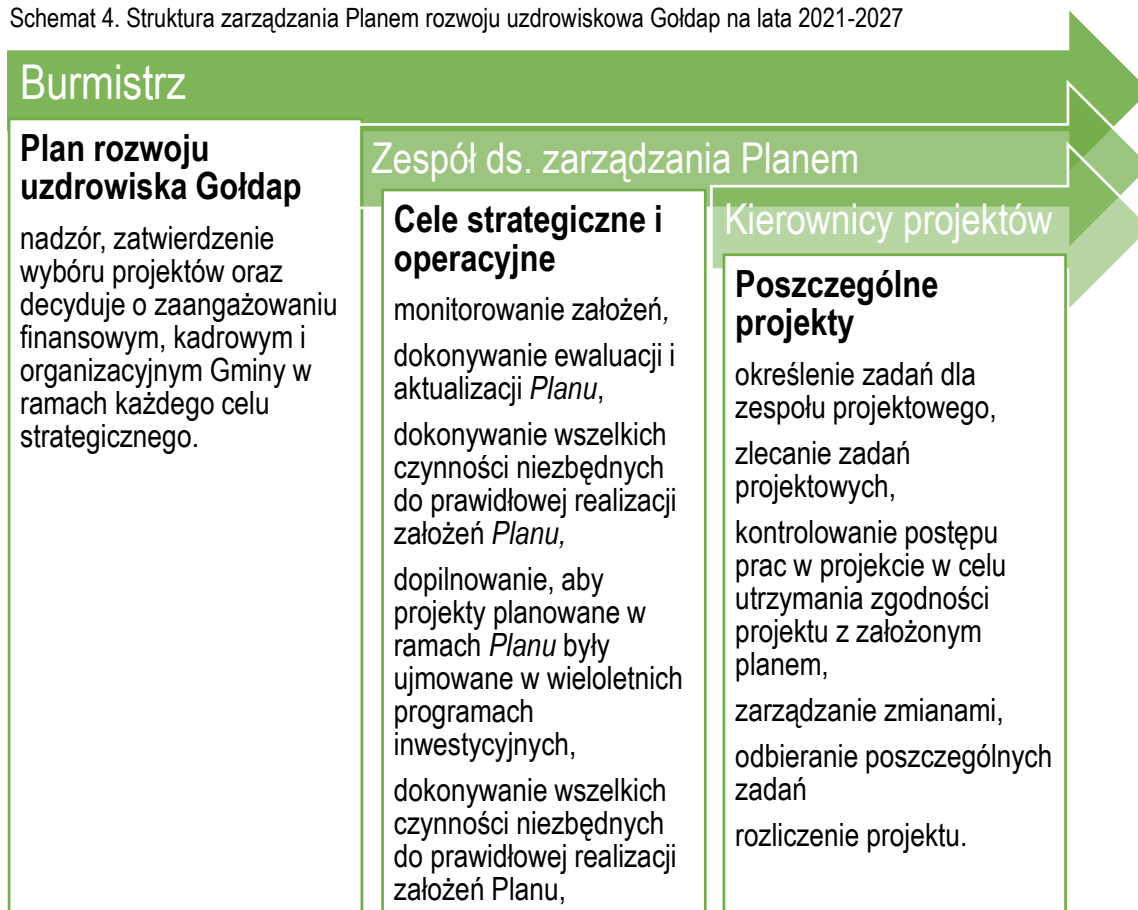
7. Zarządzanie *Planem rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027*

Zarządzenie *Planem rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027* będzie składało się z trzech podstawowych etapów: wdrażania, monitorowania i aktualizacji.

Wdrażanie

Pierwszym etapem wdrażania *Planu* jest wskazanie osób i podmiotów odpowiedzialnych za realizację zapisów *Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027*. Dokument jest uchwalany przez Radę Miejską, natomiast burmistrz jest odpowiedzialny za całościową realizację *Planu*. W celu realizacji *Planu* Gmina powinna zaangażować podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe oraz mieszkańców Gminy. Należy wszystkim umożliwić zgłaszanie przedsięwzięć poprzez wypełnienie Karty projektu (Załącznik nr 1), a następnie sprawdzenie kart przez Zespół ds. zarządzania *Planem* rozwoju Uzdrowiska spójności z *Planem* i zaopiniowanie.

Schemat 4. Struktura zarządzania *Planem* rozwoju uzdrowiskowa Gołdap na lata 2021-2027

Źródło: opracowanie własne

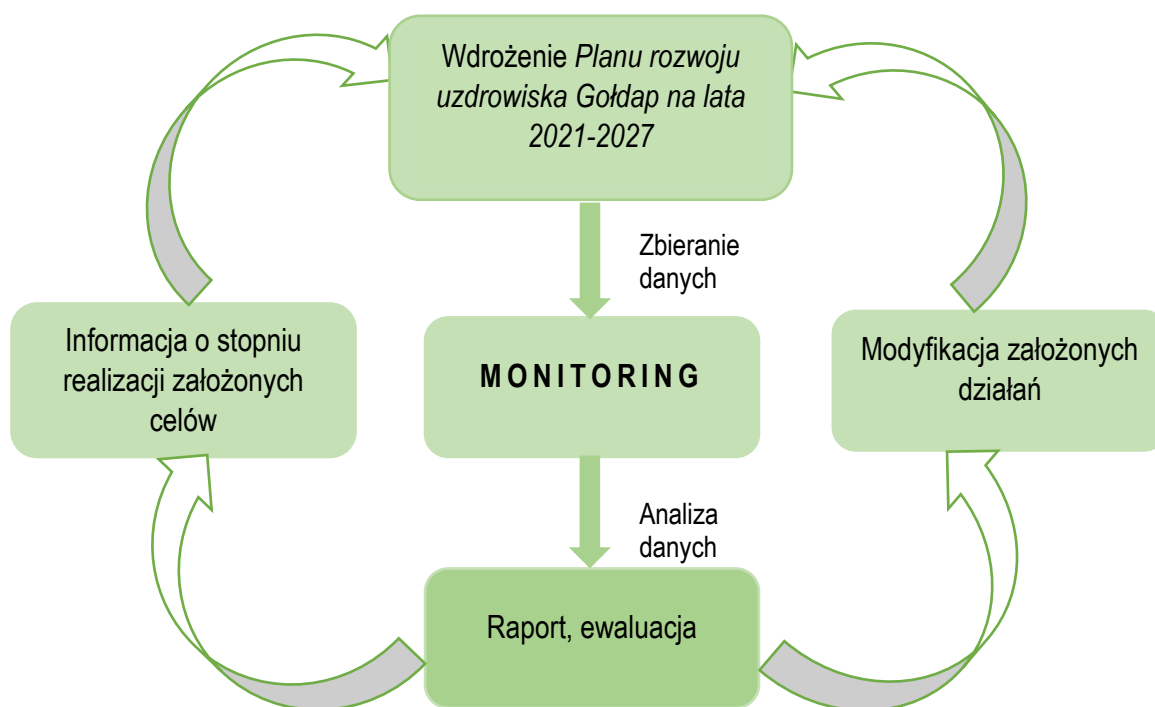
Monitorowanie

Monitoring jest systematycznym i szczegółowym badaniem realizacji *Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027*. Koncentruje się na ocenie przebiegu prawidłowości wdrażania działań i zadań realizacyjnych w odniesieniu do przyjętego planu oraz stopnia osiągnięcia produktów i rezultatów. Monitoring przeprowadzany powinien być w trakcie realizacji i obejmuje: harmonogram, budżet oraz zaplanowane rezultaty poszczególnych zadań. Za monitoring odpowiada Zespół ds. zarządzania Planem. System monitorowania dokumentu powinien odbywać się na bieżąco, natomiast zaleca się sporządzanie rocznych raportów z oceny stopnia realizacji celów i rezultatów.

Monitoring obejmuje następujące działania:

- zbieranie i analizowanie danych,
- wnioski, raport i ewaluacja.

Schemat 5. Monitoring Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027

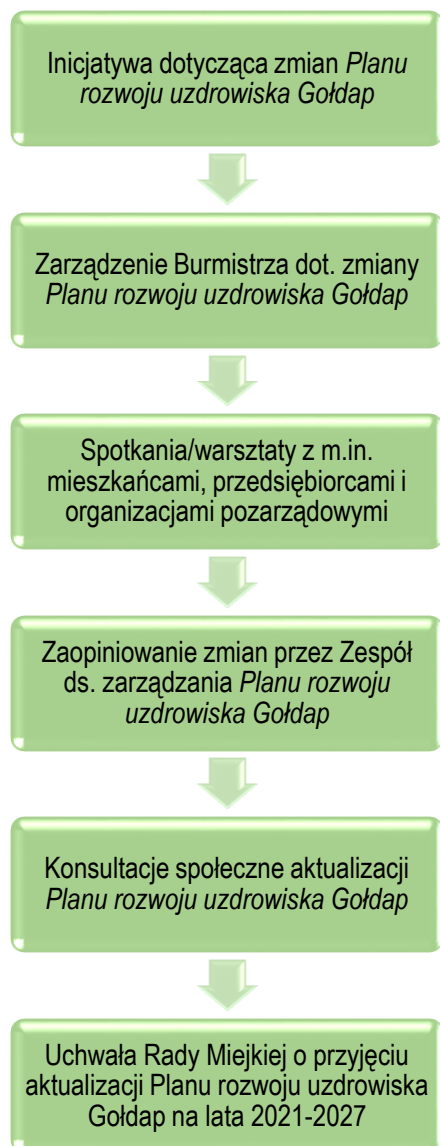
Źródło: opracowanie własne

Aktualizacja

Plan należy zaktualizować, kiedy zostaną zgłoszone projekty i przedsięwzięcia, które są spójne z celami dokumentu. Pomysły i nowe projekty powinny być zamieszczane w Karcie Projektu, który przykład stanowi Załącznik nr 1 do niniejszego *Planu*. Karta Projektu powinna zawierać minimum elementów: nazwa, podmiot odpowiedzialny za realizację zadania, opis zadania, cel, termin realizacji, koszty, źródła finansowania, zgodność z *Planem*, wskaźniki produktu, rezultatu oraz oddziaływania oraz wskazanie osoby zgłaszającej projekt. Natomiast w przypadku pojawienia się nowego kierunku rozwoju obszaru ochrony uzdrowiskowej, należy zaktualizować cele strategiczne i operacyjne *Planu*. Materiały powinny być na bieżąco analizowane i uwzględniane przez Zespół ds. zarządzania Planem.

W przypadku zasadniczych zmian w dokumencie *Plan rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027* należy uchwałą Rady Miejskiej zaktualizować zapisy *Planu*. Aktualizacja *Planu* powinna odbywać się według poniższego schematu.

Schemat 6. Proces aktualizacji Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027

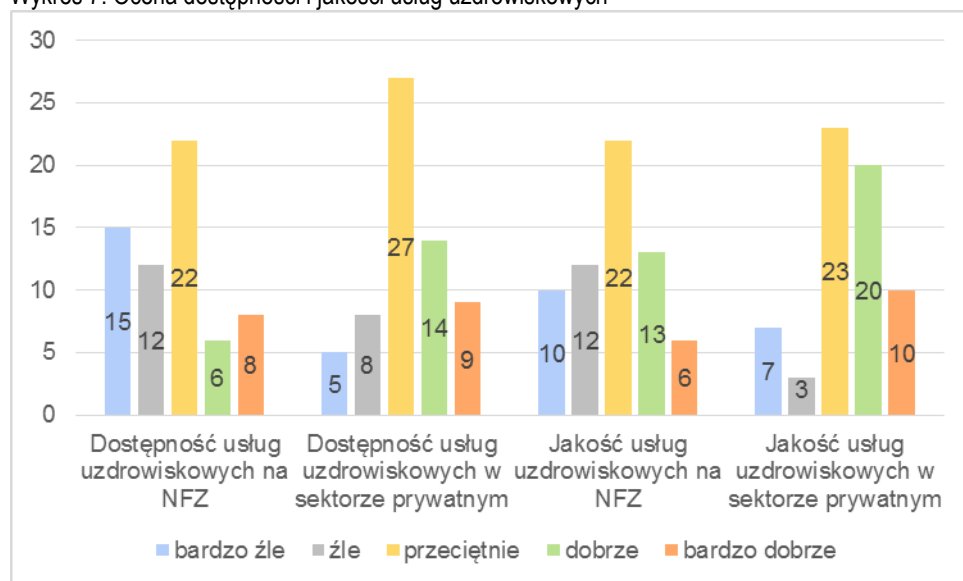
Źródło: opracowanie własne

8. Badania ankietowe

W ramach opracowania *Diagnozy społeczno-gospodarczej gminy Gołdap* oraz *Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027* przeprowadzono badania ankietowe w celu poznania opinii mieszkańców dotyczących najważniejszych problemów występujących w gminie oraz potrzeb inwestycyjnych niezbędnych do rozwoju Gołdapi i okolic. W niniejszym dokumencie przeanalizowano tylko odpowiedzi związane z funkcjonowaniem uzdrowiska w Gołdapi.

W badaniu ankietowym wzięło udział 63 respondentów, czyli 0,3% mieszkańców całej gminy Gołdap. Nie mniej jednak można ocenić najważniejsze obszary działalności uzdrowiska Gołdap.

Wykres 7. Ocena dostępności i jakości usług uzdrowiskowych

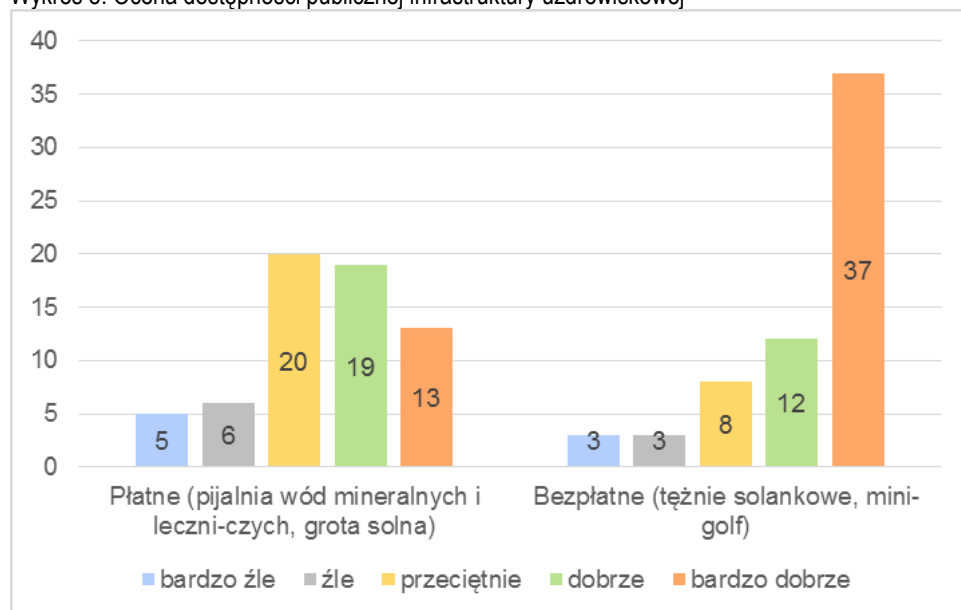

Źródło: Opracowanie własne

Respondenci zostali poproszeni o ocenę dostępności i jakości usług uzdrowiskowych finansowanych ze środków NFZ oraz środków prywatnych (Wykres 14). W ocenie ankietowanych dostępność usług uzdrowiskowych w powyższych metodach finansowania jest przeciętna. Jednakże, usługi oferowane w sektorze prywatnym zostały ocenione zdecydowanie lepiej, gdyż 36,5% respondentów oceniło dobrze i bardzo dobrze do 22,2% opłacanych przez NFZ. Aż 42,9% ankietowanych oceniło negatywnie dostępność usług uzdrowiskowych finansowanych ze środków publicznych i 20,6% w sektorze prywatnym.

Poproszono mieszkańców również o ocenę jakości ofertowanych usług uzdrowiskowych w podziale na źródła finansowania. Jakość usług również została oceniona, jak w poprzednich pytaniach, przeciętnie. W sektorze prywatnym jakość usług jest wyższa o pozytywnie został oceniona na 47,6%, natomiast usługi finansowane z NFZ oceniono pozytywnie 30,2%. Zdecydowanie negatywnie oceniono jakość usług finansowanych ze środków publicznych (34,9%).

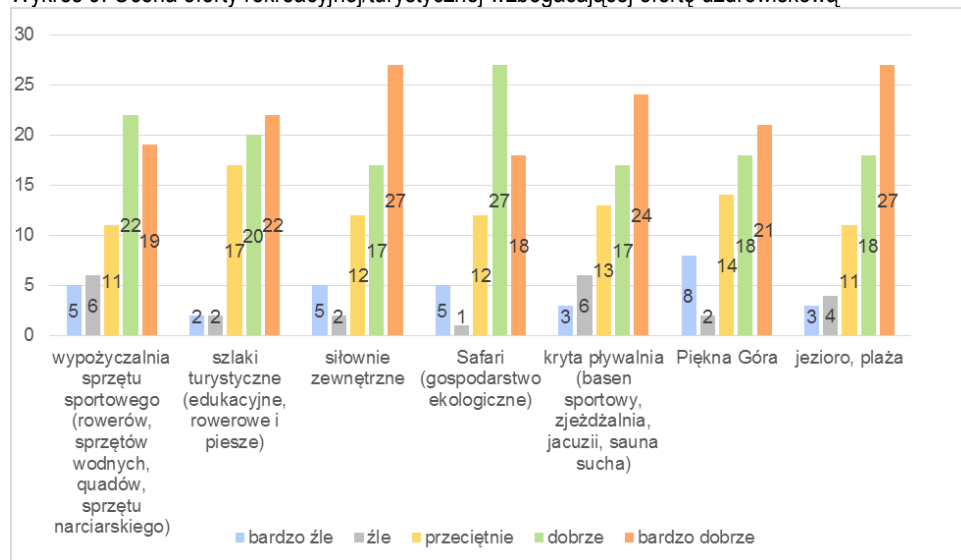
Wykres 8. Ocena dostępności publicznej infrastruktury uzdrowskiej

Źródło: Opracowanie własne

Zdecydowanie lepiej została oceniona dostępność bezpłatnej publicznej infrastruktury uzdrowskiej (tężnie solankowe, mini-golf) – aż 58,7% respondentów oceniła ją jako bardzo dobrze i 19% jako dobrze. Natomiast infrastrukturę uzdrowską płatną (pijalnię wód mineralnych i leczniczych, grotę solną) najwięcej respondentów oceniło przeciętnie (31,7%). Nie mniej jednak ankietowani ocenili ją przede wszystkim pozytywnie (50,8%).

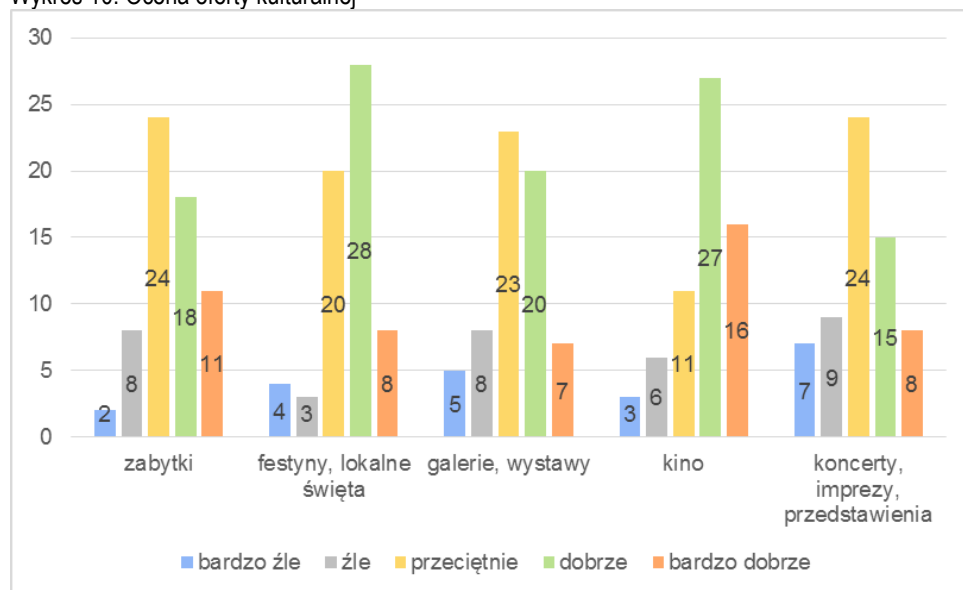
Wykres 9. Ocena oferty rekreacyjnej/turystycznej wzbogacającej ofertę uzdrowską

Źródło: Opracowanie własne

Respondenci wysoko ocenili ofertę rekreacyjną/turystyczną, która wzbogaca ofertę uzdrowską w Goldapi (Wykres nr 16). Wszystkie czynniki wpływające na ofertę turystyczną zostały ocenione pozytywnie (ponad 50%). Nie mniej jednak najwyżej zostały ocenione Safari (71,4%), jeziora z plażą (71,4%) oraz siłownie zewnętrzne (69,8%). Najniższe noty miała Piękna Góra (61,9%), kryta pływalnia (65,1%) oraz wypożyczalnia sprzętu sportowego (65,1%).

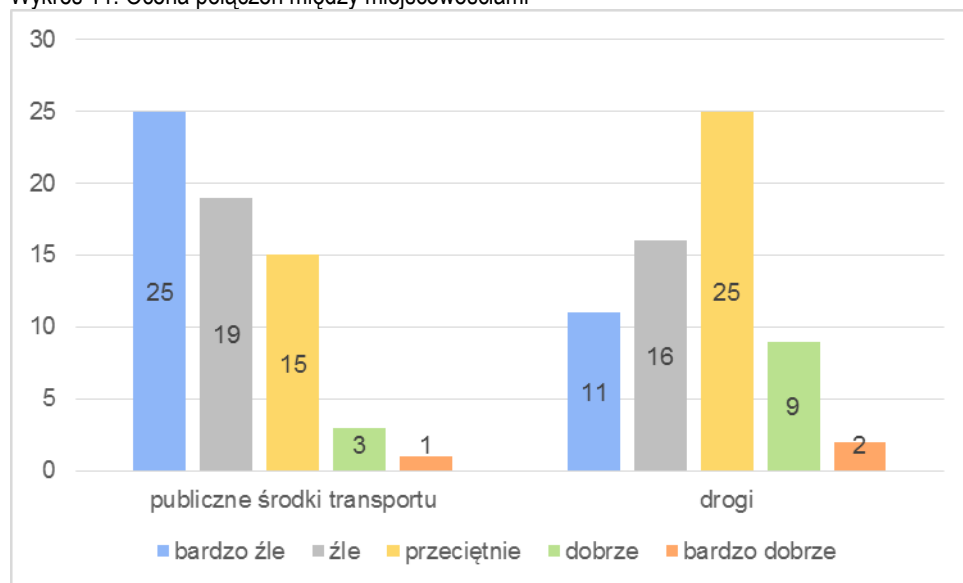
Wykres 10. Ocena oferty kulturalnej

Źródło: Opracowanie własne

Podczas badania poproszono potencjalnych respondentów o ocenę oferty kulturalnej Goldapi. Podobnie jak w poprzednim pytaniu, oferta kulturalna została oceniona pozytywnie. Najwyżej zostało ocenione kino (68,3% ocen bardzo dobrych i dobrych), a najmniej koncerty, imprezy i przedstawienia (34,2%).

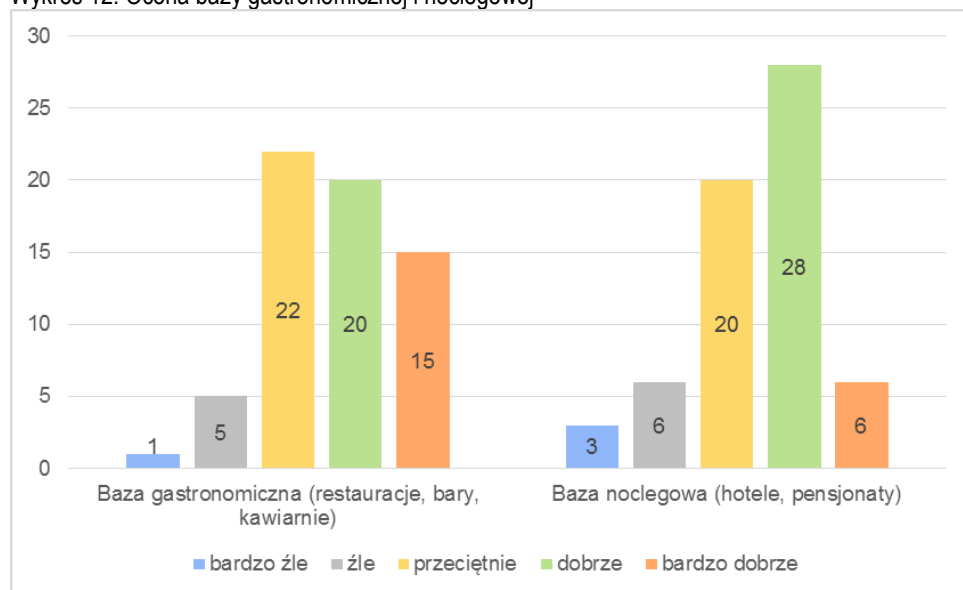
Wykres 11. Ocena połączeń między miejscowościami

Źródło: Opracowanie własne

Ocena połączeń między miejscowościami została oceniona zdecydowanie negatywnie. Az 69,8% respondentów oceniło bardzo źle i źle publiczne środki transportu. Natomiast drogi są przeciętnej jakości, nie mniej jednak ze wskazaniem na złe (41,3%).

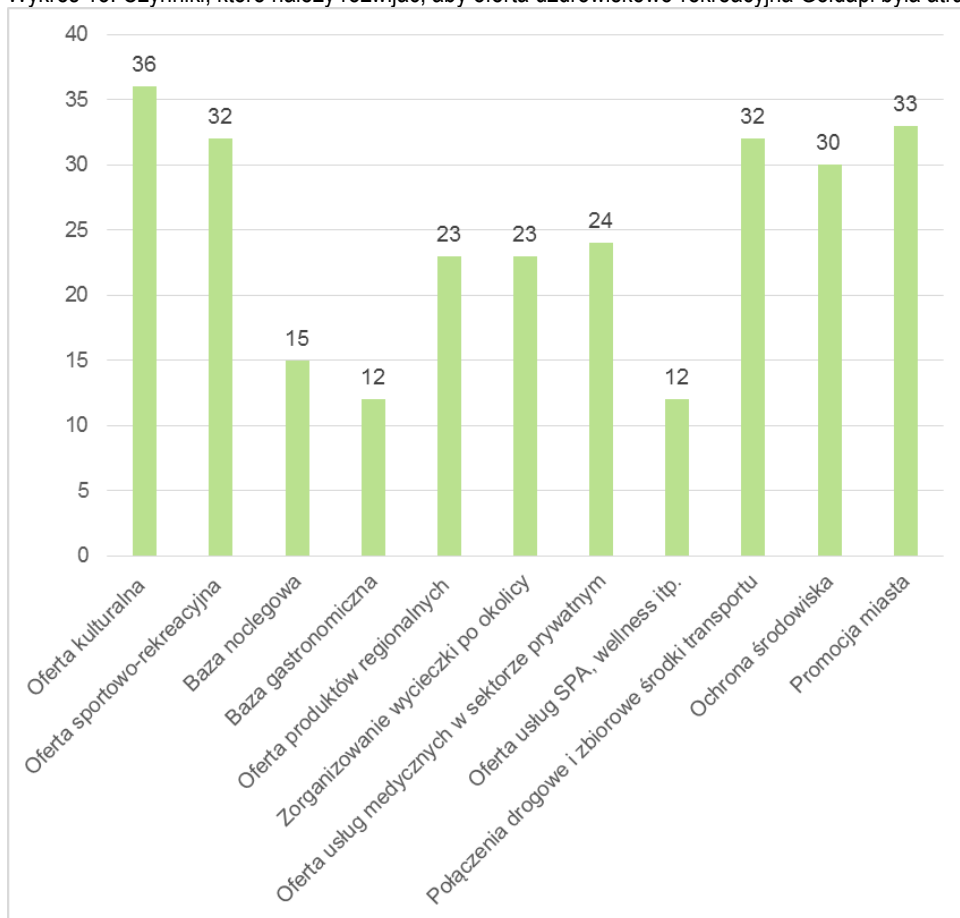
Wykres 12. Ocena bazy gastronomicznej i noclegowej

Źródło: Opracowanie własne

Miejscowość turystyczna powinna cechować się dobrą bazą gastronomiczną (restauracje, bary, kawiarnie) oraz bazą noclegową (hotele, pensjonaty). Dlatego też poproszono respondentów o ocenę powyższych składników oferty turystycznej. Według opinii ankietowanych baza gastronomiczna i noclegowa jest na wysokim poziomie. Aż 55,5% odpowiedzi oceniających bazę gastronomiczną było dobrych i bardzo dobrych, a tylko 9,5% złych i bardzo złych. Podobnie oceniono bazę noclegową – 54% bardzo dobrych i dobrych do 14,3% złych i bardzo złych.

Wykres 13. Czynniki, które należy rozwijać, aby oferta uzdrowskowo-rekreacyjna Gołdapi była atrakcyjniejsza

Źródło: Opracowanie własne

Respondenci wskazali potencjalne czynniki, które powinno się rozwijać, aby oferta uzdrowskowo-rekreacyjna w Gołdapi była atrakcyjniejsza. Wśród trzech, które wymagają największej interwencji oferta kulturalna (ogólnodostępne zajęcia artystyczne, kino, pokazy, imprezy, koncerty) – 13,2%, oferta sportowo – rekreacyjną (zajęcia sportowe, ogólnodostępna infrastruktura sportowa) i połączenia drogowe i zbiorowe środki transportu po 11,8% odpowiedzi. Szczegółowe wyniki braków w ofercie przedstawia wykres nr 20.

Mieszkańcy zostali zapytani, co hamuje/spowalnia rozwój Gołdapi jako miejscowości uzdrowskowo-rekreacyjnej. Poniżej przedstawiono odpowiedzi:

- Brak inwestycji w sektorze turystyczno-uzdrowskowym. Przydałoby się w strefie A ochrony uzdrowskowych kilka sanatoriów / np. dla dzieci/, kilka hoteli o różnym standardzie np. ** lub ***;
- Niezbędne inwestycje rozwijające branżę turystyczną tj. otwarcie puszczy i jej przybliżenie poprzez budowę ścieżki rowerowej do Jurkiszek; Otwarcie odcinka rzeki łączącej zalew z jeziorem; Zagospodarowanie brzegów zalewu; wytyczenie w Lesie Kumiecie ścieżek spacerowych i rowerowych; wyeksponowanie znajdujących się tam ruin powojennych itd.
- Stan dróg do okolicznych atrakcji, zła sieć komunikacyjna, zła jakość dróg i chodników w miejscach prowadzących w stronę jeziora (ul. I Maja, Przytorowa, Uzdrowskowa, Jeziorowa)
- Brak bazy gastronomicznej (restauracji, barów, knajpek) przy jeziorze
- Brak oferty hotelowej
- Brak opieki medycznej, brak czynnego szpitala
- Brak oferty turystycznej i konkurencyjność większych miast

- Zaściankowość i mało zamężne społeczeństwo
- Brak "elastycznej" komunikacji
- Brak współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego, brak wspólnego planu rozwoju
- Słabe zarządzanie gminą, słabe pozyskiwanie środków unijnych na zdrowotny i ekologiczny rozwój miasta, brak konsultacji projektów/pomysłów z mieszkańcami
- Ograniczenia finansowe.

Załącznik nr 1. Karta projektu

Nazwa zadania		
Opis zadania		
Obszar realizacji		
Cel zadania		
Podmiot realizujący		
Partnerzy projektu/podmioty zaangażowane		
Termin realizacji		
Koszt zadania (PLN)		
Źródło finansowania (PLN, %)		
Zgodność ze Strategią	Cel strategiczny	
	Cel operacyjny	
	Kierunek działania	
Wskaźniki	produktu	
	rezultatu	
	oddziaływania	
Osoba zgłaszająca zadanie		
<i>Data i podpis osoby zgłaszającej projekt</i>		<i>Data i podpis Kierownika projektu</i>
<i>Akceptacja*</i>		<i>Akceptacja*</i>
<i>Data i podpis Skarbnika</i>		<i>Data i podpis Burmistrza</i>

* w przypadku realizacji projektu realizowanego przez Gminę Gołdap

Źródło: opracowanie własne

Spis map, rysunków, schematów i tabel

Mapa 1. Uzdrowiska i obszary ochrony uzdrowiskowej w Polsce.....	13
Mapa 2. Obszar Uzdrowiskowy „Goldap”	41
Mapa 3. Goldap na tle powiatu gołdapskiego oraz województwa warmińsko-mazurskiego.....	44
Mapa 4. Strefa „A” Ochrony Uzdrowiskowej	64
Mapa 5. Strefa „A” i „B” Ochrony Uzdrowiskowej	66
Mapa 6. Strefa „A”, „B” i „C” Ochrony Uzdrowiskowej	68
Mapa 7. OSI Miasta Cittaslow	119
Mapa 8. Mapa OSI EGO	120
Rysunek 1. Pijalnia wód mineralnych.....	5
Rysunek 2. Tężnie solankowe w Goldapi	6
Rysunek 3. Pomost pływający w Goldapi	7
Rysunek 4. Projektowany Zakład Przyrodolecniczy	7
Rysunek 5. Usytuowanie gminy Gołdap względem Warszawy, Gdańska i Olsztyna	45
Rysunek 6. Mapa atrakcji w gminie Gołdap	49
Rysunek 7. Mapa tras na Pięknej Górze	54
Rysunek 8. Rozłożenie ruchu turystycznego w Polsce w 2018 r. w podziale na powiaty	62
Rysunek 9. Sanatorium w Goldapi	73
Rysunek 10. Tężnie solankowe w Goldapi	74
Rysunek 11. Pijalnia wód	75
Rysunek 12. Grota solna	76
Rysunek 13. Basen w sanatorium	76
Rysunek 14. Park uzdrowiskowy	77
Rysunek 15. Ścieżka ruchowa	78
Schemat 1. Leczenie uzdrowiskowe	23
Schemat 2. Funkcje uzdrowiska	27
Schemat 3. Cel główny i cele strategiczne Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027	94
Schemat 4. Struktura zarządzania Planem rozwoju uzdrowiskowa Gołdap na lata 2021-2027	128
Schemat 5. Monitoring Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027	129
Schemat 6. Proces aktualizacji Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027	130
Tabela 1. Typ uzdrowiska według zasobów naturalnych w 2020 r.	14
Tabela 2. Wykaz uzdrowisk wraz z kierunkami leczniczymi	17
Tabela 3. Wykaz miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej	20
Tabela 4. Działalność zakładów lecznictwa uzdrowiskowego w 2020 r.	24
Tabela 5. Działalność zakładów lecznictwa uzdrowiskowego według województw w 2020 r.	25
Tabela 6. Lista projektów strategicznych	43
Tabela 7. Potencjał turystyczny	57
Tabela 8. Miejsca noclegowe w gminie Gołdap	58
Tabela 9. Analiza SWOT w obszarze lecznictwa uzdrowiskowe	86
Tabela 10. Analiza SWOT w obszarze turystyczno-rekreacyjnym	87
Tabela 11. Analiza SWOT w obszarze przestrzenno-środowiskowym	88
Tabela 12. Analiza SWOT w obszarze społecznym	89

Tabela 13. Analiza SWOT w obszarze gospodarczym	90
Tabela 14. Cele strategiczne, operacyjne wraz z kierunkami działania i wskaźnikami Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027	97
Tabela 15. Podstawowe przedsięwzięć uzdrowiskowych.....	107
Tabela 16. Lista projektów dodatkowych.....	109
Tabela 17. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 z SOR	116
Tabela 18. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 z KSRR 2030	117
Tabela 19. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 z Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego	118
Tabela 20. Cele strategiczne a OSI Miasta CITTASLOW – perspektywa 2030	119
Tabela 21. Cele strategiczne a OSI EGO – perspektywa 2030.....	120
Tabela 22. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 ze Strategią Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025.....	122
Tabela 23. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 ze Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego	123
Tabela 24. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 z Programem rozwoju miast sieci Cittaslow województwa warmińsko-mazurskiego	124
Tabela 25. Spójność Planu rozwoju uzdrowiska Gołdap na lata 2021-2027 ze Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego subregionu EGO na lata 2020-2030	125
Wykres 1. Liczba ludności w gminie Gołdap.....	47
Wykres 2. Przyrost naturalny w gminie Gołdap w okresie 2015-2019.....	48
Wykres 3. Liczba podmiotów gospodarczych w gminie Gołdap wpisane do rejestru REGON	80
Wykres 4. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru na 1000 ludności w latach 2016-2020.....	80
Wykres 5. Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji I, Q i R w latach 2016 i 2020 w gminie Gołdap	81
Wykres 6. Liczba osób bezrobotnych w gminie Gołdap w latach 2015-2020.....	82
Wykres 7. Ocena dostępności i jakości usług uzdrowiskowych	131
Wykres 8. Ocena dostępności publicznej infrastruktury uzdrowiskowej	132
Wykres 9. Ocena oferty rekreacyjnej/turystycznej wzbogacającej ofertę uzdrowiskową.....	132
Wykres 10. Ocena oferty kulturalnej	133
Wykres 11. Ocena połączeń między miejscowościami	133
Wykres 12. Ocena bazy gastronomicznej i noclegowej.....	134
Wykres 13. Czynniki, które należy rozwijać, aby oferta uzdrowiskowo-rekreacyjna Gołdapi była atrakcyjniejsza	135